

Tendrapport 2010
Landelijke Jeugdmonitor

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2008–2009	= 2008 tot en met 2009
2008/2009	= het gemiddelde over de jaren 2008 tot en met 2009
2008/'09	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2008 en eindigend in 2009
2006/'07-2008/'09	= boekjaar enz., 2003/'04 tot en met 2008/'09

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

De Landelijke Jeugdmonitor wordt samengesteld in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De uitvoering van de Landelijke Jeugdmonitor is in handen van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Inlichtingen

Infoservice Jeugd, Telefoon (088) 570 75 75
maandag–vrijdag, 09.00–17.00 uur)
of via contactformulier op
www.landelijkejeugdmonitor.nl

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek
Grafimedia

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax: (045) 570 62 68

Druk

OBT bv, Den Haag

Internet

www.cbs.nl

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Prijs € 6,30 (excl. administratie- en verzendkosten)

ISBN: 978-90-357-1357-4

ISSN: 1871-6156

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2010.
Verveelvoudiging is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.

Tale of Contents

Voorwoord	5
Ten geleide	7
Jeugd in Nederland	9
1. Jeugd en gezin	15
1.1 Jongeren	16
1.2 Jonge moeders	20
1.3 Gezinnen	21
1.4 Contact van kinderen met ouders	24
Liefdeslessen?	29
2. Jeugd en gezondheid	33
2.1 Perinatale sterfte, zuigelingensterfte en (gezonde) levensverwachting	35
2.2 Gezondheidstoestand	38
2.3 Gezond en ongezond gedrag	42
2.4 Jeugdzorg en kindermishandeling	48
Kinderen van de welvaart	53
3. Jeugd op school	57
3.1 Deelname onderwijs	59
3.2 Geslaagden	64
3.3 Achterstandsleerlingen	67
Praktijkvernieuwing benut internationale kennisbasis onvoldoende	70
4. Jeugd actief in de maatschappij	73
4.1 Sociale contacten	74
4.2 Participatie in organisaties en verenigingen	76
4.3 Politieke participatie	81
4.4 Vertrouwen	82
Je bent jong en je wilt wat, maar hoeveel toekomst krijg je?	84
5. Jeugd op de arbeidsmarkt	89
5.1 Voortijdig van school	91
5.2 Werkend en werkloos	95
5.3 Uitkeringen	101
Jeugd en economische crisis	108

6. Jeugd en veiligheid	113
6.1 Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap onder jongeren	115
6.2 Jongeren in aanraking met politie	117
6.3 Jongeren in aanraking met justitie	123
6.4 Ondertoezichtstelling en voogdij	125
Jeugd en veiligheid in de toekomst	128
7. De levensloop van de jeugd	133
Landelijke Jeugdmonitor website	141
Begrippen	143
Medewerkers aan deze publicatie	153

Voorwoord

Je kunt pas iets over de jeugd zeggen als je de cijfers kent. In dit Trendrapport 2010 van de Landelijke Jeugdmonitor zijn daarom cijfers over veel verschillende onderwerpen opgenomen. Centraal hierin staan trends en ontwikkelingen die zich de afgelopen jaren op het terrein van de jeugd hebben voorgedaan. Daarnaast biedt een zestal hoogleraren met kennis en ervaring op dit terrein een doorkijkje naar de komende jaren. Zo wordt bijvoorbeeld ingegaan op de vraag of we Nederlandse kinderen de kinderen van de welvaart kunnen noemen, maar ook of de huidige generatie jongeren een verloren generatie is.

De publicatie is ingedeeld in de thema's jongeren en het gezin, gezondheid, onderwijs, maatschappelijke participatie, arbeidsmarkt en veiligheid. Binnen elk thema komt een breed scala onderwerpen aan de orde. Zo blijkt bijvoorbeeld op het terrein van jongeren en het gezin dat het aantal tienermeisjes dat voor het eerst moeder wordt sinds 2001 sterk is gedaald. En op het terrein van justitie dat er in 2009 minder strafzaken tegen 12- tot 18-jarige jongens en meisjes waren dan in 2008. Op het terrein van de arbeidsmarkt wordt de nodige aandacht besteed aan de economische crisis. Als het economisch minder goed gaat dan blijkt dat de werkloosheid onder jongeren sterk stijgt, vooral onder jongens en onder jongeren zonder startkwalificatie. Ook het aantal aan jongeren verstrekte WW- en bijstandsuitkeringen neemt dan toe.

Het Trendrapport 2010 is een gezamenlijke uitgave van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De inhoud is gebaseerd op gegevens die op de website <http://www.landelijkejeugdmonitor.nl> staan.

Wij danken de ministeries van Veiligheid en Justitie, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW). Zo ook het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de Stichting Volksgezondheid en Roken (STIVORO), het Trimbos-instituut en het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) die zijn betrokken bij de inhoud van dit rapport. Verder gaat onze dank uit naar de hoogleraren voor hun bijdrage aan dit rapport.

De Directeur-Generaal van de Statistiek
Drs. G. van der Veen

Ten geleide

Dit Trendrapport geeft een overzicht van de belangrijkste trends en cijfermatige ontwikkelingen op het terrein van jeugd en gezin van de afgelopen jaren.

Het vormt daarmee een belangrijk evaluerend document waarmee de ontwikkelingen voor jeugd en gezin, zowel landelijk als op regionaal niveau, gevolgd kunnen worden. Tegelijk met het verschijnen van dit rapport wordt de vernieuwde website van de Jeugdmonitor opgeleverd. Dit betekent voor bezoekers van de website een nog gebruikersvriendelijker site met veel cijfers over jeugd die gratis kunnen worden geraadpleegd. Ook is er een nieuwe toepassing aan de Jeugdmonitor toegevoegd waarmee vergelijkende informatie per gemeente beschikbaar komt.

Wat blijkt nu uit de cijfermatige trends en de beschrijvingen in dit rapport?

Het gaat steeds beter met de jeugd in Nederland. Of zoals het in één van de bijdragen wordt omschreven “De Nederlandse jeugd floreert. Alle indicatoren voor gezondheid en welbevinden onder jeugd in Nederland laten een systematische verbetering in de afgelopen decennia zien”.

Dit geldt ook voor de meeste andere terreinen van jeugd waar deze publicatie zich op richt. In het onderwijs gaat het goed. Jongeren gaan langer naar school en halen steeds vaker een startkwalificatie. De meeste jongeren vinden, na het verlaten van het onderwijs, een baan. Een uitzondering zijn jongeren met een beperking of jongeren zonder startkwalificatie. Zij komen moeilijker aan werk.

Gaat het dan op alle fronten goed met de jeugd in Nederland?

Nee, helaas zijn er ook zorgpunten. Dat geldt met name voor het terrein van de (jeugd)zorg. Zo groeit het beroep op jeugdzorg nog en zijn er meer meldingen van kindermishandeling. Daarnaast worden er vaker kinderen onder toezicht en voogdij geplaatst. Kortom er valt nog steeds (een kleine) groep kinderen in de samenleving tussen wal en schip. Deze kinderen zijn duidelijker in beeld, waardoor wij steeds beter in staat zijn om hen te ondersteunen en te begeleiden.

Graag wil ik een aantal mensen bedanken voor hun bijdrage aan dit rapport. Allereerst alle auteurs waaronder de zes hoogleraren, en de medewerkers van het CBS en het RIVM, die ieder voor zich een deel van het rapport hebben geschreven. Maar ook de ambtelijke leden van de projectgroep jeugdmonitor, die vanuit de diverse departementen, financieel en inhoudelijk, hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport.

De staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Mw. drs. M.L.L.E. Veldhuijzen van Zanten-Hyllner

Jeugd in Nederland

Inleiding

Alle kinderen en jongeren moeten kansen krijgen om zich goed te ontwikkelen. Dit betekent dat ze gezond en veilig moeten kunnen opgroeien, dat ze hun steentje moeten kunnen bijdragen aan de maatschappij en dat ze hun talenten kunnen ontwikkelen. Maar ook dat ze gewoon plezier hebben en dat ze goed voorbereid zijn op de toekomst. Om te bepalen hoe het staat met de jeugd op deze aspecten is de Landelijke Jeugdmonitor ontwikkeld. Deze website vormt de basis voor dit Trendrapport 2010.

In onderstaande samenvatting staan de belangrijkste uitkomsten op een rij. Het Trendrapport 2010 bevat verder zes hoofdstukken waarin de uitkomsten uitgebreider aan bod komen. Het eerste hoofdstuk schetst een demografisch beeld van jongeren van 0 tot 25 jaar en de gezinnen waarin ze opgroeien. In de daaropvolgende hoofdstukken komen de aspecten gezondheid, onderwijs, maatschappelijke participatie, arbeidsmarkt en veiligheid aan bod. Na deze hoofdstukken volgt een meer beschouwend hoofdstuk waarin ingegaan wordt op de levensloop van jongeren. De publicatie eindigt met een korte beschrijving van de website en een begrippenlijst.

Centraal in deze publicatie staan de ontwikkelingen die zich in de afgelopen jaren op het terrein van jeugd hebben voorgedaan. In elk hoofdstuk wordt vervolgens ingegaan op de vraag wat deze cijfers zeggen en geeft een hoogleraar aan welke punten volgens hem of haar in de nabije toekomst aandacht behoeven.

In de Landelijke Jeugdmonitor en in deze publicatie vallen onder de jeugd van Nederland alle jongeren die jonger zijn dan 25 jaar. Dat wil niet zeggen dat alle gegevens die in de Jeugdmonitor staan, ook voor die totale leeftijdsgroep beschikbaar zijn. In de hoofdstukken 1 tot en met 6 is hiermee rekening gehouden door in de tekst en bij de grafieken en staten de leeftijdscategorie te vermelden waarop de uitkomst betrekking heeft. In de hoofdstukken zijn ook meer details terug te vinden.

Samenvatting

Jeugd en gezin

Van de 16,6 miljoen Nederlanders zijn er bijna 5 miljoen jonger dan 25 jaar. Sinds 2000 is dit aantal jongeren toegenomen. Voor de komende jaren wordt echter een daling verwacht, vooral door dalende geboortecijfers in het begin van de 21ste eeuw. Dit heeft op korte termijn invloed op het aantal basisschoolleerlingen, want het aantal kinderen van 4 tot 12 jaar zal vanaf 2010 met 145 duizend dalen tot

1,45 miljoen in 2020. Van de 0- tot 25-jarigen is een kwart van allochtone herkomst. Driekwart van hen is in Nederland geboren (tweede generatie) en heeft ten minste één ouder die in het buitenland is geboren. Een kwart van de allochtone jongeren is zelf in het buitenland geboren (eerste generatie). De verwachting is dat het aantal allochtone jongeren gaat toenemen, vooral door een toename van het aantal westerse allochtonen. Het aantal niet-westerse allochtonen zal de komende jaren vrij stabiel blijven.

Een klein aantal meisjes wordt al op jonge leeftijd moeder. In 2009 woonden in Nederland 2,2 duizend tienermoeders. Sinds het begin van deze eeuw is dat aantal met duizend gedaald. Het aantal moeders van 20 tot 25 jaar is met bijna 2 duizend gedaald in deze periode. Het aantal alleenstaande moeders onder hen is daarentegen gestegen.

De afgelopen decennia is het gezinsleven ingrijpend veranderd. Gezinnen zijn kleiner geworden en er zijn andere samenlevingsvormen gekomen dan het gezin van een echtpaar met kinderen. Zo groeien steeds meer kinderen op bij een van de ouders, vaak als gevolg van een echtscheiding of door overlijden. Jaarlijks maken ongeveer 33 duizend minderjarige jongeren een scheiding mee. Na de scheiding gaan de meeste jongeren bij hun moeder wonen.

Van de gezinnen heeft 40 procent twee thuiswonende kinderen. Dit aandeel geldt ook voor de gezinnen met één kind. Grote gezinnen met drie of meer kinderen vormen met 17 procent een minderheid. In vergelijking met vroeger is de relatie van jongeren met hun ouders verbeterd. Als jongeren te maken krijgen met stiefouders zijn de contacten echter niet altijd even goed.

Jeugd en gezondheid – gezond en veilig opgroeien

De levensverwachting voor jongeren is de afgelopen 50 jaar sterk toegenomen. Dit komt onder andere doordat de perinatale en zuigelingensterfte in deze periode juist sterk is afgenomen. De pasgeborene meisjes van nu worden naar verwachting gemiddeld ruim 82 jaar en pasgeborene jongens ruim 78 jaar. Meisjes worden dus waarschijnlijk ouder dan jongens, maar brengen die jaren wel minder lang in goede gezondheid door.

Op tweejarige leeftijd is 95 procent van de kinderen voldoende gevaccineerd tegen difterie, kinkhoest, tetanus en poliomyelitis (DKTP). Ook heeft meer dan 95 procent van de kinderen op die leeftijd een eerste dosis vaccin tegen bof, rode hond en mazelen gekregen. Daarnaast bezoekt ruim 82 procent van de 0- tot 25-jarigen jaarlijks de tandarts.

De meeste jongeren zijn positief over hun gezondheid. Toch is het aandeel jongeren met overgewicht sinds 1983 toegenomen. Het gedrag van jongeren is niet altijd even gezond. Een derde van de 10- tot 20-jarige rokers stak in 2010 dagelijks een sigaret of sjekkie op en het merendeel van de scholieren had in 2007 voor hun 16e verjaardag alcohol gedronken. Ook heeft een derde van de scholieren voor hun 16e met cannabis geëxperimenteerd. Positief is dat het aandeel jongeren dat nog nooit heeft gerookt in de afgelopen tien jaren is toegenomen, dat het gebruik van cannabis

onder scholieren geleidelijk is afgenomen en dat slechts een klein deel van de scholieren harddrugs gebruikt. Jongeren van 12 tot 25 jaar zijn in de afgelopen jaren ook wat meer gaan bewegen, dit geldt vooral voor jongens en 18- tot 25-jarigen.

Tijdens hun ontwikkeling heeft een deel van de jongeren te maken met ernstige opvoed- en opgroei problemen. Het aantal jongeren dat daarvoor een beroep doet op de bureaus jeugdzorg nam in de afgelopen jaren sterk toe, van 52 duizend aanmeldingen in 2004 naar ruim 100 duizend in 2009. Van de jongeren die vervolgens ook recht hebben op zorg, ontvangen de meesten ambulante zorg. In 2009 is daarnaast bijna 60 duizend keer voor het eerst contact opgenomen met een Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) vanwege een vraag over of een vermoeden van kindermishandeling. Naar aanleiding hiervan gaf het AMK 32 duizend keer een advies, ruim 10 duizend keer een consult en voerde het AMK 17 duizend keer een onderzoek uit om te bepalen of sprake was van kindermishandeling. In 2002 lag het aantal eerste contacten met ruim 25 duizend, fors lager dan in 2009.

Jeugd en onderwijs – talenten ontwikkelen en goed voorbereid zijn op de toekomst

De deelname aan onderwijs is in Nederland hoog. Dit heeft te maken met de leer- en kwalificatieplicht die in ons land gelden. Vanaf hun vijfde tot het einde van het schooljaar waarin zij zestien worden, zijn jongeren verplicht om naar school te gaan. En voor jongeren die nog niet beschikken over een startkwalificatie geldt dat zij tot hun achttiende verjaardag onderwijs moeten volgen. Een startkwalificatie is in Nederland minimaal een havo-, vwo- of mbo-2-diploma. In het schooljaar 2008/'09 namen in Nederland 3,49 miljoen jongeren tot 25 jaar deel aan het door de overheid bekostigde onderwijs. Daarvan ging bijna de helft (48 procent) naar het basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs of een speciale school en ruim een kwart (27 procent) naar het voortgezet onderwijs. Van de rest ging de ene helft naar het middelbaar beroepsonderwijs en de andere helft naar het hoger onderwijs. Sinds het begin van deze eeuw is het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs afgenomen, en op de speciale scholen juist gestegen. In het voortgezet onderwijs is ook sprake van een verschuiving. Het aantal leerlingen dat naar het vmbo gaat, is gedaald terwijl juist meer leerlingen voor een havo- of vwo-opleiding kiezen. Steeds meer jongeren van 18 tot 25 jaar kiezen na het voortgezet onderwijs voor een vervolgstudie. Meisjes verlaten het voortgezet onderwijs vaker met een diploma van een hogere onderwijssoort dan jongens. Ook slagen er meer jonge vrouwen dan jonge mannen voor een diploma in het hbo of wo.

Al voor het basisonderwijs hebben sommige kinderen een achterstand. In het schooljaar 2009/'10 waren er 207 duizend kinderen vanwege het lage opleidingsniveau van de ouders aangemerkt als achterstandsleerlingen (volgens de nieuwe regeling van het Ministerie voor OCW). Het aantal achterstandsleerlingen dat onder de oude of nieuwe regeling valt, is sinds het schooljaar 2000/'01 sterk afgenomen. Deze daling is onder meer een gevolg van de invoering van de nieuwe

regeling voor achterstandsleerlingen. Daarnaast speelt een rol dat het opleidingsniveau van de ouders is gestegen.

Jeugd actief in de maatschappij – steentje bijdragen en plezier hebben

Jongeren van 12 tot 25 jaar hebben veel sociale contacten, en dan vooral met vrienden en kennissen en iets minder met familie. Hun vriendengroep is divers en bestaat uit jongeren uit verschillende culturen en sociaaleconomische klassen en met verschillende opleidingsniveaus.

Veel 12- tot 25-jarigen zijn lid van een vereniging en vaak gaat het daarbij om een sportvereniging. Ook als jongeren zich inzetten als vrijwilliger is dat vooral voor sportverenigingen. In 2008 deden vier op de tien 18- tot 25-jarigen vrijwilligerswerk en boden drie op de tien informele hulp. Een deel van de jongeren deed allebei.

Ook door lid te zijn van een religieuze groepering kunnen jongeren participeren en contacten opdoen. Iets minder dan de helft van de jongeren van 12 tot 25 jaar gaf in 2009 aan tot een geloof of kerkgenootschap te behoren. Het aantal jongeren dat ook een bijeenkomst van een dergelijk genootschap bezoekt, ligt echter lager. Zo ging een op de vijf in 2009 wel eens naar een godsdienstige bijeenkomst, de rest zelden of nooit. Het kerkbezoek is bovendien afgenomen; in 1997 lag dit aandeel onder de 12- tot 25-jarigen nog op 28 procent. Daarnaast is over de jaren heen het percentage rooms-katholieken onder de 12- tot 25-jarigen licht gedaald en het percentage moslims juist licht gestegen. Dit heeft onder andere te maken met de toename van het aantal niet-westerse allochtonen onder de jongeren.

Of jongeren betrokken zijn bij de maatschappij komt ook tot uitdrukking in hun belangstelling voor de politiek. Van de jongeren onder de 25 die in 2006 al mochten stemmen en dus in 2009 tussen de 21 en 24 jaar waren, hebben ongeveer zeven op de tien gestemd bij de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november 2006. Daarnaast gaf ruim een derde van de jongeren aan dat ze in de vijf jaar voor het vraaggesprek actie hebben ondernomen om invloed uit te oefenen op de politiek of overheid. Zij voeren vaak actie via internet, maar minder vaak via politieke partijen, discussiebijeenkomsten en contacten met politici en ambtenaren.

In 2009 had een duidelijke meerderheid van de jongeren vertrouwen in het leger, de rechters, de politie, ambtenaren, grote bedrijven, de EU en de NAVO. Daar staat tegenover dat een minderheid van hen vertrouwen heeft in de kerken en de pers. Iets meer dan de helft heeft vertrouwen in de Tweede Kamer.

Jeugd op de arbeidsmarkt – talenten ontwikkelen en goed voorbereiden op de toekomst

Als jongeren de arbeidsmarkt betreden is het belangrijk dat ze een startkwalificatie hebben. In het schooljaar 2008/'09 verliet 3,3 procent van de jongeren van 12 tot 23 jaar zonder een dergelijke kwalificatie, dus voortijdig, het onderwijs. Dit is minder dan in 2005/'06 tot nog 4,1 procent het onderwijs verliet zonder startkwalificatie. De meeste uitval (8 procent van de leerlingen) vond plaats in het middelbaar beroepsonderwijs. Daarnaast is de kans om het onderwijs voortijdig te verlaten voor jongens groter dan voor meisjes en voor niet-westerse allochtonen

groter dan voor autochtonen. Wel is juist onder jongens en niet-westerse allochtone de afname van het aantal voortijdig schoolverlaters het sterkst.

In 2009 had bijna driekwart van de 15- tot 23-jarige jongeren die niet meer deelnemen aan het onderwijs een baan. Of jongeren een baan kunnen vinden hangt sterk samen met de conjunctuur. Gaat het goed met de economie dan stijgt het aantal jongeren met een baan terwijl als het minder gaat dit aantal juist afneemt. Jongeren met een startkwalificatie hebben een grotere kans om een baan te vinden dan jongeren zonder een startkwalificatie. Zodra het met de economie minder goed gaat, neemt de werkloosheid onder jongeren ook sterk toe. In eerste instantie vooral bij jongens. Meisjes ondervinden ook zeker last van de economische crisis maar later en in minder sterke mate. Werkloze jongeren kunnen hulp vragen bij het vinden van een baan of leerplek, bijvoorbeeld door zich in te schrijven bij het UWV WERKbedrijf. Op 15 januari 2010 stonden bijna 28 duizend jongeren van 15 tot 23 jaar ingeschreven als niet-werkende werkzoekende bij het UWV WERKbedrijf. Vanwege de directe relatie met de werkloosheid hangt het aantal uitkeringen in het kader van de Werkloosheidswet (WW) ook samen met de conjunctuur. Zo werden eind 2009 bijna 13 duizend WW-uitkeringen verstrekt, meer dan drie keer zo veel als in oktober 2008. Het aantal bijstandsuitkeringen aan jongeren lag eind 2009 op bijna 18 duizend, ruim 4 duizend meer dan een jaar eerder. Jongeren die op de dag dat zij 17 jaar worden arbeidsongeschikt zijn of voor hun 30-ste verjaardag arbeidsongeschikt worden en in het jaar daarvoor ten minste zes maanden studierend waren, komen in aanmerking voor een Wajong-uitkering. Deze jongeren blijven daarmee vaak voor de rest van hun leven buiten de arbeidsmarkt. In 2009 ging het om ruim 54 duizend Wajong-uitkeringen aan 18- tot 25-jarigen, ruim twee keer zo veel als in 2000.

Jeugd en veiligheid – veilig opgroeien

Een op de drie jongeren (15 tot 25 jaar) voelde zich wel eens onveilig in 2009. Bij de jonge vrouwen ligt het aandeel dat zich niet veilig voelt twee keer zo hoog als bij jonge mannen. Verder werd ruim een derde van de jongeren in 2009 slachtoffer van een of meer delicten. Jonge mannen overkomt dit vrijwel even vaak als jonge vrouwen.

Een klein deel van de jongeren komt als verdachte van een misdrijf in aanraking met de politie. Het aantal jongeren dat vervolgens een Halt-traject moet doorlopen is licht gedaald. Wel neemt het aandeel meisjes in de Halt-afdoeningen geleidelijk toe. Jongeren komen vooral bij Halt vanwege een vermogensmisdrijf. Bij jongens gaat het daarnaast vooral om een vuurwerkovertreiding of om vernieling of een misdrijf tegen de openbare orde. Bij meisjes gaat het naast vermogensmisdrijven om spijbelen en nauwelijks om vuurwerkovertreidingen of baldadigheid.

Ook het aantal strafzaken tegen jongeren van 12 tot 25 jaar dat door het OM en de rechter is afgedaan is afgenomen. In 2009 waren het bijna 92 duizend zaken, 5 duizend minder dan in 2008. Net als bij Halt hebben de meeste afdoeningen door het OM en de rechter betrekking op vermogensmisdrijven.

De meest voorkomende maatregel van kinderbescherming is ondertoezichtstelling. Het aantal kinderen (0 tot 18 jaar) dat onder toezicht is gesteld, nam de laatste jaren sterk toe. Eind 2009 stonden in totaal 33 duizend kinderen onder toezicht, 12 duizend meer dan eind 2000. De meeste kinderen die deze maatregel opgelegd krijgen, blijven gewoon thuis wonen. Het totaal aantal kinderen dat onder voogdij staat is sinds 2000 licht toegenomen.

Door het verscherpte toelatingsbeleid van vluchtelingen in Nederland, is het aantal alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv) de laatste jaren sterk gedaald, en daarmee ook het totaal aantal amv'ers dat onder voogdij staat. Wel is in 2009 de instroom van nieuw onder voogdij geplaatste amv'ers ongeveer verdubbeld vergeleken met 2008. Deze toename heeft te maken met een grote instroom amv'ers vanuit Somalië en het Midden-Oosten.

1. Jeugd en gezin

Jongeren

- Het aantal jongeren zal naar verwachting dalen van 4,94 miljoen in 2010 tot 4,79 miljoen in 2020
- Afname verwacht van aantal Turkse en Surinaamse jongeren

Jonge moeders

- Het aantal tienermeisjes dat voor het eerst moeder wordt, lag in 2009 een kwart lager dan in 2001.
- Het aantal alleenstaande moeders van 20 tot 25 jaar stijgt wel.

Gezinnen

- Eenoudergezinnen zijn in opmars.
- Het merendeel van de kinderen groeit echter nog op in een gezinssituatie met twee ouders thuis.
- Het aantal minderjarige kinderen dat opgroeit in een gezin dat afhankelijk is van de bijstand is van 2004 tot 2008 gedaald.

Contact van kinderen met ouders

- De verstandhouding tussen jongeren en hun ouders is in de afgelopen decennia verbeterd.
- Jaarlijks maken 33 duizend minderjarige kinderen een echtscheiding mee van hun ouders.
- De contacten met een stiefouder die in het ouderlijk huis komt wonen, blijken niet altijd even goed te zijn.

Een kwart van de bevolking in Nederland is jonger dan 25 jaar. Dat aantal gaat naar verwachting afnemen. De etnische samenstelling van de jongeren in de bevolking gaat ook veranderen. Verder groeien lang niet alle jongeren thuis op in een gezin met twee ouders. Alhoewel de relatie van jongeren met hun ouders beter is dan vroeger, krijgt een deel van de jongeren te maken met stiefouders, waarmee de contacten niet altijd even goed zijn.

Kerncijfertabel Jeugd en gezin

	Eenheid	2000	2007	2008	2009	2010
Aantal jongeren (0 tot 25 jaar) op 1 januari	1 000	4 829	4 923	4 918	4 929	4 941
Man	1 000	2 465	2 513	2 510	2 516	2 522
Vrouw	1 000	2 364	2 411	2 409	2 414	2 420
0 tot 4 jaar	1 000	790	765	746	738	737
4 tot 12 jaar	1 000	1 583	1 594	1 598	1 598	1 593
12 tot 15 jaar	1 000	573	599	592	586	582
15 tot 18 jaar	1 000	546	606	610	605	602
18 tot 25 jaar	1 000	1 337	1 359	1 372	1 402	1 427
Aantal allochtone jongeren (0 tot 25 jaar) op 1 januari	1 000	1 025	1 130	1 132	1 147	1 161
Westers	1 000	336	338	341	350	357
Niet-westers	1 000	689	792	791	797	804
waarvan						
Marokko	1 000	144	166	167	168	170
Turkije	1 000	157	168	167	167	166
Suriname	1 000	128	129	127	126	123
Nederlandse Antillen	1 000	53	60	60	61	61
Overig niet-westers	1 000	207	268	269	275	284
Aantal gezinnen op 1 januari	1 000	2 466	2 525	2 523	2 526	2 535
Twee-oudergezinnen	1 000	2 082	2 066	2 057	2 051	2 049
w.o. stiefoudergezinnen	1 000	121	149	.	.	.
Eenoudergezinnen	1 000	384	459	466	475	486
Twee-oudergezinnen met						
een kind	1 000	768	745	742	740	742
twee kinderen	1 000	908	932	931	930	929
drie kinderen of meer	1 000	406	390	384	381	377
Eenoudergezinnen met						
een kind	1 000	229	272	278	285	293
twee kinderen	1 000	114	141	142	144	147
drie of meer kinderen	1 000	41	46	45	46	46
Aantal meisjes (15 tot 25 jaar) dat een eerste kind kreeg	1	17 110	15 593	15 696	16 171	.
15 jaar	1	92	62	62	71	.
16 jaar	1	222	148	130	122	.
17 jaar	1	462	357	338	362	.
18 jaar	1	801	636	700	715	.
19 jaar	1	1 490	1 156	1 121	1 151	.
20-24 jaar	1	14 043	13 234	13 345	13 750	.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor.

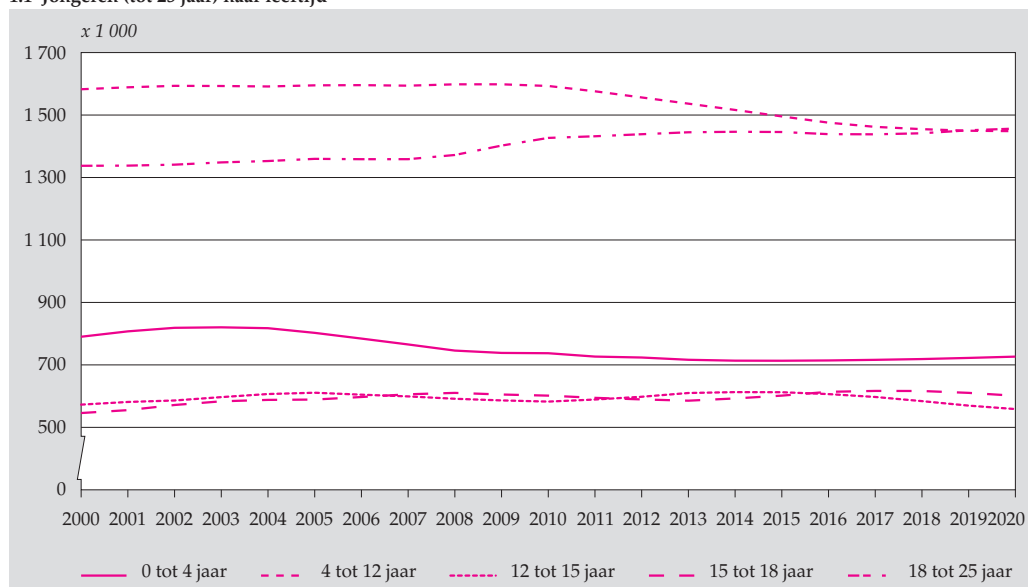
1.1 Jongeren

Minder jongeren in 2020

Bijna een derde van alle inwoners in Nederland behoort in 2010 tot de jeugdigen (jongeren tot 25 jaar). Er wonen begin 2010 in Nederland 4,94 miljoen jongeren onder de 25 jaar. De bevolkingsprognose van het CBS verwacht dat de komende jaren het aantal jongeren gaat dalen, tot 4,79 miljoen in 2020. Deze afname komt vooral door dalende geboortecijfers in het begin van de 21ste eeuw en de verwachting

is dat dit doorzet tot het jaar 2012. Dit heeft op korte termijn invloed op het aantal basisschoolleerlingen. Het aantal kinderen van 4 tot 12 jaar zal vanaf 2010 zelfs met 145 duizend dalen tot 1,45 miljoen in 2020.

1.1 Jongeren (tot 25 jaar) naar leeftijd

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Bevolkingsstatistiek en CBS-Bevolkingsprognose 2008.

Forse daling Turkse en Surinaamse jongeren verwacht

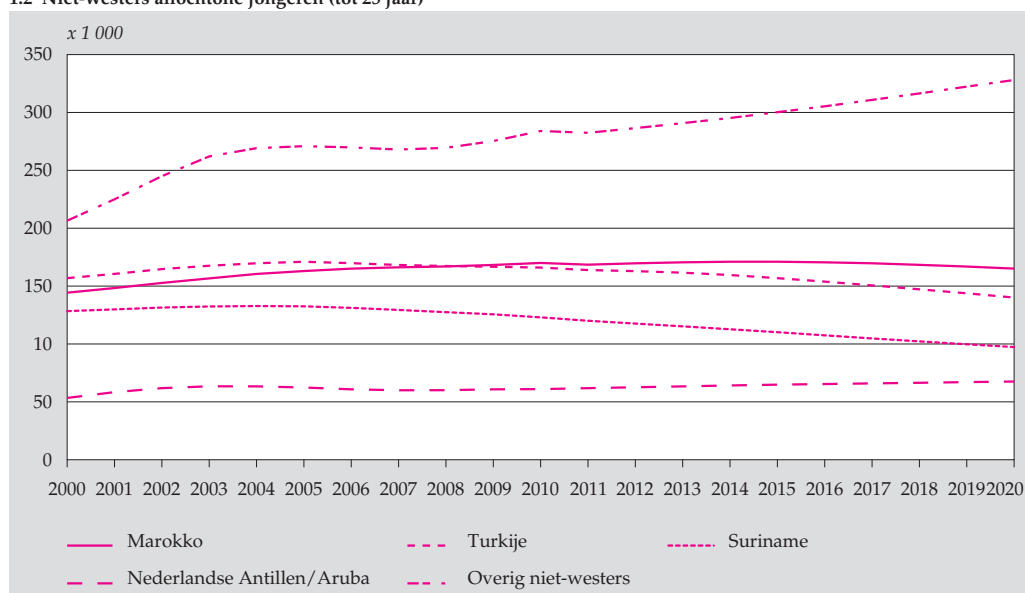
Van de 4,94 miljoen jongeren was begin 2010 bijna een kwart van allochtone herkomst. Dat betekent dat er 1,16 miljoen allochtone jongeren in Nederland wonen. Driekwart van hen is in Nederland geboren (tweede generatie) en heeft ten minste één ouder die in het buitenland is geboren. Een kwart van de allochtone jongeren is zelf in het buitenland geboren (eerste generatie).

Het CBS voorspelt dat het aantal allochtone jongeren gaat toenemen van 1,16 miljoen in 2010 naar 1,18 miljoen in 2020, vooral door een toename van het aantal westerse allochtonen. De verwachting is dat het aantal niet-westerse allochtonen de komende jaren vrij stabiel zal blijven.

Op 1 januari 2010 telde Nederland ruim 800 duizend allochtone jongeren van niet-westerse herkomst. Dat is 16 procent van het totale aantal jongeren. Turkse en Marokkaanse jongeren vormen met elk een aandeel van een vijfde de grootste groepen binnen de niet-westers allochtone jeugd. De komende jaren zullen de Marokkaanse jongeren, ondanks een lichte daling, de grootste niet-westerse herkomstgroep worden met een aantal van 165 duizend in 2020. De verwachting is verder dat het aantal Turkse en Surinaamse jongeren fors zal dalen. Zo zal het

aantal Turkse jongeren afnemen van 166 duizend in 2010 tot 140 duizend in 2020 en het aantal Surinaamse jongeren van 123 duizend tot 97 duizend. Naast de vier grootste niet-westerse herkomstgroepen is er nog een grote groep niet-westerse jongeren afkomstig uit verschillende herkomstlanden, zoals Afghanistan en Irak. Hun aandeel in de niet-westers allochtone jeugd zal toenemen van 35 procent in 2010 tot 40 procent in 2020.

1.2 Niet-westers allochtone jongeren (tot 25 jaar)

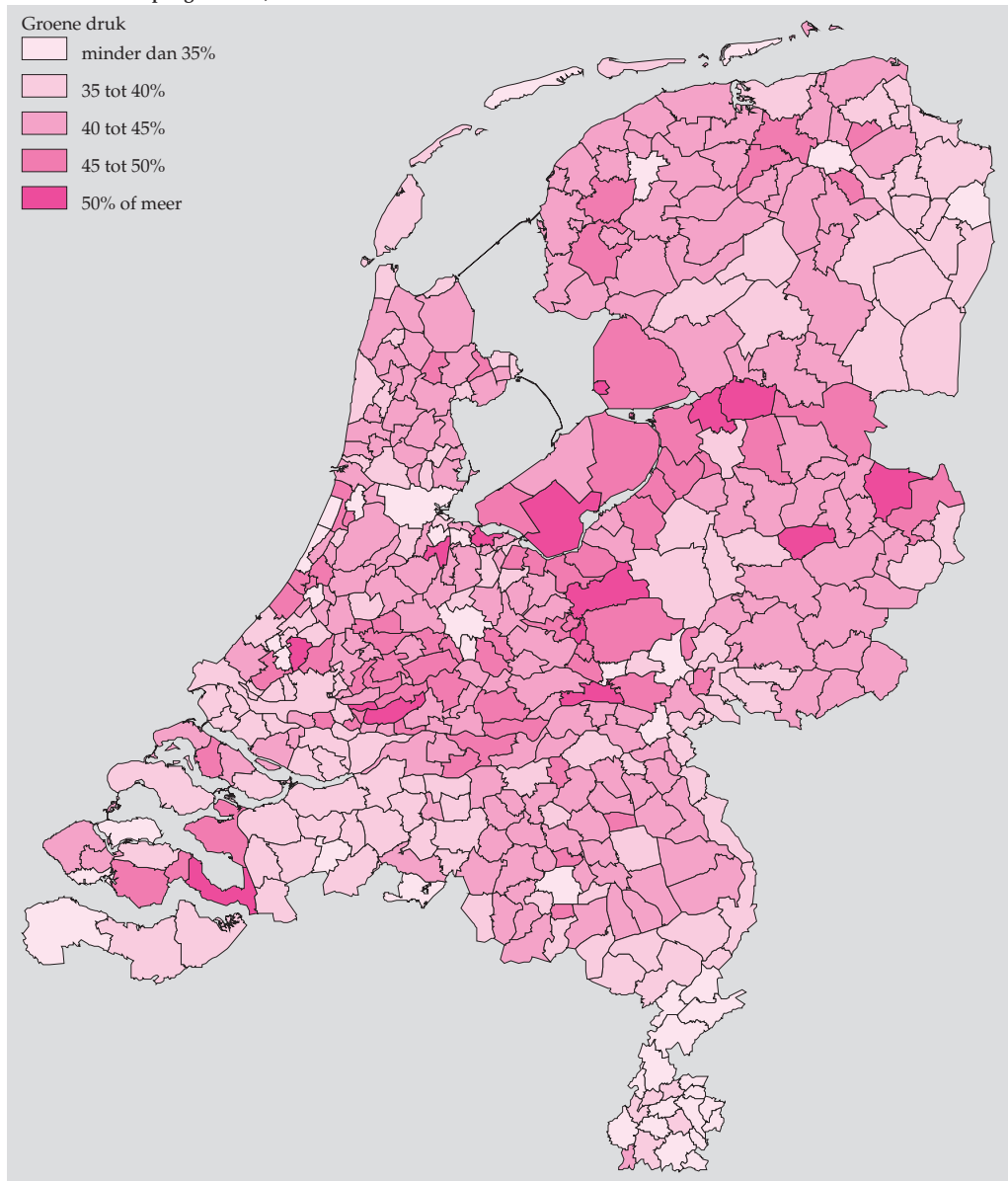

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Bevolkingsstatistiek en CBS-Bevolkingsprognose 2008.

Groene druk neemt iets af

De groene druk geeft aan wat de verhouding is tussen het aantal personen van 0 tot 20 jaar en het aantal personen van 20 tot 65 jaar. Het geeft dus inzicht in de verhouding van de jeugd tot het potentieel werkende deel van de bevolking. Voor Nederland ligt dit cijfer in 2010 op 38,9 en zal de komende jaren iets afnemen tot 37,9 in 2020. Naast een daling van het aantal jongeren, zal ook het aantal personen van 20 tot 65 jaar dalen. Dit komt omdat de komende jaren de babyboomers van vlak na de Tweede Wereldoorlog de leeftijd van 65 jaar bereiken. Er zijn grote regionale verschillen in groene druk. Het aandeel varieerde in 2010 tussen de 28,1 en 76,5. De ranglijst van gemeenten in 2010 met een hoge groene druk wordt aangevoerd door Urk, gevolgd door Staphorst, Nieuw Lekkerland, Graafstroom en Barneveld. Van de grote gemeenten hebben de studentensteden Groningen, Delft, Maastricht en Amsterdam de laagste groene druk.

1.3 Groene druk per gemeente, 2010

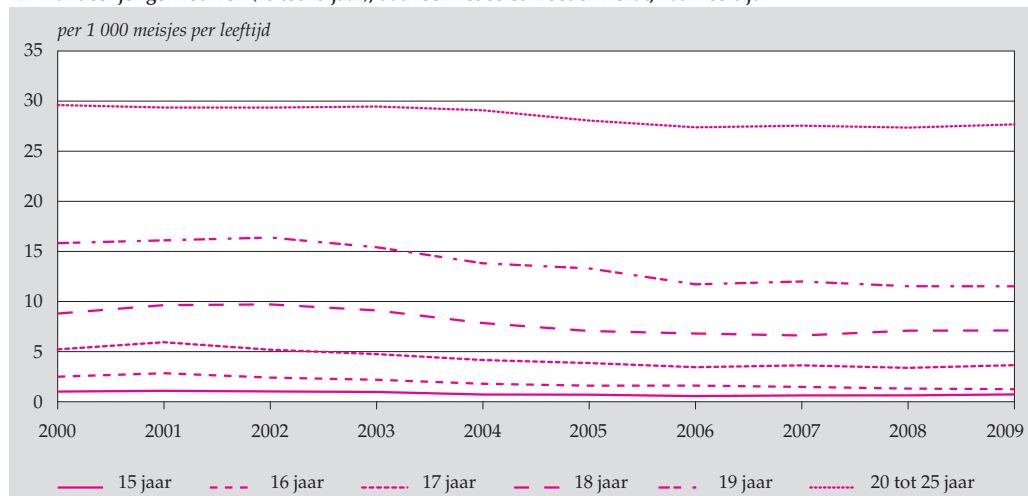
1.2 Jonge moeders

Minder tienermoeders

In 2009 kregen 2,4 duizend tienermeisjes (15 tot 20 jaar) voor het eerst een kind. Iets meer dan de helft van hen is 18 jaar of jonger bij de geboorte. Het aantal tieners dat voor het eerst moeder wordt, is beduidend minder dan in het begin van deze eeuw, toen er nog ruim 3 duizend meisjes voor hun 20ste verjaardag voor het eerst een kind kregen. Sinds 2001 is het aantal tieners dat voor het eerst moeder wordt met een kwart gedaald. Ook het aandeel meisjes van 20 tot 25 jaar dat voor het eerst moeder is geworden, neemt in het eerste decennium van deze eeuw licht af.

De daling van het aandeel tienermoeders na 2001 komt bij alle leeftijden voor en komt voor het overgrote deel voor rekening van niet-westerse allochtone meisjes (Garssen, 2008). Het aantal niet-westerse allochtone tienermoeders is tussen 2001 en 2008 fors afgenomen ondanks de geleidelijke toename van het aantal niet-westerse meisjes van 15 tot 20 jaar. Dit komt door twee ontwikkelingen. Ten eerste is het aandeel van de eerste generatie onder de niet-westerse tieners afgenomen. Tienermoeders komen namelijk in de eerste generatie relatief vaak voor. Ten tweede zijn in zowel de eerste als de tweede generatie de geboortecijfers gedaald. Het geboortecijfer van Turkse en Marokkaanse tieners van de tweede generatie nadert dat van de autochtone tieners. Het geboortecijfer onder de autochtone tieners bleef de afgelopen jaren vrij stabiel.

1.4 Aandeel jonge vrouwen (15 tot 25 jaar), dat voor het eerst moeder wordt, naar leeftijd

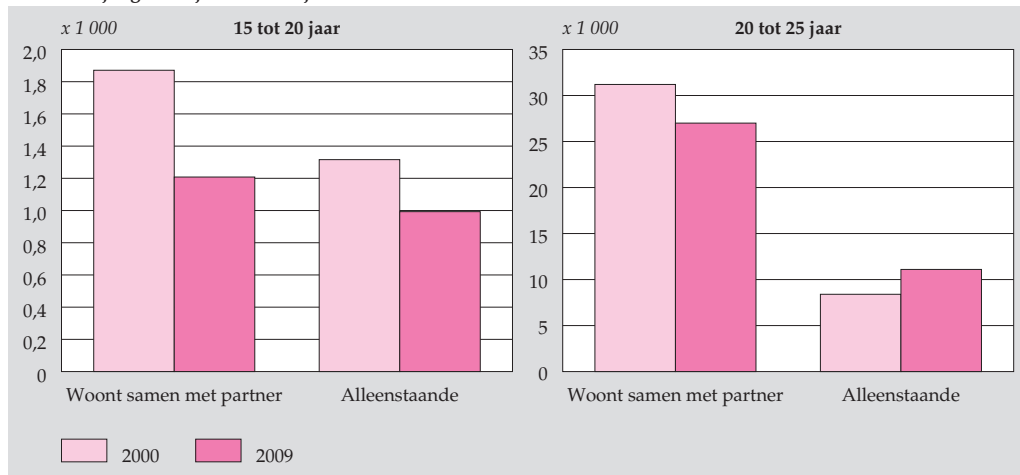

Bron: CBS-Bevolkingsstatistiek.

Begin 2009 woonden er in Nederland ruim 2,2 duizend tienermoeders. Dat zijn meisjes onder de 20 jaar die op jonge leeftijd moeder zijn geworden. Ten opzichte van 2000 is dat aantal met duizend gedaald. Ook is het aandeel per duizend

vrouwen van 15 tot 20 jaar gedaald van 7,0 naar 4,5. Het aantal moeders van 20 tot 25 jaar in 2009 is met bijna 2 duizend gedaald vanaf het begin van deze eeuw. Opvallend is dat bij hen het aantal alleenstaande moeders is gestegen en het aantal moeders dat samenwoont met een partner sterk is gedaald.

1.5 Aantal jonge meisjes (15 tot 25 jaar) met kinderen

Bron: CBS-Bevolkingsstatistiek.

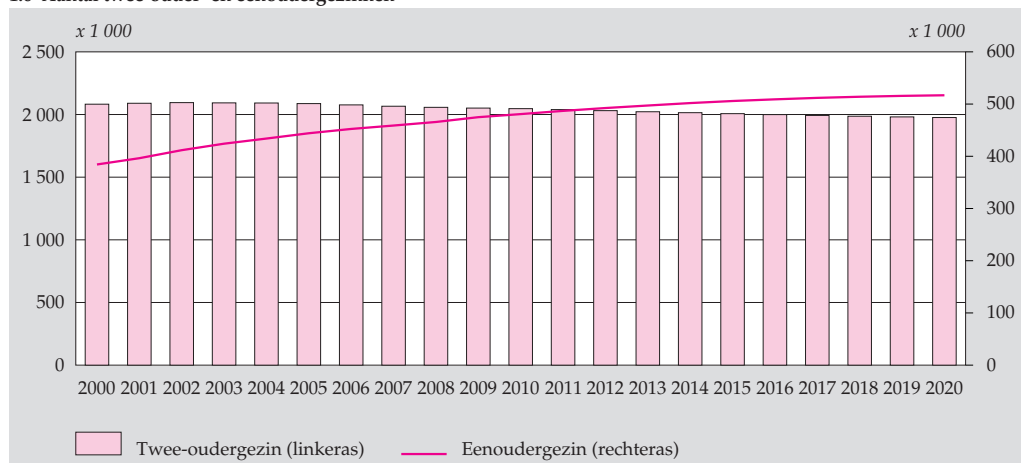
1.3 Gezinnen

Eenoudergezinnen in opmars

Het aantal huishoudens is het afgelopen decennium sterk gestegen en zal naar verwachting de komende tien jaar ook nog toenemen. In 2000 waren er 6,8 miljoen huishoudens, in 2010 lag dit aantal al op 7,4 miljoen en in 2020 zal dit aantal nog een half miljoen hoger liggen. De toename komt deels door de bevolkingsgroei, maar ook door de sterke groei van het aantal eenpersoonshuishoudens. Dit komt doordat er steeds meer 65-plussers alleen komen te wonen, jongeren na het verlaten van het ouderlijk huis vaak alleen gaan wonen en scheidingen frequent plaatsvinden.

Begin 2010 waren er ruim 2,5 miljoen huishoudens met een of meer thuiswonende kinderen, ofwel gezinnen. Bijna een vijfde deel zijn gezinnen waar maar één ouder aanwezig is. Het aantal eenoudergezinnen neemt naar verwachting de komende tien jaar licht toe, van 481 duizend in 2010 tot 517 duizend in 2020. Een eenoudergezin ontstaat doorgaans door een scheiding of doordat een van de ouders komt te overlijden. Het merendeel van de gezinnen betreft echter nog steeds een -al dan niet-gehuwd paar. Wel daalt het aantal twee-oudergezinnen de komende tien jaar tot onder de twee miljoen.

1.6 Aantal twee-ouder- en eenoudergezinnen

Bron: CBS-Huishoudensstatistiek.

Meerderheid eenoudergezin heeft één kind

Van de ruim 2,5 miljoen gezinnen hebben een miljoen gezinnen twee thuiswonende kinderen, een aandeel van ruim 40 procent. Dit aandeel geldt ook voor de gezinnen met één kind. Grote gezinnen met drie of meer kinderen vormen met 17 procent een minderheid.

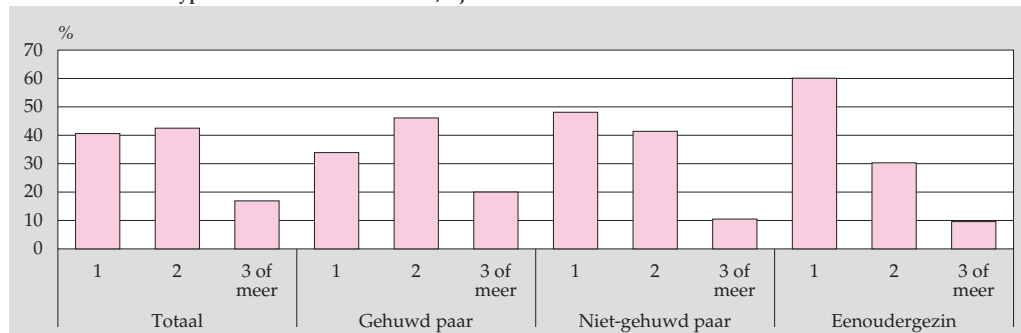
Bijna de helft van de niet-gehuwde samenwoners met kinderen heeft één thuiswonend kind. Voor de gehuwde samenwoners is dat een derde. Dit verschil komt doordat de groep niet-gehuwde samenwoners in 2009 jonger is dan gehuwde samenwoners en nog in het begin van de gezinsfase zijn. Voorts trouwen veel niet-gehuwde samenwoners na de geboorte van het eerste kind.

Zes op de tien eenoudergezinnen hebben één thuiswonend kind. Kinderrijke eenoudergezinnen komen niet vaak voor: slechts één op de tien heeft drie of meer kinderen.

Het grote aandeel eenoudergezinnen met maar één kind, komt mede doordat twee-oudergezinnen met één kind een grotere kans hebben om uit elkaar te gaan dan ouders met twee kinderen (Van Huis et al, 2001).

Het hier geschetste beeld is slechts een momentopname van de ontwikkeling van de gezinnen. Het is niet zo dat 40 procent van alle gezinnen maar één kind heeft of uiteindelijk maar één kind krijgt. Een deel van de gezinnen heeft immers al één of meer kinderen het ouderlijk huis zien verlaten. Anderzijds zullen vooral jonge gezinnen nog te maken kunnen krijgen met gezinsuitbreiding. In de meest recente bevolkingsprognose (2008) van het CBS wordt verondersteld dat van de jonge generaties 15 procent één kind zal krijgen en 45 procent twee kinderen. Naar verwachting zal 20 procent voor drie of meer kinderen kiezen en een even groot aandeel zal kinderloos blijven (De Graaf en van Duin, 2007).

1.7 Gezinnen naar type en thuiswonend kindertal, 1 januari 2009

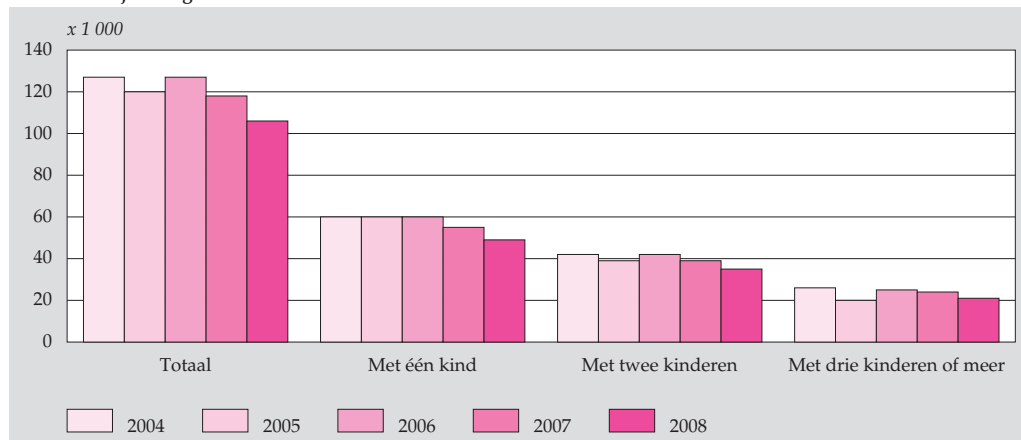
Bron: CBS-Huishoudensstatistiek.

Aantal minderjarige kinderen dat opgroeit in bijstandsgezin gedaald

Het aantal gezinnen met minderjarige kinderen dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering, is in de periode van 2004 tot en met 2008 gedaald. In 2004 waren er nog 126 duizend bijstandsgezinnen, in 2008 zijn dat er 105 duizend. Met de daling van het aantal bijstandsgezinnen daalt ook het totale aantal minderjarige kinderen dat opgroeit in een bijstandsgezin. Zo groeiden in 2004 nog 231 duizend kinderen van 0 tot 18 jaar op in een gezin met een bijstandsuitkering, terwijl dit in 2008 voor 194 duizend minderjarige kinderen gold. Dit komt neer op 5,8 procent van alle minderjarige kinderen in 2008.

Het aandeel kinderen van 0 tot 18 jaar dat opgroeit in een bijstandsgezin verschilt fors tussen gemeenten. Vooral in de grote steden groeien relatief veel minderjarige kinderen op in een bijstandsgezin: 21,1 procent in Rotterdam in 2008 en 16,4 procent in Amsterdam. Deels komt dit doordat relatief veel allochtonen een bijstandsuitkering ontvangen en oververtegenwoordigd zijn in de grote steden.

1.8 Aantal bijstandsgezinnen

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Bijstandsuitkeringenstatistiek (BUS).

1.4 *Contact van kinderen met ouders*

Kind uit twee-oudergezin: contact met ouders beter dan vroeger

De afgelopen decennia is het gezinsleven ingrijpend veranderd. Gezinnen zijn kleiner geworden en er zijn bovendien andere samenlevingsvormen gekomen dan het gezin van een echtpaar met kinderen: eenoudergezinnen, gezinnen met een inwonende ouder, pleeg- en stiefgezinnen, homoseksuele paren met kinderen en gezinnen van ongehuwd samenwonende ouders. In de tweede helft van de vorige eeuw is ruim driekwart van de kinderen gedurende de gehele jeugd opgegroeid bij beide biologische ouders (de Graaf, 2007). Dit aandeel is in de loop van de jaren niet veel veranderd. Wel zijn de afgelopen decennia steeds meer jongeren in het ouderlijk huis geconfronteerd met een scheiding van de ouders. Van de kinderen die in de jaren veertig van de vorige eeuw zijn geboren, heeft slechts 3 procent thuis een (echt)scheiding van de ouders meegemaakt. Van de kinderen die zijn geboren in de jaren zeventig is dat 14 procent. Daarentegen is het aandeel personen dat tijdens de jeugd één van de ouders heeft verloren gedaald van 18 naar 7 procent.

Onder kinderen die in het ouderlijk huis met beide ouders zijn opgegroeid, blijken zowel jongens als meisjes met vader een betere verstandhouding te hebben gekregen in de loop van de tijd. Vier op de vijf kinderen geboren in de periode 1975–1984 hadden een goed contact met vader. Bij kinderen geboren in 1955–1964 gold dat voor 75 procent. Opvallend is dat jongens het beste contact hadden met de moeder: negen op de tien hadden een goed contact. Meisjes hebben door de jaren heen een beter contact gekregen met de moeder. Een mogelijke verklaring voor de gunstige ontwikkeling van de contacten tussen ouders en kinderen, is de overgang van een 'bevelshuishouding' naar een 'onderhandelingshuishouding' in het gezin. In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw is de uitleg over regels en grenzen door de ouders en de ruimte die kinderen kregen om deze regels en grenzen bij te stellen, aan verandering onderhevig geweest (Du Bois-Reymond, 1993). Omdat ouders in onderhandelingsgezinnen relatief soepele regels hanteren, zou de kans op conflicten kleiner zijn dan in bevelshuishoudingen.

Staat 1.1**Contact kind met ouder in twee-oudergezin**

	Kind geboren in de periode		
	1955-1964	1965-1974	1975-1984
	%		
Contact zoon met vader			
Goed	75	80	83
Redelijk	20	16	14
Slecht	5	4	3
Contact zoon met moeder			
Goed	88	89	90
Redelijk	11	9	9
Slecht	1	1	1
	<i>abs.=100%</i>		
Totaal	721	698	419
	%		
Contact dochter met vader			
Goed	74	76	80
Redelijk	19	18	15
Slecht	7	7	5
Contact dochter met moeder			
Goed	76	81	82
Redelijk	18	17	14
Slecht	5	2	4
	<i>abs.=100%</i>		
Totaal	729	705	508

Bron: CBS-Onderzoek Gezinsvorming 2008.

Kind na scheiding: contact met vader slechter dan met moeder

De laatste jaren maken jaarlijks rond 33 duizend minderjarige kinderen een echtscheiding mee van hun ouders. Begin jaren negentig lag dat aantal nog op ongeveer 25 duizend per jaar. Deze stijging komt niet alleen door de toename van het aantal echtscheidingen, maar ook door de toename van het aandeel echtscheidingen waarbij kinderen zijn betrokken. Dit laatste komt omdat veel samenwonende stellen gaan trouwen als er kinderen komen. Na een echtscheiding gaan de meeste kinderen bij hun moeder wonen. In de afgelopen jaren ging ongeveer 70 procent van de kinderen na de echtscheiding bij de moeder en 10 procent bij de vader. Co-ouderschap, waarbij het kind deels bij de vader en deels

bij de moeder woont, komt bij een op de vijf scheidingen voor. Een klein deel van de kinderen gaat na de scheiding zelfstandig wonen. Vandaag de dag kiezen steeds meer gescheiden paren met kinderen voor een co-ouderschap.

Bij personen die in het ouderlijk huis een scheiding van hun ouders hebben meegemaakt, is onderzocht hoe het contact was met vader en moeder in het eerste jaar na de scheiding. Het blijkt dat contact met de ouders bij de jongste generatie volwassen kinderen beter was dan bij de oudere generaties. De helft van de kinderen geboren eind jaren vijftig of begin jaren zestig heeft na de scheiding redelijk tot goed contact gehad met de vader. Dit gold echter voor zeven op de tien kinderen die rond 1980 zijn geboren. Gegeven het feit dat het merendeel van de kinderen na de scheiding bij de moeder gaat wonen is het contact met de moeder veel beter dan met de vader. Het contact met de moeder heeft zich in de loop van de tijd ook gunstig ontwikkeld. Slechts 16 procent van de jongste generatie heeft slecht of geen contact met de moeder.

Staat 1.2
Contact kind met gescheiden ouder in het eerste jaar na scheiding

	Kind geboren in de periode		
	1955-1964	1965-1974	1975-1984
	%		
Contact met vader			
Goed	34	40	47
Redelijk	16	20	21
Slecht	21	22	20
Geen contact	28	19	12
Contact met moeder			
Goed	63	66	72
Redelijk	17	17	12
Slecht	15	14	12
Geen contact	4	4	4
	<i>abs.=100%</i>		
Totaal	136	235	218

Bron: CBS-Onderzoek Gezinsvorming 2008.

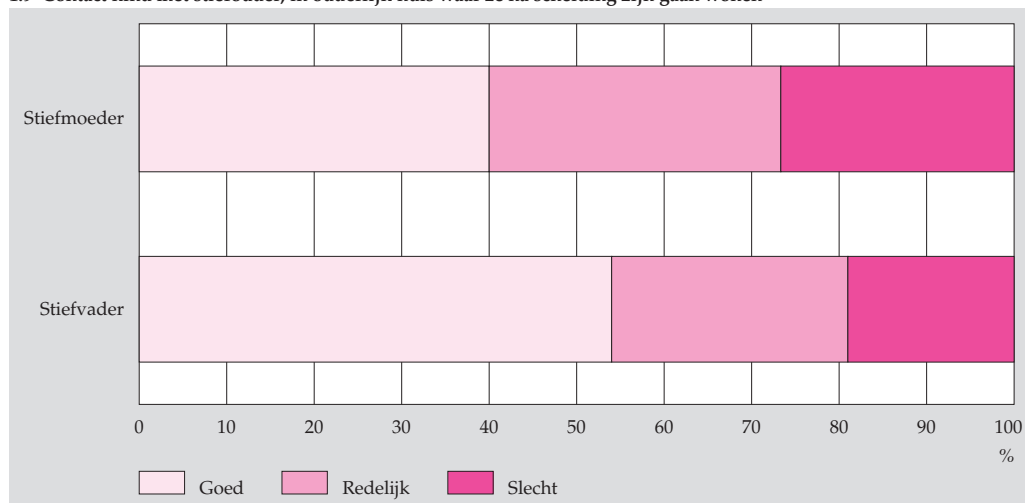
Kind en stiefouder: contact stiefmoeder slecht

Van de kinderen die na de scheiding bij de vader of moeder blijven wonen, krijgt bijna de helft te maken met een stiefouder in het huis waar ze zijn blijven wonen.

Gemiddeld zijn kinderen 12 jaar oud als dat gebeurt en hebben ze daarvoor gemiddeld 4,5 jaar in een eenoudergezin doorgebracht.

Het totaal aantal kinderen in stiefgezinnen wordt in 2007 geschat op bijna 282 duizend (Steenhof, 2007). In 1998 waren het er nog 218 duizend. Van de volwassenen, die tijdens hun jeugd geconfronteerd zijn met een stiefouder thuis, beoordeelt de helft het contact met de stiefvader als goed en één op de vijf als slecht. Het contact met de stiefmoeder blijkt minder goed te zijn. Slechts vier op de tien beoordeelt het contact positief. Wel is het aantal jongeren dat te maken krijgt met een stiefmoeder veel kleiner dan het aantal jongeren met een stiefvader. Immers de meeste kinderen gaan na de scheiding bij de moeder wonen.

1.9 Contact kind met stiefouder, in ouderlijk huis waar ze na scheiding zijn gaan wonen

Bron: CBS-Onderzoek Gezinsvorming 2008.

Contacten van kinderen met ouders

De uitkomsten in deze paragraaf over het contact met de (stief)ouder(s) hebben betrekking op personen die zijn geboren in de periode 1945–1989. Het gaat hierbij om volwassenen die het ouderlijk huis hebben verlaten en terugkijken op het gezin waarin ze zijn opgegroeid. Zij hebben gedurende hun hele jeugd in een twee-oudergezin gewoond, of hebben in het ouderlijk huis de echtscheiding van hun ouders meegemaakt en hebben eventueel thuis een stiefouder meegemaakt.

Met contact wordt de onderlinge verstandhouding bedoeld: of en hoe vaak er ruzies en conflicten voorkwamen tussen de ouders en het kind (de respondent). De gegevens zijn afkomstig uit het Onderzoek Gezinsvorming 2008 van het CBS.

Literatuur

- Bois-Reymond, M. du (1993). Jeugd en gezin. In: A.J. Dieleman et al. (red), *Jeugd in meervoud*. Utrecht: De Tijdstroom.
- Garssen, J. (2008). Sterke daling geboortecijfer niet-westers allochtone tieners. *Bevolkingstrends*, 56 (4), 14–21.
- Garssen, J. & Duin, C. van (2009). Allochtonenprognose 2008–2050: naar 5 miljoen allochtonen. *Bevolkingstrends*, 57 (2), 14–21.
- Graaf, A. de (2005). Scheiden: motieven, verhuisgedrag en aard van de contacten. *Bevolkingstrends*, 53 (4), 39–46.
- Graaf, A. de (2007). Een terugblik op het ouderlijk gezin. *Bevolkingstrends*, 55 (3), 15–19.
- Graaf, A. de & Duin, C. van (2007). Bevolkingsprognose 2006–2050: veronderstellingen over de geboorte. *Bevolkingstrends*, 55 (1), 45–56.
- Huis, M. van, Graaf, A. de & Jong, A. de (2001). Niet meer samen. In: J. Garssen et al (red.), *Samenleven. Nieuwe feiten over relaties en gezin*. Voorburg/Heerlen: CBS, 91–100.
- Steenhof, L. (2007). Schatting van het aantal stiefgezinnen. *Bevolkingstrends*, 55 (4), 19–22.

Liefdeslessen?

Een bijdrage van Prof. Dr. Jan Latten (Universiteit van Amsterdam)¹⁾

Idealen van jongeren en weerbarstige realiteit

Hoe zelfstandig jongeren ook zijn, velen van hen gaan op zoek naar een perfecte match, want alleen is maar alleen. Een partner is het ideaal. Vrijwel alle single twintigers willen een partner en niemand van hen wil alleen blijven (CBS, 2009). Ze gaan allemaal voor de grote liefde. Dat hoeft niet per se te betekenen dat iedereen wil trouwen. Maar uiteindelijk wil driekwart van de vrouwen in de twintig dat wél. Velen in witte jurken, met koetsen en fotoreportages in arcadische landschappen.

Toch ontwaakt het gelukkige stel steeds vaker vroegtijdig uit zijn droom. Van degenen die begin jaren 70 'de ware' hadden gevonden was na 14 jaar 12 procent gescheiden. Van de bruidsparen uit begin jaren '90 is na 14 jaar ruim 20 procent uit elkaar. Als we de overblijvende paren nog eens 14 jaren volgen klimt het percentage teleurgestelden gemakkelijk tot boven de 30. Voor samenwoners is dezelfde tendens zichtbaar, maar dan gaat het om hogere percentages. Daardoor voeden steeds meer ouders hun kinderen alleen op of met een stiefouder, zoals ook is af te leiden uit het voorgaande hoofdstuk. En al kan het soms niet anders, toch was dat tevoren nooit de bedoeling. Scheiden zorgt altijd voor veel leed. De vraag is dan ook of we jongeren beter moeten equiperen voor hun grote idealen wat betreft relaties.

Zijn meer scheidingen onvermijdelijk?

Voor een groot deel wel. Het zijn grote onderliggende historische ontwikkelingen die maken dat nieuwe generaties jongeren meer ongebonden zullen zijn, nog vrijer zijn om zelf te kiezen hoe het leven in te richten. Zo is met de secularisatie de nadruk voor velen expliciet in het hier en nu terecht gekomen. Dan moet je desnoods scheiden om hier en nu alsnog – maar met een ander – gelukkig te worden. Dat ben je aan jezelf verplicht (Van Hintum, Latten, 2007). Flexibele arbeidsverhoudingen uit de moderne economie dragen ook hun steentje bij. Naarmate de vanzelfsprekendheid van levenslange werkverbanden verloren gaat, zou gewinning aan kortstondige verbanden doordringen tot in onze privélevens (Sennet, 2000). Feit is ook dat de voortgaande emancipatie partners onafhankelijker van elkaar maakt. Partnerkeus baseert zich minder op een economische noodzaak dan op liefde. Een relatie is daardoor een project geworden dat met name levensvreugde moet intensiveren. Komt de gewenste extra levensvreugde in het rood, dan valt de legitimiteit van een relatie weg. Als het even tegenzit zijn er dus snel weer twee exen bij. De gevolgen zijn al zichtbaar in het toenemend aantal alleenwonenden. CBS-prognoses laten zien dat we rekening moeten houden met verdere aanwas. Exen, zoekende singles

en weduwen zullen tot 2030 het aantal alleenwonenden in Nederland met bijna 1 miljoen laten oplopen.

Jongeren krijgen te maken met omkering 'genderimbalace'

Een trend die komende jaren gevolgen krijgt in relatieland is de omkering van de 'genderbalance' qua kenniskapitaal. Voor het eerst in de geschiedenis streven de jonge dames qua onderwijsprestaties de heren voorbij. In de nieuwe lichte dertigers (30- tot 35-jarigen) is 42 procent van de vrouwen en maar 36 procent van de mannen hoog opgeleid. Met meer kenniskapitaal kun je geld verdienen, sociaal kapitaal opbouwen, je maatschappelijke positie versterken, onafhankelijk worden. Met dat kenniskapitaal in de handtas zal de powder room steeds meer een powerroom worden. Dat blijft niet zonder gevolgen voor de liefde.

Slimme meiden zullen alternatieven zoeken

De slimme vrouwen zullen bij hun zoektocht naar een geschikte vader voor hun kinderen de voorkeur geven aan even slimme partner. Dat geeft immers minimale kans op fricties en maximaal profijt van een relatie. Maar het aantal mannen dat qua kenniskapitaal matcht, blijft achter. Aan de bovenkant van de relatiemarkt ontstaat daardoor komende jaren een nieuwe 'genderimbalace'; het wordt dus dringen voor de dames. Temeer omdat de gezochte mannen ook aantrekkelijk blijven voor de wat minder hoog ontwikkelde dames. Wat te doen? Alleen blijven? Eicel invriezen of toegeven op gestelde eisen? Want de eisen die de nieuwe generatie vrouwen zal stellen aan hun potentiële partners zijn hoog. Ze willen immers meer dan uitsluitend een kostwinner. Ze willen ook zorgzaamheid voor de kinderen, bereidheid tot een pappadag, empathie en liefde. Alles zonder zelf al te veel compromissen te hoeven sluiten. Niet elke liefdesmatch zal dat op middellange termijn doorstaan. Het gevolg zal zijn dat vooral hoogopgeleide slimme vrouwen alsnog partnerloos worden of dat zullen blijven, tenzij ze kiezen voor een dommere man, een gescheiden man, een man uit het buitenland of anderszins toegeven. Sommige zullen de illusie koesteren dat ze de ware gewoon nog niet zijn tegengekomen. De roep om eicellen in te vriezen hangt er direct mee samen. Hoogstwaarschijnlijk blijven veel van die eicellen ingevroren tot na de houdbaarheidsdatum en blijven veel dames alleen.

Sommige jongens dreigen geïsoleerd te raken

En dan de onderkant van het opleidingsgebouw. Ook daar slaat de 'genderimbalace' toe. Het percentage laag opgeleide meisjes is afgelopen jaren veel sterker teruggelopen dan onder de jongens. Van de 30- tot 35-jarige vrouwen is nog maar 16 procent laag opgeleid maar van de mannen 21 procent. En dit verschil lijkt groter te worden. Ook qua absolute aantallen zijn er fors meer mannen dan vrouwen met een geringe opleiding.

Voortijdig schoolverlaters of laaggeschoolden worden tot nog toe vooral gewaarschuwd voor hun kansen op de arbeidsmarkt, maar het zal hun hele bestaan beïnvloeden. Want hoeveel goed opgeleide vrouwen zien iets in mannen met slechte papieren? Welke bewondering oogsten mannen onderaan de maatschappelijke ladder? Hoe word je ooit een ideale schoonzoon? Een groot deel van de jonge mannen zonder voldoende opleiding zal in relatieland worden overgeslagen, alleen al vanwege het kwantitatieve overschot. Zeker als er naast een ontbrekend kenniskapitaal ook nog sprake is van onvoldoende sociaal of emotioneel kapitaal. Statistieken laten zien dat single mannen risicovoller leven, onder andere door frequenter overmatig alcoholgebruik of door sociale isolatie. Een toenemend overschot aan mannen onderaan de maatschappelijke ladder zou ook de samenleving in de toekomst wel eens veel zorgen kunnen baren.

De succesvollen in de liefde

Lukt het dan niemand om hun idealen te verwezenlijken? Jazeker, degenen die voldoende sociaal kapitaal bezitten om ook stormen te doorstaan, die van een fase van verliefdheid doorstromen naar een fase van ware liefde, zou je de winnaars van de nieuwe vrijheden kunnen zien. Echte powerkoppels. En die komen er ook aan. Ze hebben het leven in eigen hand, communiceren met elkaar, begrijpen elkaars emoties en lossen problemen op. Hun kinderen zijn gelukkig en gaan naar school, hun levensstandaard is hoog en ze verarmen niet door scheidingsperikelen. Uiteindelijk zullen de steady koppels ook altijd gelukkige koppels zijn. De ongelukkige stellen hebben immers geen bestaansrecht meer.

Is dat allemaal erg?

Een ding is duidelijk: keuzevrijheid en onafhankelijkheid leiden tot hoge idealen in de liefde. Sommigen zullen erin slagen hun idealen te verwezenlijken en uitermate gelukkig te zijn. Ze zullen hun sprookje waarmaken. Anderen zullen zoeken, switchen en soms in tweede instantie, in de herhaling hun droom zien uitkomen. Maar er zijn ook nieuwe risico's. Mannen die oud worden zonder partner of kind, zonder sociale binding. De schattingen zijn dat circa 25 procent van de mannen nooit vader zal worden. De slimme vrouwen hebben eventueel nog een kind van hun ex, maar ook zij zijn vaak partnerloos. En het ideaal van allen was toch anders. Niemand wilde als twintiger immers alleen door het leven. Is het niet tijd om in te zien dat we jongeren misschien te weinig leren hoe ze met al die nieuwe keuzevrijheden moeten omgaan? Wat een relatie precies is? Waarom maak je soms ruzie? Wat het verschil is tussen verliefdheid en liefde? Waarom moet je soms geven in plaats van nemen? Een beetje meer relatieles, persoonlijkheidsvorming of geluksles in het onderwijs zou geen kwaad kunnen om de jeugd meer kans te geven op een liefdevolle toekomst.

Literatuur

CBS (2009). Relatie en Gezin aan het begin van de 21e eeuw. Den Haag/Heerlen. p.27.

Hintum, M. van & Latten, J. (2007). *Liefde a la Carte*. Amsterdam/Antwerpen: Business Contact.

Sennett, R. (2000). *De flexibele mens*. Amsterdam: Byblos.

Noot in de tekst

- 1) Prof. Dr. Jan Latten is hoogleraar demografie aan de Universiteit van Amsterdam en heeft deze bijdrage op persoonlijke titel geschreven.

2. Jeugd en gezondheid

Perinatale sterfte, zuigelingensterfte en (gezonde) levensverwachting

- De babysterfte is de afgelopen 50 jaar flink afgenomen. Mede hierdoor neemt de gemiddelde levensverwachting bij geboorte toe.
- De gemiddelde levensverwachting voor pasgeboren jongetjes in 2008 is ruim 78 jaar, voor meisjes ruim 82 jaar.
- Meisjes worden naar verwachting ouder dan jongens, maar brengen meer jaren in ongezondheid door.

Gezondheidstoestand

- De vaccinatiegraad van zuigelingen is al jaren hoog.
- Een groot deel van de Nederlandse jongeren is positief over hun eigen gezondheid.
- Wel is één op de zeven jongeren te zwaar.

Gezond en ongezond gedrag

- Het merendeel van de scholieren heeft op de leeftijd van 16 jaar en jonger wel eens alcohol gedronken. De 18- tot 25-jarige mannen drinken het meest
- Roken en cannabisgebruik onder jongeren is afgenomen.
- Vooral de jongens en de 18- tot 25-jarigen zijn in de periode 2001-2009 meer gaan bewegen.

Jeugdzorg en kindermishandeling

- Het aantal aanmeldingen bij de bureaus jeugdzorg vertoont een stijgende lijn.
- Ook het aantal eerste contacten met het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling vanwege een vraag of een vermoeden van kindermishandeling neemt toe.

De jongeren van nu leven gemiddeld langer dan de jongeren van een aantal generaties eerder. Ze zijn grotendeels ook positief over hun eigen gezondheid. Gezondheid wordt ook belangrijk gevonden. Zo is een groot deel van hen ingeënt tegen DKTP en bezoekt ruim 80 procent jaarlijks de tandarts. Toch zijn nog steeds veel jongeren te zwaar en houden ze er niet altijd een even gezonde leefstijl op na. Ook steeds meer jongeren hebben hulp nodig vanwege ernstige opvoed- en opgroei-problemen of vanwege kindermishandeling.

Kerncijfers Jeugd en Gezondheid

	Einheid	2000	2006	2007	2008	2009
Perinatale sterfte	1	1 629	1 111	1 045	998	905
Zuigelingensterfte	1	1 059	820	736	698	711
autochtoon	1	825	604	523	485	510
Westerse allochtoon	1	47	56	36	38	35
niet-westerse allochtoon	1	187	160	177	175	166
Levensverwachting vrouwen bij geboorte	jaren	80,58	81,89	82,31	82,28	.
Levensverwachting mannen bij geboorte	jaren	75,54	77,63	78,01	78,32	.
Gezonde levensverwachting vrouwen bij geboorte						
in als goed ervaren gezondheid	jaren	60,9	62,9	63,4	63,5	.
zonder lichamelijke beperkingen	jaren	67,8	69,2	69,9	69,5	.
zonder chronische aandoeningen	jaren	44,2	41,8	42,3	42,4	.
Gezonde levensverwachting mannen bij geboorte						
in als goed ervaren gezondheid	jaren	61,5	63,6	64,7	63,7	.
zonder lichamelijke beperkingen	jaren	69,2	70,2	70,7	70,9	.
zonder chronische aandoeningen	jaren	48,6	48,3	47,9	48,4	.
Zuigelingen ingeënt tegen DTKP ¹⁾	%	95,6	94,3	94,0	94,5	95,2
Positieve beoordeling gezondheid (0 tot 25 jaar)	%	91,0	92,3	91,6	91,9	93,3
man	%	91,7	93,5	93,1	92,0	93,4
vrouw	%	90,3	91,1	90,0	91,8	93,0
autochtoon	%	92,0	92,9	92,5	93,0	94,0
Westerse allochtoon	%	89,0	95,1	89,3	90,8	94,4
niet-westerse allochtoon	%	85,1	88,5	87,5	86,6	88,8
Jongeren met overgewicht (2 tot 25 jaar)	%	12,5	13,6	13,1	15,1	14,4
man	%	12,5	14,5	12,8	15,9	15,0
vrouw	%	12,5	12,6	13,3	14,2	13,9
autochtoon	%	11,5	11,9	11,5	13,9	12,3
Westerse allochtoon	%	13,0	13,1	10,8	13,8	19,4
niet-westerse allochtoon	%	19,6	23,1	23,3	22,4	24,1
2 tot 9 jaar	%	12,0	13,1	11,2	14,5	14,9
9 tot 18 jaar	%	10,5	10,2	11,3	10,3	11,6
18 tot 25 jaar	%	15,6	18,1	16,9	21,5	17,4
Jongeren die recent gerookt hebben (10 tot 25 jaar)	%	27	21	22	24	21
man	%	27	22	24	25	22
vrouw	%	26	21	20	22	21
10 tot 13 jaar	%	3	2	1	2	1
13 tot 15 jaar	%	20	13	15	16	15
15 tot 17 jaar	%	40	31	31	35	34
17 tot 20 jaar	%	47	42	42	43	38
Jeugdzorg (jongeren 0 tot 18 jaar) ²⁾						
aanmeldingen	1 000	.	74	84	88	101
geaccepteerde aanmeldingen	1 000	.	50	55	54	64
1e indicatiebesluiten	1 000	.	36	37	31	.
Zorggebruik (jongeren 0 tot 18 jaar) ²⁾						
ambulante zorg (geïndiceerd)	1 000	.	33	37	44	48
dagbehandeling	1 000	.	10	9	10	9
pleegzorg (incl. spoedeisende pleegzorg)	1 000	.	18	19	20	22
residentieel	1 000	.	12	12	12	12
spoedeisende zorg ³⁾	1 000	.	6	7	9	11
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK; jongeren 0 tot 18 jaar) ⁴⁾						
aantal eerste contacten	1 000	.	42	50	52	60
aantal adviezen	1 000	.	21	26	27	32
aantal consulten	1 000	.	7	7	9	10
aantal onderzoeken	1 000	.	14	17	16	17

Bron: Landelijke Jeugdmonitor.

¹⁾ Vanaf het verslagjaar 2006 wordt gerapporteerd op basis van het nieuwe informatiesysteem en op basis van de individuele leeftijd van het kind in plaats van een vastgestelde datum in het jaar die voor elk kind gelijk was. Hierdoor zijn de gegevens van 2006 en verder niet direct vergelijkbaar met de gegevens van voor 2006.

²⁾ De data zijn afkomstig van de MOgroep. Deze data zijn niet in de Landelijke Jeugdmonitor opgenomen.

³⁾ Het kan zijn dat het totaal van spoedeisende zorg voor 2008 dubbelstellingen bevat. Het gaat om cliënten die in 2008 zowel spoedeisende ambulante als spoedeisende residentieel zorg hebben ontvangen.

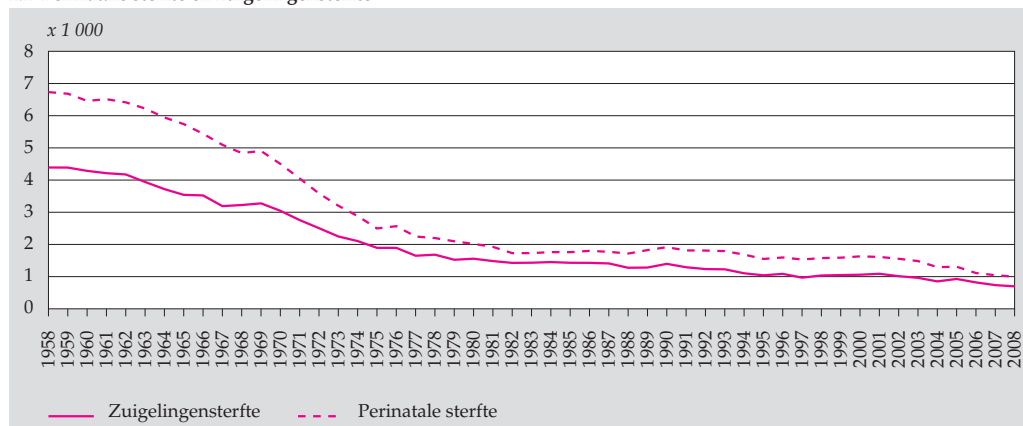
⁴⁾ De cijfers voor 2006 en 2007 zijn afkomstig van de MOgroep. Deze data zijn niet in de Landelijke Jeugdmonitor opgenomen.

2.1 Perinatale sterfte, zuigelingensterfte en (gezonde) levensverwachting

Babysterfte flink afgenomen

In de afgelopen 50 jaar is de sterfte van baby's na een zwangerschap van minimaal 28 weken of binnen een week na de geboorte (de perinatale sterfte¹⁾) flink afgenomen. Ook de sterfte van baby's in het eerste levensjaar (de zuigelingensterfte²⁾) daalde sterk. In 1958 overleden nog 6 733 baby's na een zwangerschap van minimaal 28 weken of binnen een week na de geboorte, in 2008 is dit gedaald tot ruim 998. In 1958 stierven 4 391 levend geboren baby's voor hun eerste verjaardag. In 2008 is dit gedaald tot 698. De afname van perinatale sterfte en zuigelingensterfte was vooral groot in de 60-er, 70-er en 80-er-jaren van de vorige eeuw. Daarna vlakke de daling wat af tot 2004, om daarna weer wat sterker af te nemen. Deze dalingen in perinatale sterfte en zuigelingensterfte leiden tot een hogere levensverwachting van Nederlanders. Deze dalingen kunnen (gedeeltelijk) verklaard worden door verbeteringen in zorg, preventie en leefstijl.

2.1 Perinatale sterfte en zuigelingensterfte

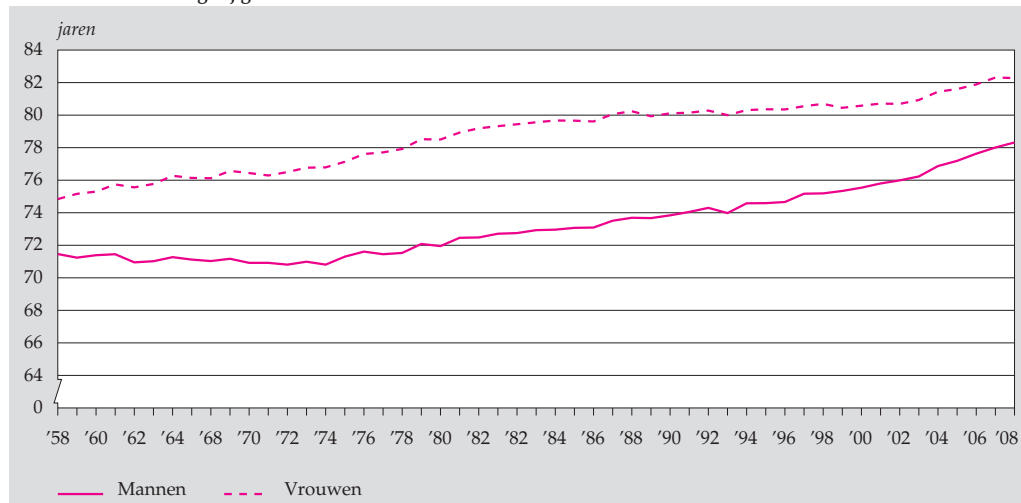

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Bevolkingsstatiek.

Meisjes worden naar verwachting ouder dan jongens, maar zijn minder lang gezond

Baby's die in 2008 geboren zijn hebben in Nederland een gemiddelde levensverwachting van ruim 80 jaar. De afgelopen 50 jaar is de levensverwachting voor mannen en vrouwen behoorlijk toegenomen, mede dankzij een daling in de zuigelingen- en perinatale sterfte. Vrouwen leven nog steeds langer dan mannen. De meisjes die geboren zijn in 2008 zullen gemiddeld ruim 82 jaar worden, terwijl pasgeboren jongens van 2008 gemiddeld ruim 78 jaar zullen worden. Ten opzichte van 1958 is de levensverwachting bij de geboorte voor mannen met 6,7 jaren toegenomen en voor vrouwen met 7,4 jaren.

2.2 Levensverwachting bij geboorte voor mannen en vrouwen

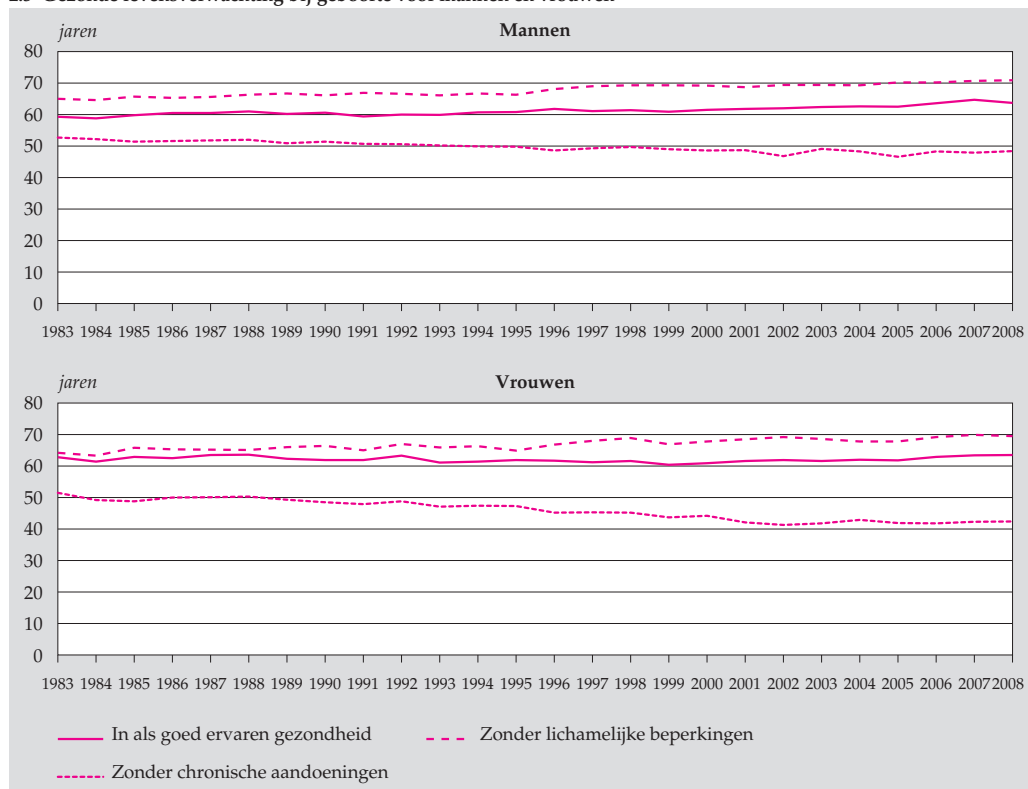

Bron: CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

Kinderen van nu leven gemiddeld langer dan een aantal generaties eerder. Maar brengen ze deze jaren ook door in goede gezondheid? Hoeveel jaren verwachten pasgeboren kinderen van nu te leven in als goed ervaren gezondheid, of zonder lichamelijke beperkingen en zonder chronische aandoeningen? Voor jongens geboren in 2008 is de levensverwachting in als goed ervaren gezondheid 63,7 jaren, voor meisjes 63,5 jaren. Verder is de verwachting dat jongens geboren in 2008 gemiddeld 70,9 levensjaren zonder lichamelijke beperkingen leven, tegenover 69,5 jaren bij meisjes. Het te verwachten aantal levensjaren zonder chronische aandoeningen is 48,4 voor jongens en 42,4 voor meisjes. De meisjes leven dus gemiddeld langer dan jongens, maar brengen deze tijd wel minder lang in goede gezondheid door.

Sinds 1983 neemt de levensverwachting bij geboorte in als goed ervaren gezondheid en zonder lichamelijke beperkingen voor mannen toe, terwijl de levensverwachting bij geboorte zonder chronische aandoeningen afneemt. Ook voor vrouwen neemt de levensverwachting zonder beperkingen toe en daalt de levensverwachting zonder chronische aandoeningen sinds 1983. Daarentegen is de levensverwachting bij geboorte in als goed ervaren gezondheid bij vrouwen nagenoeg gelijk gebleven over de periode 1983–2008. De daling in levensverwachting zonder chronische ziektes kan deels verklaard worden doordat tegenwoordig de diagnose van een chronische ziekte in een vroeger stadium plaatsvindt. Daarnaast is ook de gezondheidszorg verbeterd waardoor mensen met een bepaalde aandoening langer kunnen leven of betere overlevingskansen hebben. Ook hierdoor stijgt de prevalentie van chronische ziektes is toegenomen (zie Bruggink, 2009; Van den Berg, 2000; RIVM, 2006).

2.3 Gezonde levensverwachting bij geboorte voor mannen en vrouwen

Bron: CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

Ook opleidingsniveau en inkomen beïnvloeden levensverwachting

Pasgeborenen met een hoogopgeleide ouder of verzorger hebben een hogere (gezonde) levensverwachting dan pasgeborenen met een laagopgeleide ouder of verzorger. Het verschil in levensverwachting bij de geboorte tussen een lage opleiding (basisonderwijs) en een hoge opleiding (HBO of universiteit) bedraagt ruim 7 jaar voor mannen en ruim 6 jaar voor vrouwen. Voor gezonde levensverwachting zijn deze verschillen nog groter. De pasgeboren jongetjes van 2005/2008 waarvan de ouder/verzorger een hoge opleiding heeft, brengen gemiddeld ruim 19 levensjaren meer door in als goed ervaren gezondheid dan pasgeboren jongetjes waarvan de ouder/verzorger een lage opleiding heeft. Bij meisjes is dat verschil 19 jaar.

Zo'n verschil in levensverwachting is er ook tussen lage en hoge inkomens. Voor jongens in de laagste inkomensklasse bedraagt de levensverwachting bij de geboorte 73,9 jaar, tegenover 81,1 jaar in hoogste inkomensklasse. Voor meisjes geboren in 2005–2008 komt het verschil in levensverwachting tussen laagste en hoogste inkomensklasse uit op 6,7 jaar. Net als bij opleidingsniveau, zijn voor

gezonde levensverwachting de verschillen tussen de laagste en hoogste inkomens nog groter.

2.2 Gezondheidstoestand

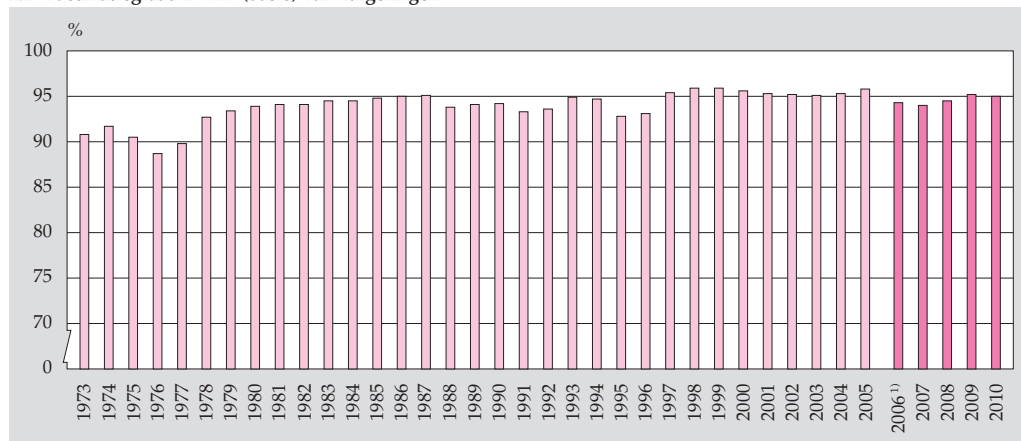
Ruim 95 procent van de zuigelingen ingeënt tegen DKTP

In 1957 is in Nederland het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) ingesteld. Het overgrote merendeel van de Nederlandse zuigelingen wordt via dit programma ingeënt. Inenten is echter niet verplicht. Van de kinderen geboren in 2007 (verslagjaar 2010) is op de leeftijd van 2 jaar 95,0 procent voldoende gevaccineerd tegen difterie, kinkhoest, tetanus en poliomyelitis (DKTP). Dit is vergelijkbaar met het verslagjaar 2009 voor cohort 2006. Over de jaren heen is de vaccinatiegraad steeds hoog geweest. In de zeventiger jaren schommelde die rond de 90 procent, in de decennia daarna is dat rond de 95 procent. Voor de vaccinatie DKTP wordt in Nederland een norm van 90 procent gehanteerd.

Van de 2-jarigen uit geboortecohort 2007 heeft 96,2 procent een eerste dosis BMR-vaccin gekregen (tegen bof, mazelen en rodehond). De vaccinatiegraad voor de tweede BMR-dosis op de leeftijd van 9 jaar is in 2010 (cohort 1999) 93,1 procent. Dat is iets meer dan 92,5 procent voor cohort 1997 en 93,0 procent voor cohort 1998. Het is echter nog wel beneden de WHO-norm van 95 procent die nodig is om eliminatie van de ziekten mogelijk te maken.

Het RVP blijft alle aandacht vragen om een hoge vaccinatiegraad te realiseren. Dit omdat een aanzienlijke groep Nederlanders niet gevaccineerd is, en epidemieën dreigen bij import van ziekten als mazelen en polio (RIVM, 2009).

2.4 Vaccinatiegraad DKTP (basis) van zuigelingen

¹⁾ Vanaf het verslagjaar 2006 wordt gerapporteerd op basis van het nieuwe informatiesysteem en op basis van de individuele leeftijd van het kind in plaats van een vastgestelde datum in het jaar die voor elk kind gelijk was. Hierdoor zijn de gegevens van 2006 en verder niet direct vergelijkbaar met de gegevens van voor 2006.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, RIVM.

In 2010 ligt in alle provincies de vaccinatiegraad voor DKTP op 2-jarige leeftijd boven de norm van 90 procent. Dit geldt echter niet voor alle gemeenten. In totaal zijn er 33 gemeenten in Nederland die de norm niet halen. Deze gemeenten liggen vooral in de provincies Gelderland, Zuid-Holland en Zeeland en behoren meestal tot gemeenten waar relatief veel mensen wonen die om godsdienstige redenen vaccinatie afwijzen.

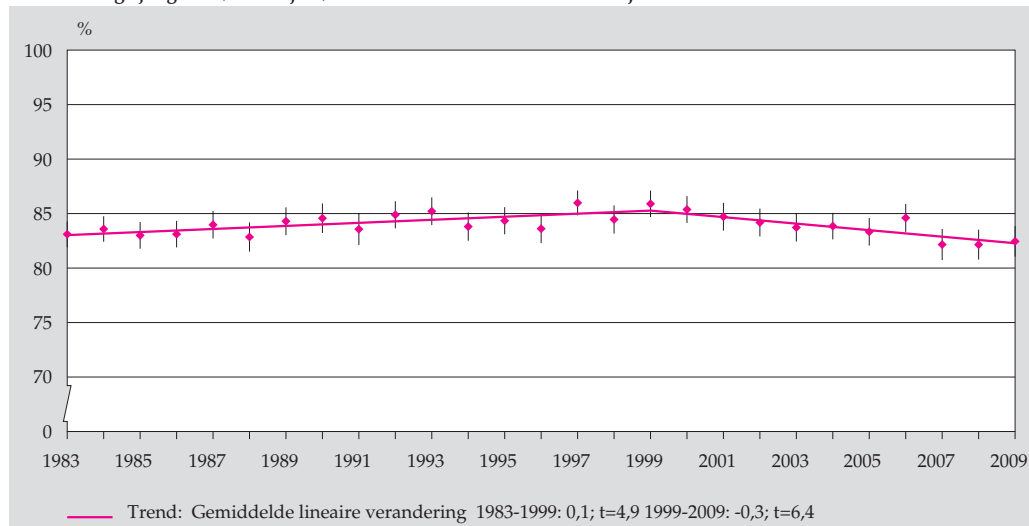
Acht van de tien jongeren bezoeken tandarts

Verschillende vormen van zorggebruik kunnen een beeld geven van de medische consumptie van jongeren, zoals bezoek aan de huisarts, specialist, fysiotherapeut, alternatieve genezer, tandarts en opname in het ziekenhuis. Hier komt het tandartsbezoek van jongeren aan bod, omdat dit gezien kan worden als een maat voor preventief zorggebruik. Door regelmatig tandartsbezoek op jongere leeftijd zullen minder mensen op latere leeftijd gebitsproblemen krijgen, wat de kans verkleint op andere gezondheidsklachten zoals hartfalen.

In 2009 had 82 procent van de jongeren beneden de 25 jaar jaarlijks contact met de tandarts. Van de kinderen onder de 12 jaar bezocht 75 procent de tandarts. Van de 12- tot 18-jarigen ging 95 procent naar de tandarts en van de 18- tot 25-jarigen 85 procent. Jongens beneden de 25 jaar hadden minder vaak een contact met de tandarts dan meisjes van deze leeftijd; respectievelijk ruim 81 procent en bijna 84 procent.

In de periode 1983 tot 1999 nam het aandeel jongeren dat contact had met de tandarts toe van 83 procent naar 86 procent. Na 1999 nam dit aandeel weer af tot 82 procent in 2009.

2.5 Percentage jongeren (0 tot 25 jaar) met contact met de tandarts in een jaar

Bron: CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

Trendlijnen

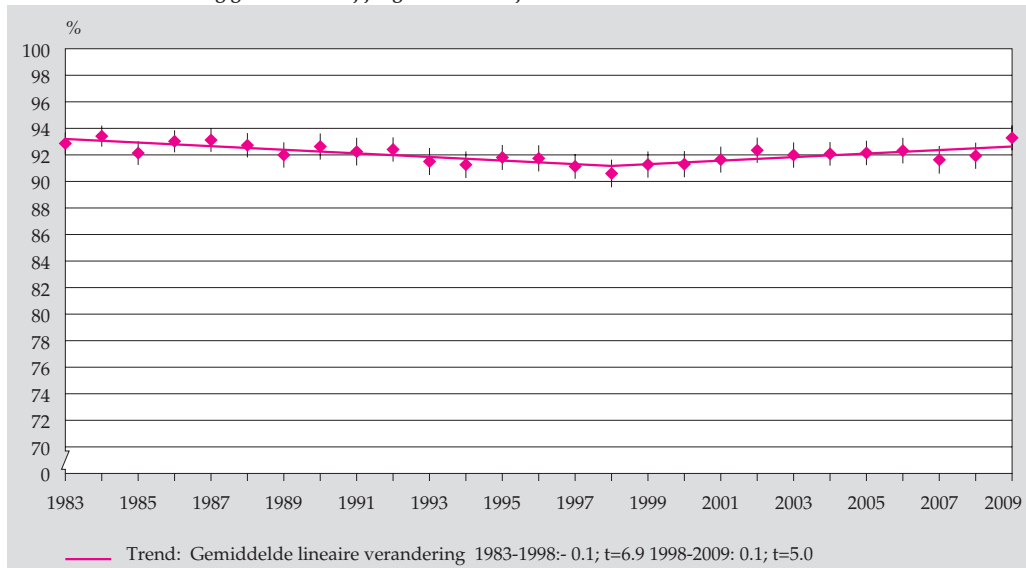
Tijdreeksen, zoals in figuur 5 tot en met 7 en figuur 14 gepresenteerd, vertonen meestal geen glad verloop. De jaarcijfers kunnen onregelmatige fluctuaties vertonen waardoor ontwikkelingen niet altijd duidelijk naar voren komen. Om een trend te bepalen dienen deze fluctuaties uitgeschakeld te worden. De trends in deze figuren zijn bepaald met behulp van lineaire regressie-analyses. De lijn in de grafieken geeft de gemiddelde lineaire trend weer. Daarnaast zijn in de grafiek de meetpunten (uitkomsten van de gezondheidsenquête) weergegeven. Behalve de meetpunten zelf zijn ook de bij de meetpunten behorende 95%-betrouwbaarheidsmarges aangegeven.

Bij de figuren is de gemiddelde jaarlijkse lineaire verandering van de variabele alsmede de t-waarde (de kans dat de gemiddelde jaarlijkse lineaire verandering van nul afwijkt) vermeld.

Meeste Nederlandse jongeren positief over hun gezondheid

De meeste Nederlandse jongeren beoordelen hun gezondheid positief. Dit wil zeggen dat de jongeren in de gezondheidsenquête de vraag 'Hoe is over het algemeen uw gezondheidstoestand?' met 'goed' of 'zeer goed' beantwoorden. In 2009 gaf bijna 93 procent van de jongeren onder de 25 jaar aan zich gezond te voelen. Sinds 1983 is dit aandeel weinig veranderd. Tot 1988 daalde het licht tot bijna 91 procent. Daarna nam het echter weer toe en is het in 2009 ongeveer gelijk aan dat van 1983.

2.6 Positieve beoordeling gezondheid bij jongeren (0 tot 25 jaar)

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

Hoe ouder de kinderen zijn, hoe minder positief ze zijn over hun gezondheid. In de groep kinderen jonger dan 12 jaar was ruim 95 procent positief over de gezondheid in 2009. Voor deze groep kinderen heeft een van de ouders of verzorgers van het kind de gezondheid van het kind beoordeeld. Bij de 12- tot 18-jarigen was dit wat lager, namelijk ruim 93 procent. Bij de jongeren van 18 tot 25 jaar was met ruim 90 procent het aandeel dat positief is over zijn gezondheid nog minder.

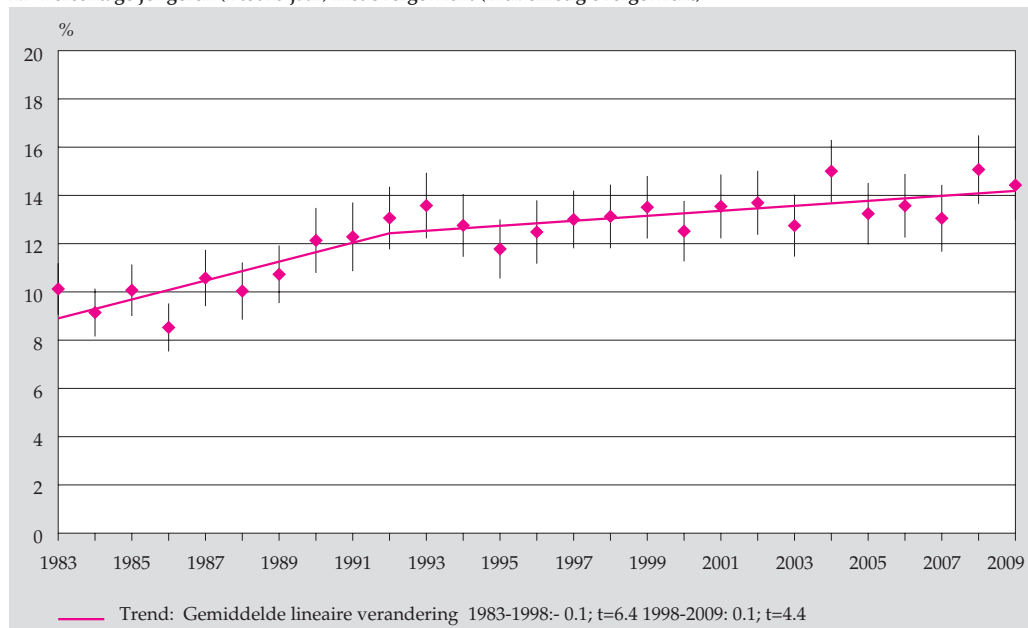
Een op de zeven jongeren te zwaar

Het aandeel jongeren met overgewicht en ernstig overgewicht is de afgelopen jaren toegenomen. Bij een BMI-waarde van 25 (kg/m²) of hoger is er sprake van overgewicht en boven de 30 (kg/m²) van ernstig overgewicht.

In 1983 leed ruim 10 procent van de jongeren van 2 tot 25 jaar aan overgewicht (inclusief ernstig overgewicht). Dit percentage steeg tot ruim 13 procent in 1992. Van 1992 tot 2009 vlakke de toename wat af. Uiteindelijk had in 2009 ruim 14 procent van de jongeren tussen 2 en 25 jaar overgewicht; 15 procent van de jongens en bijna 14 procent van de meisjes.

Tussen 1983 en 1993 steeg ook het percentage jongeren van 2 tot 25 jaar met ernstig overgewicht. Dit aandeel nam in die periode toe van ruim 2 procent naar ruim 3 procent. Tussen 1993 en 2009 is er geen significante verandering waargenomen in het percentage jongeren met ernstig overgewicht. In 2009 heeft ruim 2 procent van de jongens ernstig overgewicht en bijna 3 procent van de meisjes.

2.7 Percentage jongeren (2 tot 25 jaar) met overgewicht (incl. ernstig overgewicht)

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

2.3 Gezond en ongezond gedrag

Daling aandeel jeugdige rokers

Er zijn veel verschillende redenen waarom jongeren beginnen met roken. Zo kan meespelen dat vrienden roken, dat de ouders roken of dat jongeren roken willen uitproberen, bijvoorbeeld om 'erbij' te horen. In 2010 geeft 40 procent van de 10- tot 20-jarigen aan dat ze wel eens hebben gerookt. Voor iets meer dan de helft (53 procent) van hen was dat recent, dat wil zeggen in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek. In de afgelopen jaren is het aandeel jongeren dat aangeeft wel eens te hebben gerookt met meer dan 10 procentpunt afgenomen. Zo had in 2000 nog 51 procent van de 10- tot 20-jarigen wel eens gerookt.

2.8 Rookgedrag jongeren (10 tot 20 jaar)

Bron: Stivoro Roken Jeugd Monitor 2010, TNS NIPO.

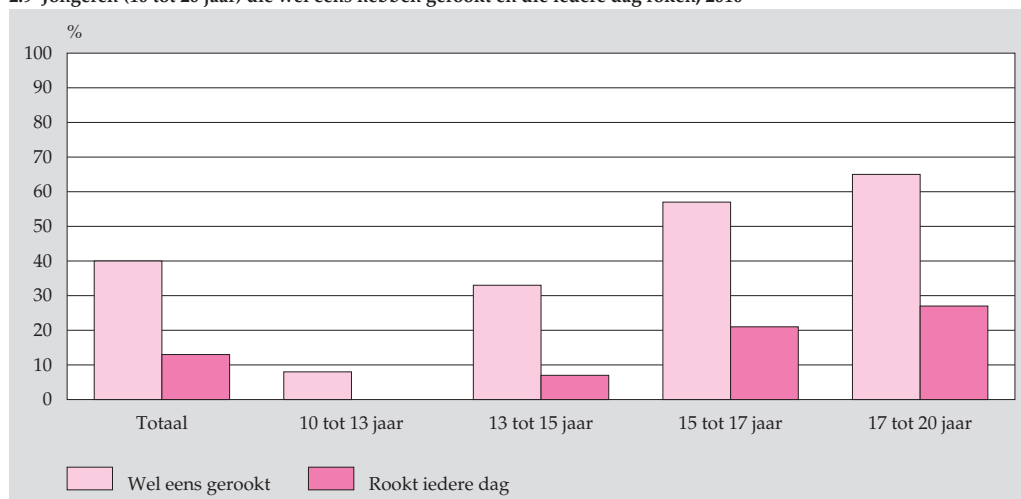
De afname van het aandeel rokers komt vooral door de jonge tieners. Had in 2000 nog 25 procent van de 10- tot 13-jarigen wel eens gerookt, in 2010 is dat 8 procent. En onder de 13- tot 15-jarigen daalde het van 48 procent naar 32 procent. Onder de oudste tieners is de daling iets minder sterk: het aandeel 17- tot 20-jarigen dat wel eens gerookt heeft is 65 procent in 2010 en nam 8 procentpunt af ten opzichte van 2000. Tussen jongens en meisjes zijn weinig verschillen.

Voor een derde van de jeugdige rokers is het een dagelijkse gewoonte

Veel van de jongeren die wel eens een sigaret of sjekkie hebben opgestoken deden dat vooral om het uit te proberen, maar roken niet wekelijks. Echter, 18 procent van de jongeren doet dat wel: 4 procent rookte één of meerdere keren per week en 13 procent zelfs iedere dag³⁾. Gerelateerd aan het aantal rokers betekent dit dat

voor ongeveer één op de drie jongeren het opsteken van een sigaret een dagelijkse gewoonte is. Vooral vanaf de leeftijd van 14, 15 jaar is sprake van een forse toename van het aandeel dagelijkse rokers. Van de 13- tot 15-jarigen die aangaven wel eens te hebben gerookt, rookt één op de vijf dagelijks (20 procent). Onder 15- tot 17-jarigen is dat al bijna het dubbele (37 procent).

2.9 Jongeren (10 tot 20 jaar) die wel eens hebben gerookt en die iedere dag roken, 2010

Bron: Stivoro Roken Jeugd Monitor 2010, TNS NIPO.

Sigaretten populairder dan shag

Jongeren roken liever kant-en-klare sigaretten dan dat ze zelf een sjekkie rollen. In 2010 koos bijna driekwart (72 procent) van de jongeren die de afgelopen vier weken hebben gerookt, voor sigaretten, 9 procent voor shag en 17 procent rookte allebei. Hoewel ongeveer evenveel jongens als meisjes roken, verschillen ze wel in hun keuze voor rookwaar. Bijna 88 procent van de meisjes kiest voor sigaretten en slechts 2 procent voor shag. Onder jongens is dat respectievelijk 57 en 16 procent. Leeftijd lijkt bij de keuze voor sigaretten of shag geen rol te spelen.

De afgelopen jaren kozen steeds meer jongeren voor sigaretten in plaats van voor shag. In 2000 rookte 56 procent van de 10- tot 20-jarigen het liefst een sigaretje, in 2010 ligt dit aandeel 16 procentpunt hoger. Daartegenover is het aandeel shagrokers en het aandeel jongeren die zowel sigaretten als shag roken in die periode gedaald, respectievelijk van 16 procent naar 9 procent en van 28 procent naar 17 procent.

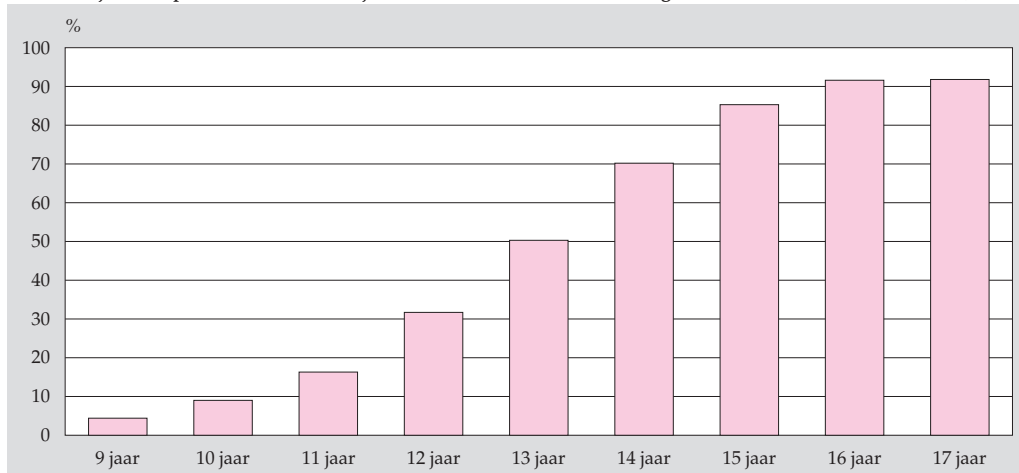
Merendeel scholieren heeft alcohol gedronken voor 16e verjaardag

In 2007 gaven bijna acht van de tien 12- tot 19-jarige scholieren aan dat ze al wel eens alcohol hebben gedronken. Dit is vergelijkbaar met het aandeel scholieren dat

in 1988 ervaring met alcohol had. In de tussenliggende jaren waren er wat schommelingen maar was geen sprake van een duidelijk dalende dan wel stijgende trend. Ten opzichte van 2003 is het aandeel scholieren dat wel eens een alcoholhoudend drankje heeft gehad, afgenomen. Of deze daling zich doorzet zal moeten blijken uit het volgende peilstationsonderzoek, dat plaatsvindt in 2011.

Het kabinet (zie hoofdlijnenbrief alcoholbeleid, 2007) wil het gebruik van alcohol onder jongeren bestrijden en voorkomen dat ze alcohol drinken voor hun 16e. Wordt aan scholieren gevraagd op welke leeftijd zij voor het eerst alcohol hebben gedronken dan blijkt dat de meesten beginnen met drinken als zij tussen de 11 en 15 jaar zijn. In 2007 gaf 17 procent van de scholieren aan dat ze op hun 11e of jonger alcohol hebben gedronken. Voor de leeftijd van 15 jaar en jonger gold dat voor 85 procent van de scholieren.

2.10 Leeftijd waarop scholieren (12 tot 19 jaar) voor het eerst alcohol hebben gedronken (cumulatieve incidentie), 2007¹⁾

¹⁾ Percentages geven aan hoeveel procent van de scholieren op die leeftijd of eerder voor het eerst alcohol heeft gedronken.

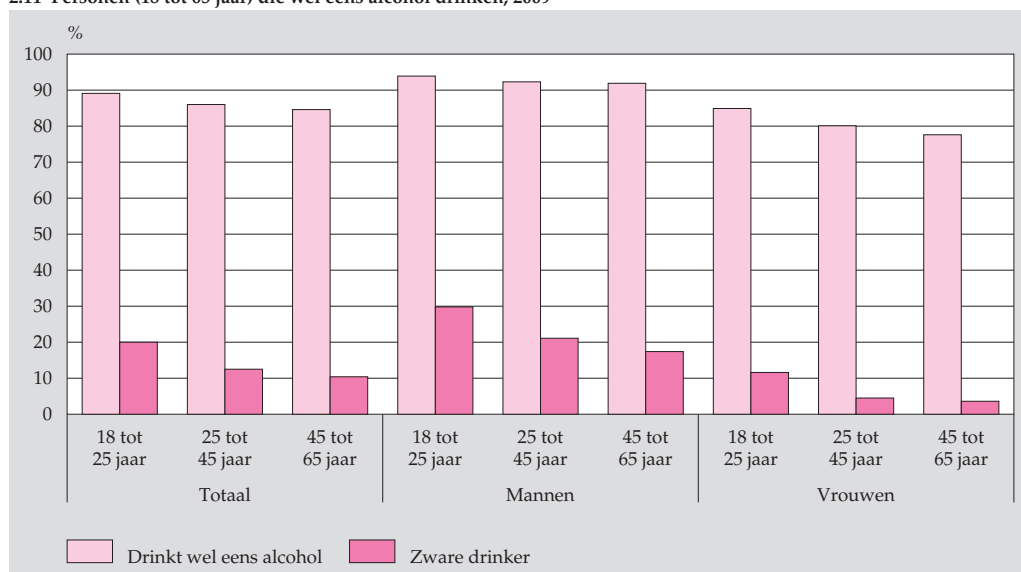
Bron: Trimbos-instituut, Peilstationsonderzoek 2007.

Jonge mannen van 18 tot 25 jaar drinken het meest

Ook de oudere jongeren drinken graag een alcoholhoudend drankje. Uit het Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS) blijkt dat in 2009 ongeveer 90 procent van de jongeren van 18 tot 25 jaar wel eens alcohol drinkt. Er zijn meer jonge mannen dan jonge vrouwen die drinken. Van de 18- tot 25-jarige mannen geeft 94 procent aan wel eens alcohol te drinken tegen 85 procent van hun vrouwelijke leeftijdsgenoten. Ook drinken mannen gemiddeld bijna een glas alcohol per dag meer dan vrouwen (respectievelijk 1,7 en 0,8). Dit is inclusief de jongeren die nooit alcohol drinken.

In vergelijking met personen van 25 jaar en ouder is het aandeel drinkers onder de 18- tot 25-jarigen relatief hoog. Vooral onder jonge vrouwen is het aandeel drinkers hoger dan onder de wat oudere vrouwen. Ook drinken jongeren meer dan 25-plussers op minstens 1 dag in de week 6 of meer glazen alcohol. Van de jonge mannen behoort 30 procent tot deze groep zogeheten zware drinkers, van de jonge vrouwen is dat 12 procent.

2.11 Personen (18 tot 65 jaar) die wel eens alcohol drinken, 2009

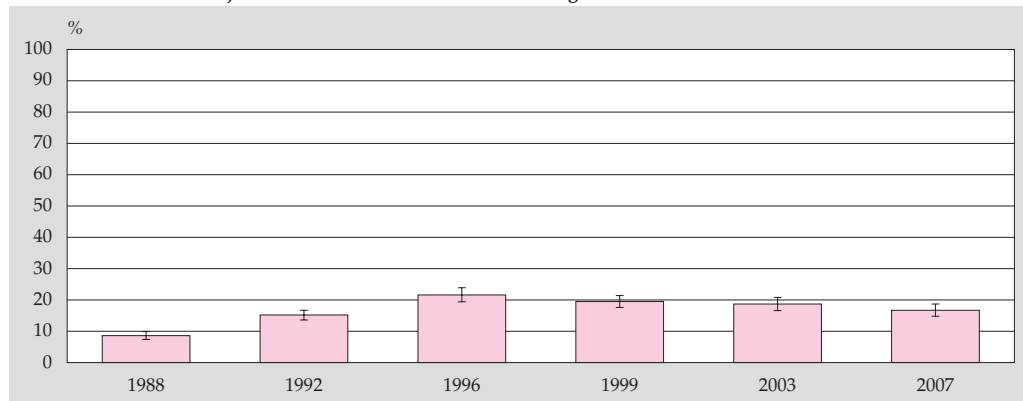

Bron: CBS, Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS).

Cannabisgebruik geleidelijk afgenomen

In 2007 heeft één op de zes scholieren (12 tot 19 jaar) wel eens cannabis gebruikt. Meestal gebeurt dat in de vorm van een joint, waarbij cannabis (hasj of wiet) wordt vermengd met tabak. Ten opzichte van 1996 is dit gebruik geleidelijk afgenomen. Toen had 22 procent van de scholieren wel eens cannabis gebruikt. Ongeveer de helft van de jongeren die ooit wel eens cannabis hebben gebruikt, deed dat in de maand voorafgaand aan het onderzoek. Bij de helft ging het daarbij om minder dan 1 joint. Zij nemen dan bijvoorbeeld een paar trekjes van een joint. Zeer frequent blowen, dat wil zeggen meer dan tien keer in een maand, komt onder scholieren weinig voor (Monshouwer et al, 2008).

2.12 Scholieren (12 tot 19 jaar) die ooit wel eens cannabis hebben gebruikt¹⁾

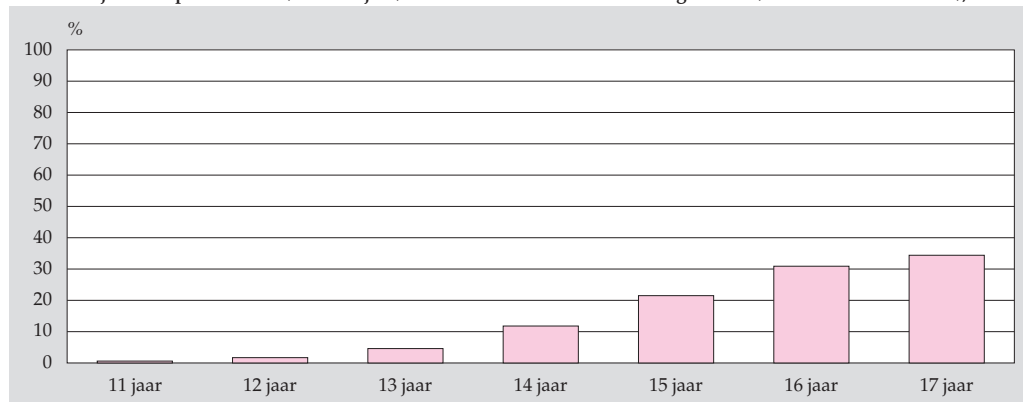
¹⁾ Tot en met 16 jaar zijn de cijfers representatief voor de Nederlandse jongeren. Door meer leerjaren op het havo en vwo bestaat de groep 17-18 jarigen voornamelijk uit deze hogere schoolniveaus.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, Trimbos-instituut, Peilstationsonderzoek 2007 (Monshouwer et al., 2008).

Een op de drie scholieren heeft geblowd op leeftijd van 16 jaar of jonger

Grenzen opzoeken en experimenteren hoort vooral ook bij de puberteit. Zo ook het experimenteren met cannabis. De leeftijd waarop de meeste scholieren cannabis proberen ligt dan ook tussen de 14 en 16 jaar. Van de scholieren van 12 tot 19 jaar geeft 12 procent aan dat ze op hun 14e of jonger al eens hebben geblowd. Voor de leeftijd van 16 jaar en jonger is dat 31 procent. Het aandeel scholieren dat tussen hun 16e en 17e jaar begint met blowen is klein.

2.13 Leeftijd waarop scholieren (12 tot 19 jaar) voor het eerst cannabis hebben gebruikt (cumulatieve incidentie), 2007¹⁾

¹⁾ Percentages geven aan hoeveel procent van de scholieren op die leeftijd of eerder voor het eerst alcohol heeft gedronken.

Bron: Trimbos-instituut, Peilstationsonderzoek 2007 (Monshouwer et al., 2008).

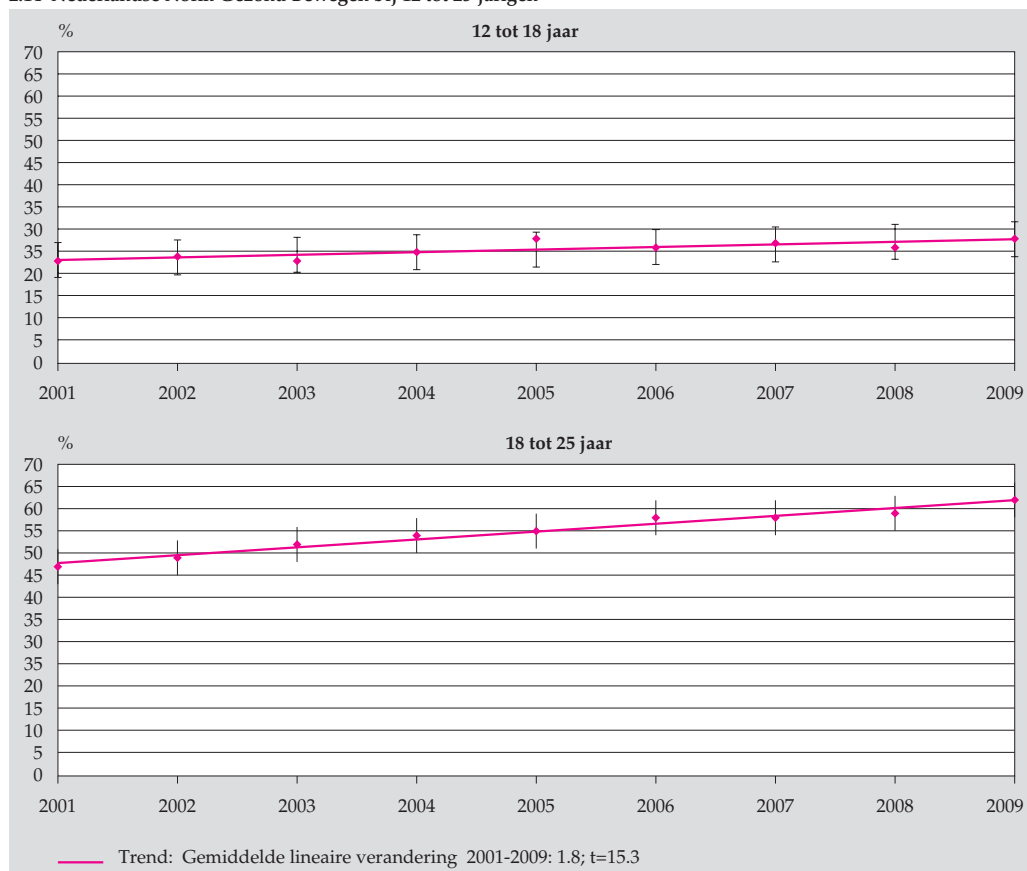
Beperkt aantal scholieren gebruikt harddrugs

Het aantal scholieren van 12 tot 19 jaar dat harddrugs gebruikt is beperkt. In 2007 gaf 3,6 procent van de scholieren aan ooit ecstasy, cocaïne, amfetamine of heroïne te hebben gebruikt. Nog geen 2 procent deed dat in de maand voorafgaand aan het onderzoek. Het meest populair is ecstasy, 2,4 procent van de scholieren heeft deze drugs wel eens geprobeerd. Het gebruik van ecstasy is vooral populair op grote dansevenementen of in discotheken.

Mannen en 18- tot 25-jarigen actiever geworden

Een maat voor het beoordelen van voldoende lichamelijke activiteit is de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Volgens deze norm moeten jongeren van 12 tot 18 jaar dagelijks minimaal een uur matig intensieve lichamelijke activiteit verrichten. Personen vanaf 18 jaar dienen minimaal een half uur matig intensieve lichamelijke activiteit te verrichten op ten minste 5 dagen van de week.

2.14 Nederlandse Norm Gezond Bewegen bij 12 tot 25-jarigen

Bron: CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

In 2009 voldeed 28 procent van de jongeren van 12 tot 18 jaar aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen. Dit aandeel is toegenomen sinds 2001, toen voldeed 21 procent. Deze trend is vooral bij jongens zichtbaar, bij vrouwen is er geen significante trend.

Ook de 18- tot 25-jarigen zijn actiever geworden over de periode 2001 tot 2009. Zo voldeed in 2001 bijna de helft (47 procent) van de 18- tot 25-jarigen aan de deze norm terwijl dat in 2009 voor bijna twee derde van deze jongeren gold. Meer mannen voldoen aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen dan vrouwen.

2.4 *Jeugdzorg en kindermishandeling*

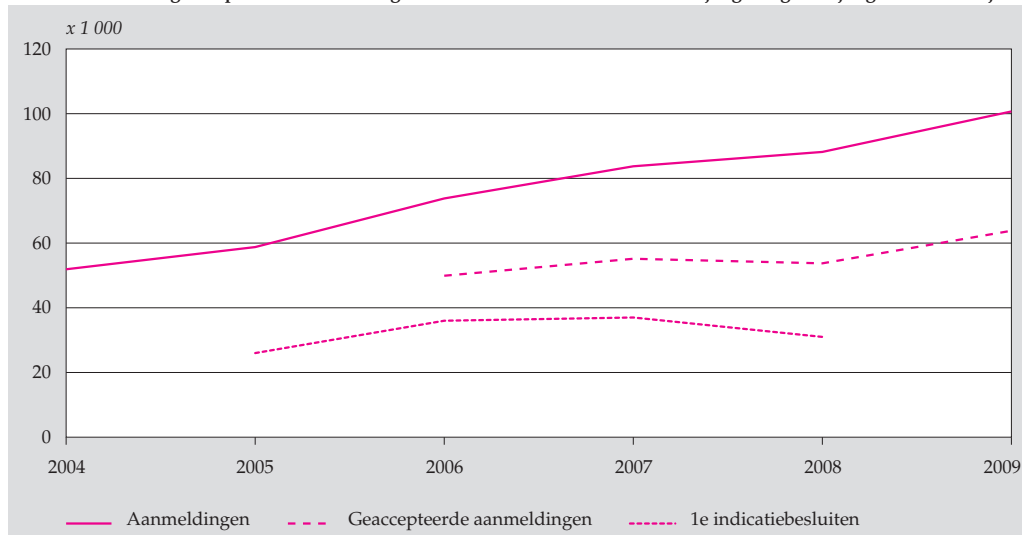
Stijgende lijn aantal aanmeldingen bureaus jeugdzorg

Jongeren (0 tot 18 jaar) die te maken hebben met ernstige opvoed- en opgroei-problemen hebben wettelijk recht op jeugdzorg. Hierbij kan het gaan om hulp aan de jongere zelf, maar ook om hulp aan het gezin. De centrale toegangspoort daarvoor is het bureau jeugdzorg. In Nederland zijn er 15 bureaus jeugdzorg. Een in elke provincie en nog drie in de grootstedelijke regio's Amsterdam, Rotterdam en Haaglanden.

Ook hebben steeds meer gemeenten een Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). Het CJG is een inlooppunt voor gezinnen. Ouders, kinderen, jongeren tot 23 jaar en professionals kunnen hier terecht met alle vragen over opvoeden en opgroeien. Half april 2010 was er in 163 gemeenten een CJG operationeel.

In de afgelopen jaren is het aantal aanmeldingen bij de bureaus jeugdzorg sterk toegenomen. Zo waren er in 2004 in totaal 52 duizend aanmeldingen, in 2009 zijn dat er ruim 100 duizend (MOgroep jeugdzorg, 2010). Niet alle aanmeldingen worden geaccepteerd. Van de aanmeldingen in 2009 waren dat er bijna 64 duizend (MOgroep, 2010). Cliënten waarvan de aanmelding niet is geaccepteerd kunnen zijn doorverwezen naar voorliggende voorzieningen, zoals de jeugdgezondheidszorg of een gemeentelijke voorziening als maatschappelijk werk, of aangemeld zijn bij de Raad voor de Kinderbescherming. Ook kan het zijn dat er helemaal geen vervolg meer nodig is. Zodra een aanmelding wel geaccepteerd is, volgt er een indicatiebesluit. In 2008 werden 31 duizend 1e indicatiebesluiten genomen. Dat is iets minder dan in 2007, toen 37 duizend 1e indicatiebesluiten werden afgegeven. Een volgens de MOgroep mogelijke verklaring hiervoor is 'de verbetering van het voorliggend veld. De bureaus jeugdzorg kunnen daardoor kritischer zijn in de acceptatie, omdat doorverwijzing naar het voorliggend veld ook tot de mogelijkheden behoort.' (MOgroep 2009).

2.15 Totaal aantal (geaccepteerde) aanmeldingen en 1e indicatiebesluiten bureaus jeugdzorg voor jongeren (0 tot 18 jaar)

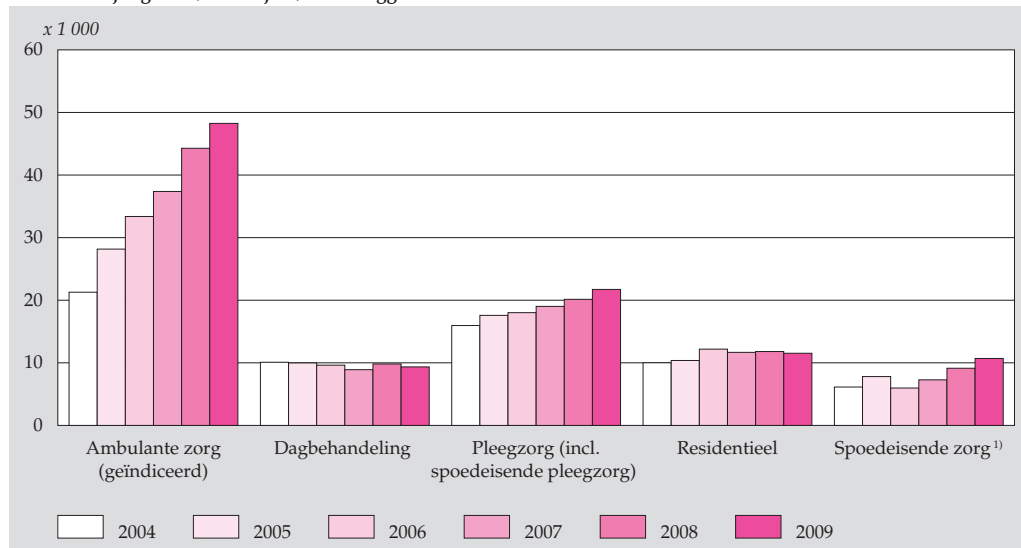
Bron: MOgroep Jeugdzorg, Brancherapportage Jeugdzorg 2009.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) voorspelt dat de vraag naar jeugdzorg de komende jaren nog meer zal toenemen. Een van de redenen daarvoor is de verwachting dat het aantal jongeren dat opgroeit in eenoudergezinnen zal toenemen. Uit onderzoek is gebleken dat jongeren die opgroeien in eenoudergezinnen een grotere kans hebben om jeugdzorg te ontvangen dan jongeren in twee-oudergezinnen (Stevens e.a., 2009).

Grootste deel van jongeren ontvangt ambulante zorg

Een indicatiebesluit geeft recht op jeugdzorg: de zorgaanspraak. De zorgaanspraak wordt uitgevoerd door een zorgaanbieder. Daarbij gaat het om ambulante zorg, dagbehandeling, pleegzorg, residentiële jeugdzorg of crisisopvang. Van deze vormen wordt ambulante zorg het meest verleend. Dit is zorg die niet in een instelling wordt verleend, maar zorg zoals door een psycholoog of psychiater. In 2010 waren er volgens de MOgroep 48 duizend jongeren (0 tot 18 jaar) die ambulante zorg ontvingen, in 2004 waren dat er 21 duizend. Dit aantal is daarmee meer dan verdubbeld. In deze periode is ook het aantal jongeren dat pleegzorg ontving licht gegroeid. De dagbehandeling is ongeveer gelijk gebleven en de residentiële zorg is sinds 2006 gestabiliseerd (MOgroep, 2010). Jongeren kunnen meerdere aanspraken per zorgvorm hebben. Dit betekent dat ze bijvoorbeeld naast dagbehandeling ook ambulante zorg ontvangen.

2.16 Aantal jongeren (0 tot 18 jaar) naar zorggebruik

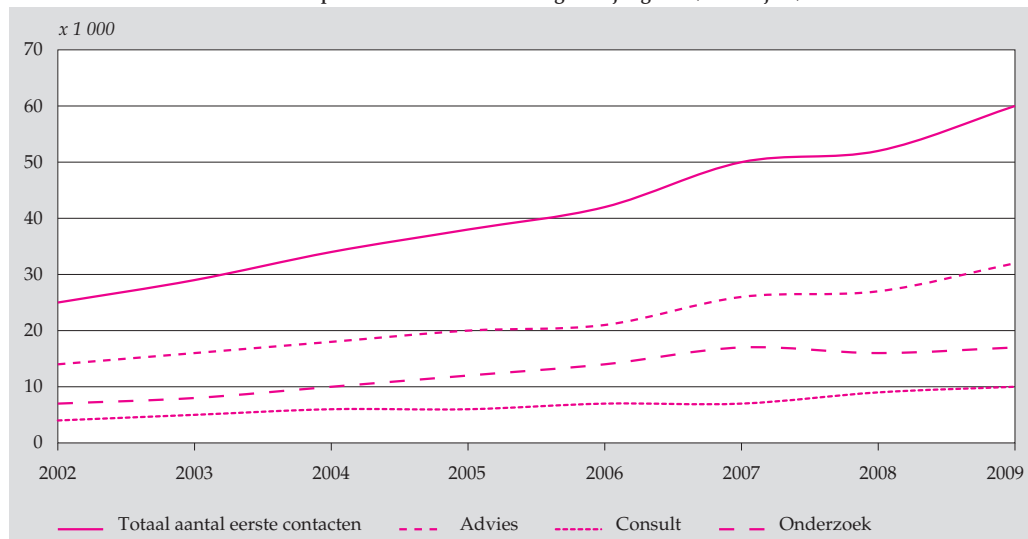
¹⁾ Het kan zijn dat in het totaal spoedeisende zorg voor 2008 dubbelstellingen voorkomen. Het gaat om cliënten die in 2008 zowel spoedeisende ambulante als spoedeisende residentieel zorg hebben ontvangen.

Bron: Brancherapportage Zorgaanbieders 2004-2007, en Brancherapportage Jeugdzorg 2009.

Bijna 60 duizend keer eerste contact met Advies- en Meldpunt Kindermishandeling

Bureaus jeugdzorg functioneren niet alleen als toegang tot de geïndiceerde zorg, maar ook als Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). In 2009 is bijna 60 duizend keer voor het eerst contact opgenomen met een AMK vanwege een vraag over of een vermoeden van kindermishandeling. Naar aanleiding van deze eerste contacten heeft het AMK 32 duizend keer een advies gegeven. Bij een advies gaat het om een éénmalig contact tussen het AMK en de adviesvrager. Ruim 10 duizend keer ging het om een consult. Hierbij gaat het om meerdere contacten tussen het AMK en de consultvrager. Daarnaast voerde het AMK 17 duizend keer een onderzoek uit om te beziën of sprake was van kindermishandeling. In vergelijking met 2002 is het aantal eerste contacten sterk gestegen. Toen waren dat er ruim 25 duizend. De stijging is zowel te zien bij de adviezen, consulten als de onderzoeken.

2.17 Contacten met Advies- en Meldpunten Kindermishandeling voor jongeren (0 tot 18 jaar)

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, MOgroep Jeugdzorg-Brancherapportage Jeugdzorg 2010.

Literatuur en geraadpleegde websites

Berg, A. van den, Ruwaard, H. & Verkleij, H. (2000). De invloed van demografische en epidemiologische ontwikkelingen op het aantal chronische ziekten in de toekomst. In *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen* 78 (2), 75–80.

Bruggink, J.W., Garssen, J., Lodder, B. & Kardal, M. (2009). Trends in gezonde levensverwachting. *Bevolkingstrends* (1), 60–66.

CBS: <http://www.cbs.nl>

Tweede Kamer, brief van de ministers van VWS, voor Jeugd en Gezin en van BZK. *Hoofdlijnenbrief alcoholbeleid*. Den Haag 20 november 2007. <http://rijksoverheid.nl>

MOgroep Jeugdzorg (2009). *Brancherapportage Jeugdzorg 2008*. <http://www.mogroep.nl>

MOgroep Jeugdzorg (2010). *Brancherapportage Jeugdzorg 2009*. <http://www.mogroep.nl>

Monshouwer, K., Verdurmen, J., Dorsselaer, S. van, Smit, E., Gorter, E. & Vollebergh, W. (2008). *Jeugd en Riskant Gedrag 2007. Kerngegevens uit het peilstationsonderzoek scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu: <http://www.rivm.nl>

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2006). *Zorg voor gezondheid. Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2006*. RIVM, Bilthoven.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (2009). *Vaccinatiegraad Rijksvaccinatieprogramma Nederland, verslagjaar 2009*. Utrecht: RIVM.

Stevens, J., Pommer, E., Kempen, H. van, Zeijl, E., Woittiez, I., Sadiraj, K., Gilsing, R. & Keuzenkamp, S. (2009). *De jeugd een zorg. Ramings- en verdeelmodel jeugdzorg 2007*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kinderen van de welvaart

Een bijdrage van Prof. Dr. Wilma Vollebergh (Universiteit Utrecht)⁴⁾

De Nederlandse jeugd floreert. Alle indicatoren voor gezondheid en welbevinden onder de jeugd in Nederland laten een systematische verbetering in de afgelopen decennia zien, op veel belangrijke punten: de zuigelingensterfte daalt, de (gezonde) levensverwachting neemt toe en is hoog, de preventieve gezondheidskunde staat in Nederland op een hoog peil, meer dan negentig procent van de jongeren voelt zich gezond tot zeer gezond, en het welbevinden van jongeren is ook in internationaal vergelijkend opzicht al jarenlang het hoogste in heel Europa. Verschillende internationaal vergelijkende studies – zowel onder volwassenen als onder scholieren (bijvoorbeeld Health Behavior in School-aged Children, HBSC) – laten al jaren zien dat de Nederlanders vinden dat ze een goed tot zeer goed leven hebben. Geen beter land dan Nederland om je leven te beginnen, zou je zo zeggen.

Het is evident, dat deze positieve indicatoren voor een belangrijk deel zijn toe te schrijven aan de welvaart in Nederland, met een zeer hoog voorzieningsniveau, goede en toegankelijke gezondheidszorg, en veel – ook publiek gesteunde – zorg voor jongeren. Natuurlijk gaat er ook wel eens iets mis, maar de publieke verontwaardiging over tekortschietende zorg voor jeugdigen is vaak groot. Dat is volkomen terecht – alle kinderen hebben recht op goede zorg in een zo welvarende samenleving als de onze – maar maakt ook duidelijk hoe vanzelfsprekend wij onze welvaart zijn gaan vinden. Zodra het niet goed gaat, voelen we ons collectief bezwaard.

Ondanks dit positieve beeld is er, vooral bij Jeugdmonitoren, over het algemeen veel meer aandacht voor zaken die niet goed gaan, voor gezondheidsrisico's en voor problemen bij jongeren. Die focus op problemen dreigt dan een beeld te schetsen van een jeugd die in toenemende mate problemen maakt of steeds meer in de problemen raakt. Ook hier zou, naar mijn stellige overtuiging, echter een positief beeld moeten overheersen, en zouden we ons moeten realiseren dat onze welvaart veel fenomenen bij jongeren verklaart en in een ander perspectief plaatst. Bijna alle indicatoren, die wijzen op verhoogde gezondheidsrisico's bij jongeren, zijn immers vanuit onze toenemende welvaart te duiden. De toenemende zwaarlijvigheid van jongeren is te verklaren uit een overdaad aan goedkoop, vet en calorierijk voedsel plus de beschikbaarheid van geld bij jongeren om dit aan te schaffen (zakgeld, bijbaantjes en geen verplichting om hiermee bij te dragen aan het gezinsinkomen; jongeren mogen hun geld gewoon zelf houden). De hoge alcoholconsumptie onder jongeren is te verklaren uit de grote beschikbaarheid van drank, thuis en in het jeugdige uitgaanscircuit, én

– opnieuw – de beschikbaarheid van geld bij jongeren om drank te kopen. We begrijpen de alcoholconsumptie onder jongeren immers alleen als we ons realiseren dat deze vooral plaatsvindt en gestimuleerd wordt door het onder elkaar zijn in keten, kroegen, feesten en festivals, waar de jeugd in welvarende samenlevingen zich met elkaar kan vermaken. Dit landelijke feest werd even doorbroken toen we ons realiseerden dat jongeren hier steeds jonger aan mee dreigden te gaan doen, met alle negatieve gevolgen van dien voor het alcoholgebruik onder jonge adolescenten (11–15). Gelukkig wijzen landelijke cijfers nu uit, dat het alcoholgebruik onder de jongste groepen weer wat terugloopt: ouders, en wellicht ook de jongeren zelf, zijn kennelijk toch geschrokken van de negatieve berichten en nemen – tot op zekere hoogte – hierin hun verantwoordelijkheden terug. Dat bevestigt opnieuw het positieve beeld, dat we van jongeren in Nederland mogen koesteren.

Zelfs de toegenomen aanmeldingen bij AMK, de bureaus Jeugdzorg of bij de ambulante geïndiceerde hulpverlening zijn in dit perspectief te zien. Toenemende welvaart en een stijgend opleidingsniveau van de bevolking leiden er toe, dat steeds meer mensen de professionele diagnoses van psychische problemen onder jongeren leren hanteren (ADHD, autisme-spectrum-stoornissen, gedragsproblemen) en er op staan dat hun kind(eren) de beste professionele zorg krijgen als ze vermoeden dat er iets aan de hand is. Betere herkenning van stoornissen door toegenomen wetenschappelijk onderzoek en professionele zorg doen dan de rest. Vanuit dit perspectief bezien duiden de stijgende cijfers in zorggebruik dan ook niet op toegenomen problemen bij jongeren – en meer epidemiologische studies geven ook helemaal geen aanleiding tot die veronderstelling –, maar vooral op toegenomen aandacht voor problemen van jongeren en op een verhoogd beroep op professionals.

Toenemende welvaart brengt echter ook een verdelingsvraagstuk met zich mee. Als onze welvaart stijgt, hoe goed verdelen we deze welvaart dan over de verschillende groepen jongeren? Dit is een cruciale vraag, die met een presentatie van algemene beschrijvende cijfers over de Nederlandse jeugd niet goed kan worden beantwoord. Toch zijn er wel redenen om hier met meer dan gewone belangstelling naar te kijken. Er zijn aanwijzingen dat gezondheidsrisico's het grootst zijn bij jongeren in de laagste opleidingsniveaus – zij roken en drinken bijvoorbeeld meer dan jongeren in hogere opleidingsniveaus, zij hebben vaker gedragsproblemen – en dat de verschillen tussen de opleidingsniveaus in de afgelopen jaren zijn toegenomen. Er zijn ook aanwijzingen, dat de geestelijke gezondheidszorg vooral jongeren uit de hogere opleidingsniveaus weet te vinden. Heel begrijpelijk, voor wie zich realiseert dat een zekere mate van vertrouwdheid met het hier vigerende jargon en medisch-psychologisch perspectief nodig is om deze zorg te kunnen waarderen en er om te kunnen

vragen, en misschien zelfs om er baat bij te hebben. De toenemende complexiteit van onze welvarende samenleving vereist steeds meer intelligentie om alle maatschappelijke veranderingen te kunnen begrijpen en in de wirwar van voorzieningen de weg te kunnen vinden. Wie daartoe minder goed in staat is, komt sneller in de problemen en vindt minder snel de weg naar hulp of ondersteuning. Het lijkt er op dat dit vooral mensen – en jongeren – met minder mentale vermogens treft en in de problemen brengt. Het aandeel van jongeren met licht verstandelijke handicaps (LVG, i.e. een IQ tussen 70 en 85) in de jeugdzorg stijgt. Hoe de sociale verschillen zich door de tijd heen ontwikkeld hebben is eigenlijk niet goed bekend. Het zou kunnen zijn dat de toegenomen zorgvraag de sociale verschillen verkleint (in dat geval zou de zorgvraag in toenemende mate uit de lagere sociaaleconomische niveaus komen) maar het zou ook kunnen dat deze toename vooral afkomstig is uit hogere en middenniveaus, waardoor de sociale verschillen juist toenemen. Met andere woorden: er bestaat een risico dat de toegenomen welvaart de ongelijkheid op dit punt heeft doen toenemen. We worden allemaal rijker en welvarender, maar sommigen veel meer dan anderen, en dit zien we weerspiegeld – wellicht versterkt zelfs – bij onze kinderen. Dit lijkt mij een belangrijk punt van zorg, dat meer aandacht verdient, en betere analyse van de beschikbare databestanden vereist om na te gaan hoe groot dit risico is. Pas dan weten we of we alle kinderen in Nederland ook echt kinderen van de welvaart kunnen noemen.

Noten in de tekst

- 1) Baby's die na een zwangerschap van minimaal 28 of binnen een week na de geboorte overlijden
- 2) Levendgeborenen die vóór de eerste verjaardag zijn overleden.
- 3) Vanwege afronding is het totaal niet gelijk aan de som van het aandeel dat één of meer keer per week rookt en het aandeel dat iedere dag rookt.
- 4) Prof. Dr. Wilma Vollebergh is hoogleraar jeugdstudies aan de Universiteit van Utrecht en heeft deze bijdrage op persoonlijke titel geschreven.

3. Jeugd op school

Deelname onderwijs

- Nagenoeg alle 4- tot 12-jarigen gaan naar school.
- De 15- tot 18-jarigen nemen iets vaker deel aan havo of vwo en minder aan vmbo vergeleken met drie jaar geleden.
- Steeds meer jongeren van 18 tot 25 jaar blijven na afloop van de leerplicht onderwijs volgen.
- Van de niet-westers allochtone 18-plussers volgt een kleiner aandeel een studie in het hoger onderwijs dan van hun autochtone leeftijdsgenoten, maar het verschil wordt wel kleiner.

Geslaagden

- Het aandeel 15- tot 18-jarigen met een mbo-diploma is de afgelopen drie jaar sterk toegenomen.
- Ook bij de 18- tot 25-jarigen zijn er meer geslaagden, zowel bij de autochtonen als allochtonen. Alleen mannen bleven bij deze trend achter.

Achterstandsleerlingen

- In 2009/'10 was 13 procent van de kinderen op de basisscholen een achterstandsleerling, vanwege het lage opleidingsniveau van de ouders.
- Dit aandeel ligt in de grote steden flink hoger dan in kleinere gemeenten.

De deelname aan onderwijs is in Nederland altijd al hoog geweest. Toch zijn er nog jongeren die niet voldoende gekwalificeerd van school afkomen. De uitbreiding van de leerplicht met de kwalificatieplicht lijkt zijn vruchten af te werpen. Vergeleken met 2005/'06 blijven de jongeren langer in het onderwijs en halen ze hogere diploma's.

Kerncijfers Jeugd op school

	2000	2006	2007	2008	2009*
	1 000				
Onderwijsdeelname (0 tot 25 jaar)					
totaal	.	3 451	3 477	3 489	3 516
basisonderwijs	1 547	1 549	1 553	1 553	1 548
speciaal basisonderwijs	52	46	45	44	43
speciale scholen (basisonderwijs)	30	36	36	35	34
speciale scholen (voortgezet onderwijs)	16	26	28	32	33
voortgezet onderwijs	.	943	941	935	935
algemene leerjaren	.	394	390	386	388
vmbo	.	223	217	212	207
havo	.	142	145	146	149
vwo	.	156	161	165	164
praktijkonderwijs	.	28	27	27	27
middelbaar beroepsonderwijs	.	428	440	441	444
hoger beroepsonderwijs	234	272	279	286	302
wetenschappelijk onderwijs	123	150	156	163	175
man	.	1 761	1 774	1 778	1 789
vrouw	.	1 689	1 704	1 711	1 727
0 tot 12 jaar		1 577	1 581	1 582	1 578
12 tot 15 jaar		555	549	543	541
15 tot 18 jaar		585	590	587	586
18 tot 23 jaar		616	633	646	673
23 tot 25 jaar		118	125	131	138
autochtoon ¹⁾			1 405	1 408	1 423
Westerse allochtoon ¹⁾			125	126	131
niet-westerse allochtoon ¹⁾			276	278	286
Geslaagden (12 tot 25 jaar)					
vmbo	.	100	99	96	.
jongen	.	52	52	50	.
meisje	.	48	48	46	.
havo	.	39	41	41	.
jongen	.	18	20	20	.
meisje	.	21	22	21	.
vwo	.	30	32	34	.
jongen	.	14	15	16	.
meisje	.	16	17	18	.
middelbaar beroepsonderwijs	.	123	125	127	.
man	.	64	65	67	.
vrouw	.	59	60	60	.
hoger beroepsonderwijs	36	39	40	41	.
man	15	16	16	16	.
vrouw	21	23	24	25	.
wetenschappelijk onderwijs bachelor	0	17	19	20	.
man	0	7	8	8	.
vrouw	0	10	11	12	.
wetenschappelijk onderwijs master	11	14	13	14	.
man	5	5	5	5	.
vrouw	6	9	8	9	.
Achterstandsleerlingen ²⁾	.	63	113	154	207
jongen	.	32	57	77	103
meisje	.	31	56	77	104
0.30-leerlingen	.	39	68	91	120
1.20-leerlingen	.	24	44	63	87

Bron: Landelijke Jeugdmonitor.

¹⁾ Exclusief het basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs en de speciale scholen.

²⁾ Uitsluitend achterstandsleerlingen die onder de nieuwe regeling van het Ministerie van OCW vallen. Deze regeling is vanaf 2006 stapsgewijs in het basisonderwijs ingevoerd.

3.1 *Deelname onderwijs*

Steeds meer jongeren blijven na afloop van de leerplicht onderwijs volgen

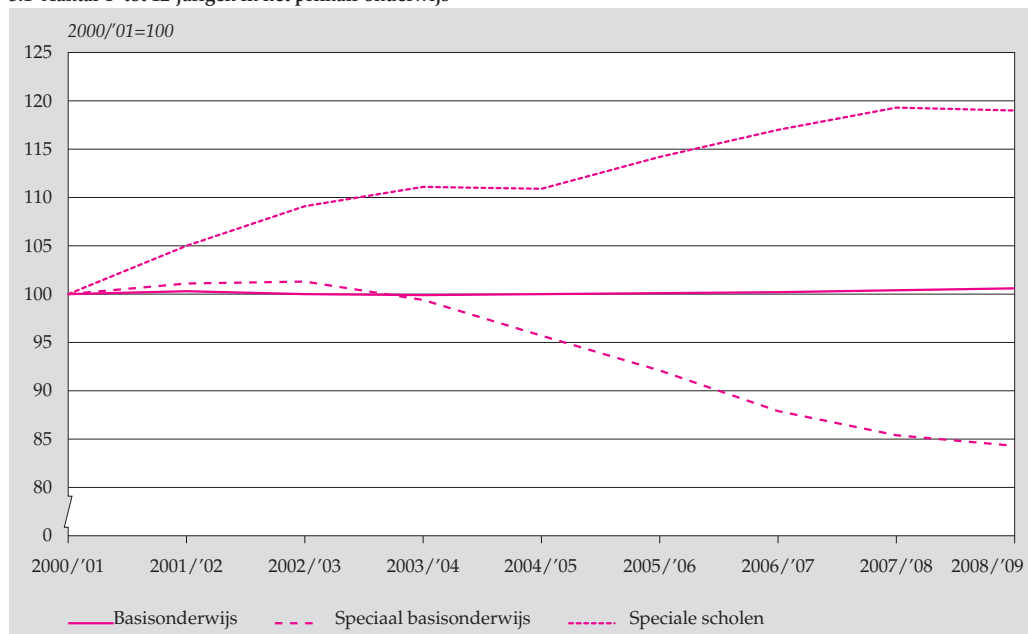
In het schooljaar 2008/'09 namen in Nederland 3,49 miljoen jongeren tot 25 jaar deel aan het door de overheid bekostigde onderwijs. Daarvan ging bijna de helft (48 procent) naar het basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs of een speciale school en ruim een kwart (27 procent) naar het voortgezet onderwijs. Van de rest ging de ene helft naar het middelbaar beroepsonderwijs en de andere helft naar het hoger onderwijs. De speciale scholen omvatten het basis- en voortgezet onderwijs aan onder andere kinderen die visueel gehandicapt, doof, slechthorend, lichamelijk gehandicapt, zeer moeilijk lerend, zeer moeilijk opvoedbaar of langdurig ziek zijn.

In Nederland zijn kinderen vanaf vijf jaar tot het einde van het schooljaar waarin zij zestien worden verplicht om naar school te gaan. Met ingang van het schooljaar 2007/'08 is daar de kwalificatieplicht bijgekomen. Deze houdt in dat jongeren zonder startkwalificatie tot hun achttiende verjaardag onderwijs moeten volgen. Een startkwalificatie is een diploma op havo-, vwo- of mbo-2-niveau (basisberoepsbeoefenaar). Een groot deel van de jongeren van 4 tot 18 jaar gaat dan ook naar school. Van de 1,6 miljoen 4- tot 12-jarigen is dat 99 procent en van de 1,2 miljoen 12- tot 18-jarigen is dat 94 procent. De afgelopen paar jaar is het aandeel 18- tot 25-jarigen dat onderwijs volgt duidelijk toegenomen. In 2008/'09 stond 56,6 procent van de 1,4 miljoen jongeren in deze leeftijdsgroep bij een door de overheid bekostigde onderwijsinstelling ingeschreven. Dat is 4,3 procentpunt meer dan in 2005/'06.

Minder 4- tot 12-jarigen naar speciaal basisonderwijs, maar meer naar speciale scholen

In de periode 2000/'01–2008/'09 is het aantal 4- tot 12-jarigen dat naar het basisonderwijs ging vrijwel gelijk gebleven (1,55 miljoen leerlingen). Het aantal kinderen dat in deze leeftijdsgroep naar het speciaal basisonderwijs ging, nam sterk af. Van ruim 42 duizend leerlingen in 2000/'01 tot iets minder dan 36 duizend leerlingen in 2008/'09. Vanaf 1991 is het beleid van de overheid er op gericht om zoveel mogelijk leerlingen in het basis- in plaats van het speciaal basisonderwijs te houden. Op speciale scholen is het aantal kinderen tussen de 4 en 12 jaar de afgelopen acht jaar met bijna een vijfde deel toegenomen tot ruim 29 duizend. Het aantal kinderen dat geïndiceerd is voor speciaal onderwijs neemt vooral toe bij kinderen die ernstige spraakmoeilijkheden hebben, psychisch langdurig ziek zijn of zeer moeilijk opvoedbaar zijn. Daarnaast is er leerlinggebonden financiering om speciale voorzieningen in het onderwijs mogelijk te maken, het zogenaamde rugzakje.

3.1 Aantal 4- tot 12-jarigen in het primair onderwijs

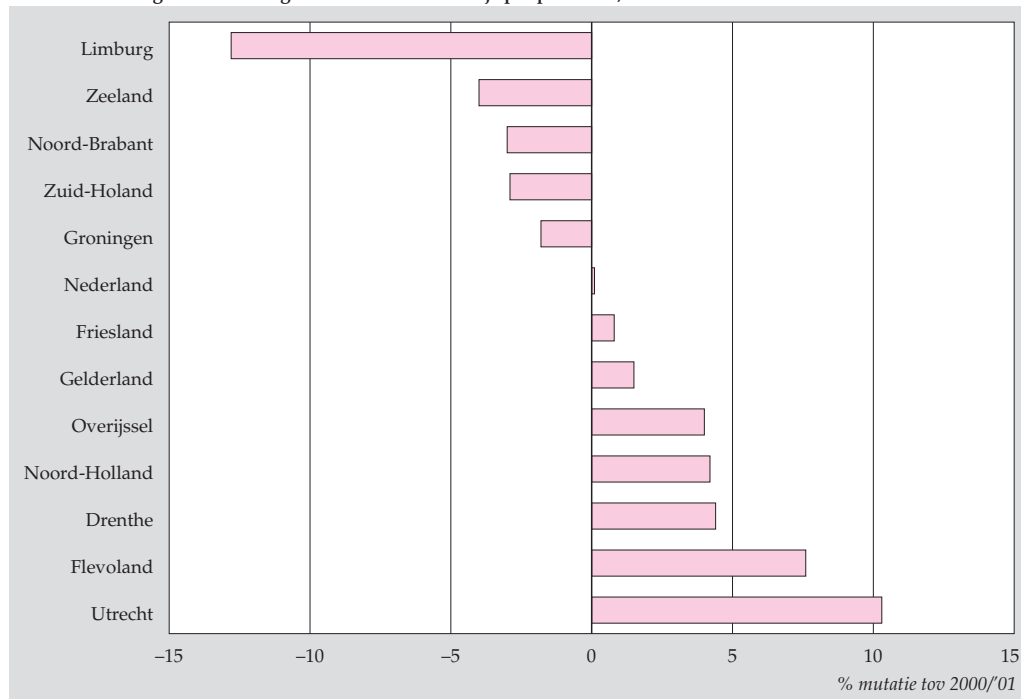

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

Sterke afname aantal kinderen op Limburgse basisscholen

In het schooljaar 2009/'10 gingen in Limburg 90 duizend kinderen naar het basisonderwijs. Dat is bijna 13 procent minder dan in 2000/'01. Ook Zeeland, Noord-Brabant en Zuid-Holland hadden een afname, maar daar bleef de daling beperkt tot 3 à 4 procent. De ontwikkeling van het aantal leerlingen in het basisonderwijs hangt in alle provincies samen met de toe- of afname van het aantal 4- tot 12-jarigen. In de provincies Utrecht en Flevoland nam het aantal kinderen in de basisschoolleeftijd flink toe en daarmee dus ook het aantal kinderen op de basisscholen. Zo steeg in Utrecht in negen jaar tijd het aantal basisschoolleerlingen met ruim 10 procent en in Flevoland met bijna 8 procent. Landelijk bleef de groei van het aantal basisschoolleerlingen in de periode 2000/'01–2009/'10 beperkt tot 0,1 procent.

3.2 Ontwikkeling aantal leerlingen in het basisonderwijs per provincie, 2000/'01-2009/'10*

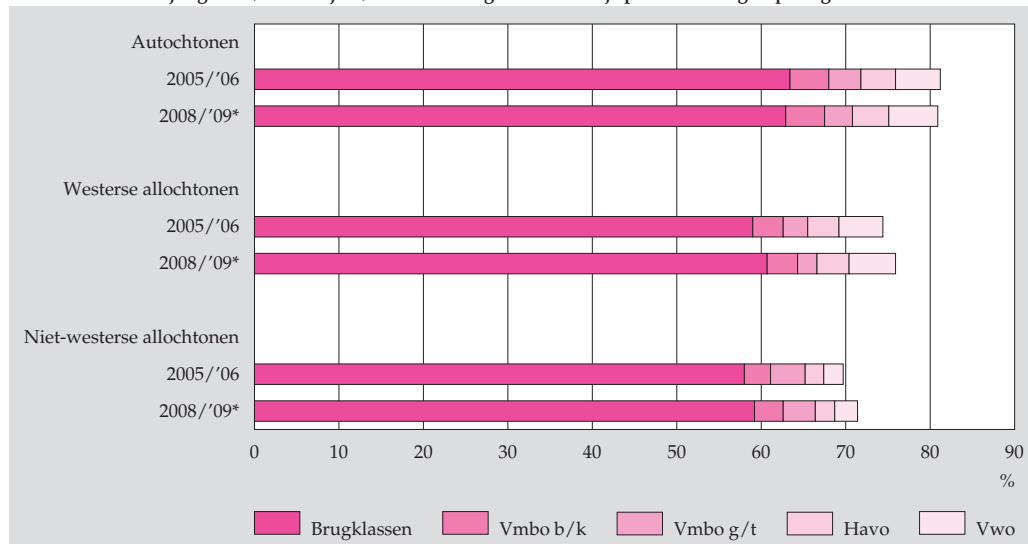
Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

Deelname aan voortgezet onderwijs onder allochtone 12- tot 15-jarigen licht gestegen

Veruit de meeste 12- tot 15-jarigen volgen voortgezet onderwijs. Van de 590 duizend tieners gaat een klein deel nog naar het basisonderwijs, het speciaal basisonderwijs of een speciale school. In 2008/'09 was dat 10,5 procent. Daarnaast zit ruim 62 procent van de 12- tot 15-jarigen in een algemeen leerjaar van het voortgezet onderwijs. Hierbij gaat het om alle leerlingen in leerjaar 1 en 2, plus een kleine groep leerlingen in leerjaar 3 die nog geen keuze heeft gemaakt tussen havo en vwo. Bijna een vijfde van 12- tot 15-jarigen is een stap verder en heeft al wel voor vmbo, havo, vwo of praktijkonderwijs gekozen.

Vergeleken met 2005/'06 is het deelnamepercentage van de autochtone jongeren van 12 tot 15 jaar aan het voortgezet onderwijs licht gedaald van 81,2 naar 80,9 procent. Hun westerse en niet-westerse leeftijdgenoten zijn daarentegen iets vaker voortgezet onderwijs gaan volgen. Toch blijft hun deelname met respectievelijk 75,9 en 71,4 procent duidelijk achter bij die van de autochtone 12- tot 15-jarigen. Dit wordt veroorzaakt door een grotere deelname van allochtone jongeren aan het primair onderwijs (basisonderwijs, speciaal basisonderwijs en speciale scholen) en het praktijkonderwijs.

3.3 Deelname van jongeren (12 tot 15 jaar) aan het voortgezet onderwijs per herkomstgroepering¹⁾

¹⁾ Exclusief speciale scholen en praktijkonderwijs.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

De 15- tot 18-jarigen gaan minder naar het vmbo, maar meer naar havo en vwo

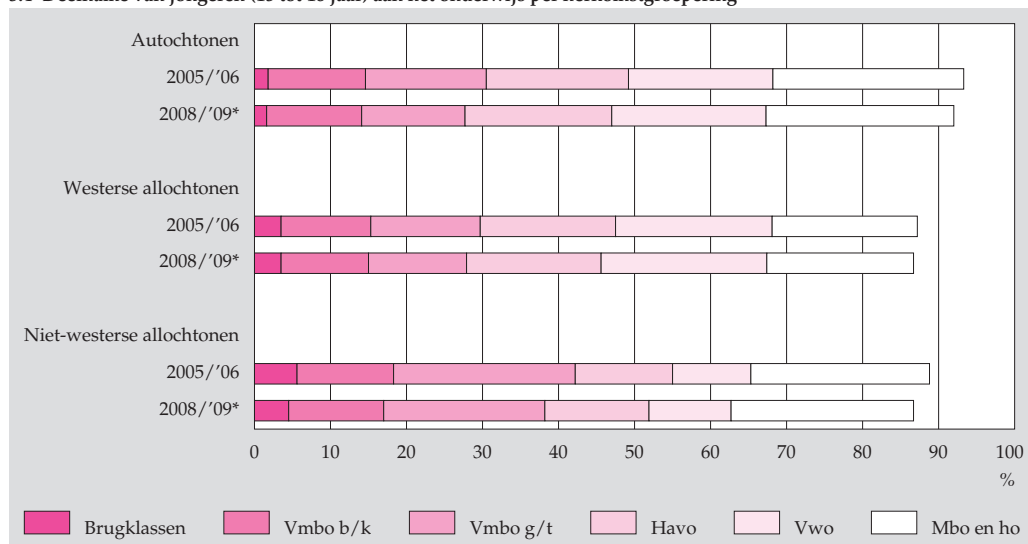
Van de 610 duizend 15- tot 18-jarigen die ons land telt, volgen zeven op de tien jongeren voortgezet onderwijs op een reguliere school. In het schooljaar 2008/'09 zat ruim 2 procent nog in een algemeen leerjaar. Ruim 27 procent ging naar het vmbo, ruim 18 procent naar de havo, 19 procent naar het vwo en ruim 2 procent naar het praktijkonderwijs. Een klein, maar sterk toenemend, aantal leeftijdsgenoten volgt voortgezet onderwijs op een speciale school. Daarnaast neemt ruim een vijfde van alle 15- tot 18-jarigen deel aan het middelbaar beroepsonderwijs en staat een zeer kleine groep (ruim 2 procent) op deze leeftijd al ingeschreven in het hoger onderwijs.

In de periode 2005/'06–2008/'09 is het percentage 15- tot 18-jarigen dat naar het vmbo gaat afgenomen en voor havo en vwo duidelijk gestegen. Een steeds groter deel van deze leeftijdsgroep kiest dus voor een hogere onderwijssoort. Opvallend is dat deze trend niet geldt voor de leerwegen binnen het vmbo. Daarbij is de deelname aan de hogere leerwegen (de gemengde en theoretische leerweg) de afgelopen drie jaar namelijk veel sterker afgenomen dan die aan de lagere leerwegen (de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg). De sterke groei van het aantal 15- tot 18-jarigen in het voortgezet onderwijs op de speciale scholen komt vooral door de forse toename van het aantal zeer moeilijk opvoedbare en zeer moeilijk lerende jongeren op die scholen.

Autochtone jongeren volgen vaker een hogere onderwijssoort dan allochtonen

Autochtone 15- tot 18-jarigen nemen relatief het meest aan het onderwijs deel. Zij volgden ook gemiddeld een hogere onderwijssoort dan hun niet-westers allochtone leeftijdgenoten. Zo zat in het schooljaar 2008/'09 van de autochtonen 20 procent op het vwo, terwijl dit van de niet-westerse allochtonen slechts 11 procent was. Omgekeerd ging van de autochtonen 14 procent naar de gemengde of theoretische leerweg van het vmbo, terwijl dit bij de niet-westerse allochtonen 21 procent was. Opmerkelijk is dat van de westers allochtone jongeren relatief weinig 15- tot 18-jarigen naar het middelbaar beroepsonderwijs of het hoger onderwijs gaan. In 2008/'09 was dat een op de vijf jongeren. Van de autochtonen en niet-westerse allochtonen in deze leeftijdsgroep ging bijna een op de vier jongeren naar het mbo of ho. Bij alle herkomstgroeperingen verschoof in de afgelopen drie jaar de deelname binnen het voortgezet onderwijs naar een hogere onderwijssoort. Zowel bij autochtonen, westerse allochtonen en niet-westerse allochtonen gaan iets minder jongeren van 15 tot 18 jaar naar het vmbo en iets meer jongeren naar de havo of het vwo.

3.4 Deelname van jongeren (15 tot 18 jaar) aan het onderwijs per herkomstgroepering¹⁾

¹⁾ Exclusief speciale scholen, praktijkonderwijs en volwasseneneducatie.

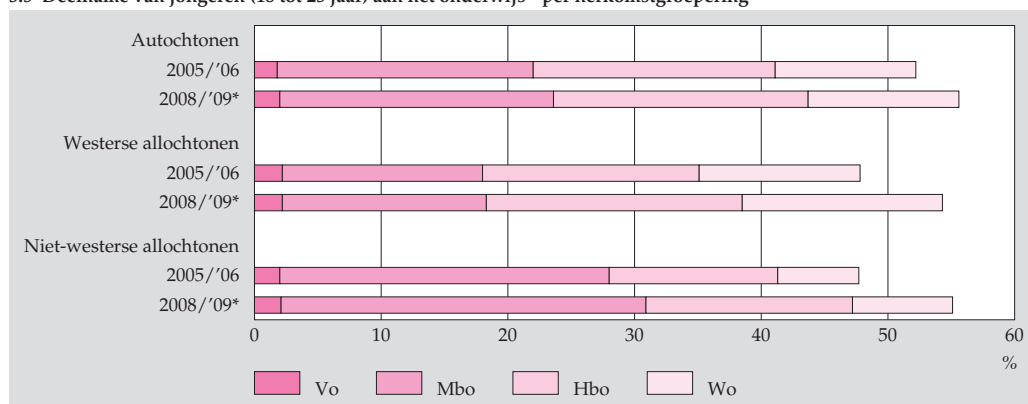
Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

Steeds meer allochtone 18-plussers volgen nog onderwijs

De meeste jongeren die 18 jaar of ouder zijn, hebben inmiddels het voortgezet onderwijs achter zich gelaten. Als ze daarna door willen leren kunnen ze afhankelijk van hun vooropleiding kiezen voor een opleiding in het middelbaar of hoger

beroepsonderwijs of een studie aan de universiteit. Van de 1,4 miljoen 18- tot 25-jarigen volgde in 2008/'09 meer dan de helft (57 procent) nog een opleiding. Ruim een op de vijf volgde een middelbare beroepsopleiding. Deze onderwijssoort is vooral bij de niet-westerse allochtonen in trek. Niet vreemd, omdat van deze herkomstgroepering relatief veel jongeren vmbo als vooropleiding hebben. Van de 18- tot 25-jarigen nam bijna 32 procent deel aan het hoger onderwijs. Dat is meer dan in 2005/'06, toen 29 procent in het hoger onderwijs zat. Er zijn vooral meer allochtone studenten bijgekomen. Bij de 18- tot 25-jarigen nam het aandeel westerse allochtonen in het hoger onderwijs in de periode 2005/'06–2008/'09 toe van 30 naar 36 procent en van de niet-westerse allochtonen van 20 naar 24 procent. Bij de autochtonen liep het slechts op van 30 naar 32 procent.

3.5 Deelname van jongeren (18 tot 25 jaar) aan het onderwijs¹⁾ per herkomstgroepering

¹⁾ Exclusief speciale scholen, praktijkonderwijs en volwasseneneducatie.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

3.2 Geslaagden

Tiener meisjes hebben meer succes in het onderwijs dan tienerjongens

In het schooljaar 2007/'08 behaalden bijna 169 duizend jongeren van 15 tot 18 jaar een diploma. Hiervan slaagde 58 procent voor het vmbo, 20 procent voor de havo en 12 procent voor het vwo. Daarnaast mocht 9 procent op betrekkelijk jonge leeftijd een mbo-diploma in ontvangst nemen. Meestal was dit voor een assistent-opleiding, dat wil zeggen het laagste niveau binnen het mbo met een nominale duur van een half of een heel jaar.

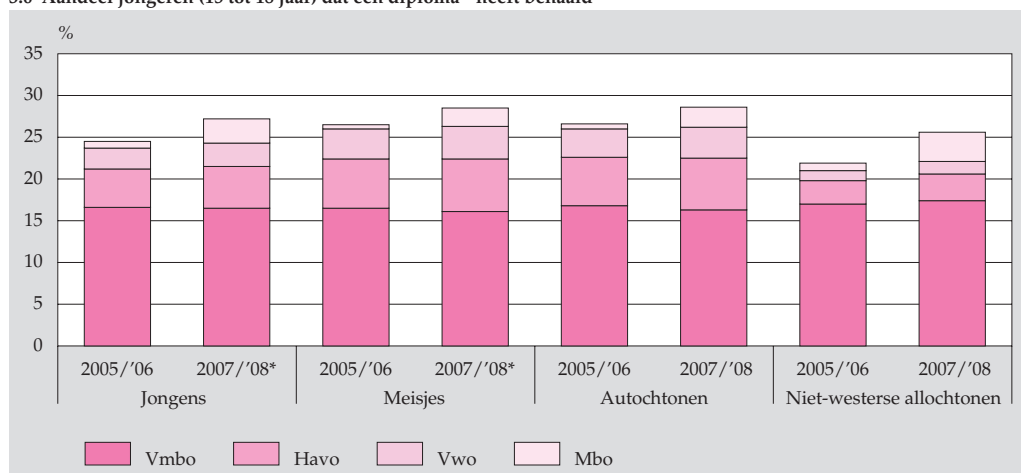
Meisjes van 15 tot 18 jaar behaalden vaker een diploma van een hogere onderwijssoort dan jongens. Zo slaagde in 2007/'08 ruim 6 procent van de 15- tot 18-jarige meisjes voor de havo en bijna 4 procent voor het vwo. Bij de jongens waren deze

percentages respectievelijk 5 en bijna 3 procent. Van de autochtonen behaalde niet alleen een groter deel al voor hun 18e een diploma dan van de niet-westerse allochtonen, maar ging het bovendien vaker om een diploma van een hogere onderwijssoort. Zo kreeg in 2007/'08 van de autochtone jongeren van 15 tot 18 jaar bijna 10 procent een havo- of vwo-diploma uitgereikt, terwijl dit bij de niet-westerse allochtonen slechts 4,7 procent was.

Uitbreiding van de leerplicht werpt zijn vruchten af

In 2007/'08 zijn veel meer tieners in de leeftijd van 15 tot 18 jaar voor een mbo-opleiding geslaagd dan in 2005/'06. Deze toename geldt voor jongens en niet-westerse allochtonen in sterkere mate dan voor meisjes en autochtonen. De groei van het aantal geslaagden zal vermoedelijk voor een belangrijk deel het gevolg zijn van de uitbreiding van de leerplicht in 2007/'08. In de jaren daarvoor waren jongeren tot het einde van het schooljaar waarin zij zestien werden verplicht om naar school te gaan. Met ingang van 2007/'08 is daar de kwalificatieplicht bijgekomen, waardoor tieners voor hun 18e pas van school mogen als zij een diploma op havo-, vwo- of mbo-2-niveau hebben behaald. Zo'n startkwalificatie biedt jongeren betere kansen op de arbeidsmarkt. Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft ook beleidsmaatregelen genomen om samen met gemeenten en onderwijsinstellingen het voortijdig schoolverlaten terug te dringen.

3.6 Aandeel jongeren (15 tot 18 jaar) dat een diploma¹⁾ heeft behaald

¹⁾ Exclusief behaalde diploma's in het volwassenenonderwijs.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

Ruim de helft van de geslaagden tussen 18 en 25 jaar behaalt een diploma in het mbo

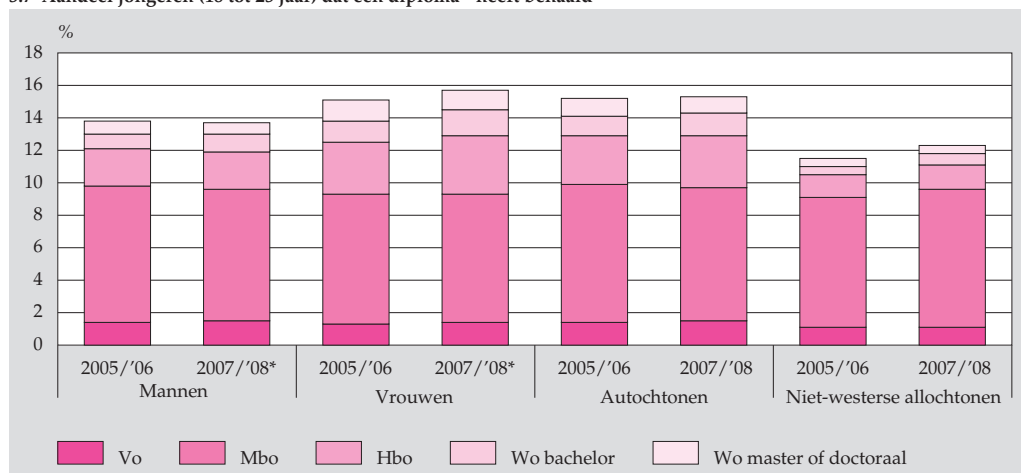
In 2007/'08 behaalden bijna 201 duizend jongeren van 18 tot 25 jaar een diploma. Van deze groep sloot 10 procent het voortgezet onderwijs succesvol af, dikwijls

met een vwo-diploma. Daarnaast kreeg ruim de helft van de 18-plussers een mbo-diploma uitgereikt en 20 procent een bachelordiploma van het hbo. Tot slot mocht 9 procent een bachelordiploma en 7 procent een master- of doctoraaldiploma in het wetenschappelijk onderwijs in ontvangst nemen. Bij deze leeftijdsgroep was het aandeel vrouwen dat een opleiding in het hoger onderwijs met een diploma bekroonde hoger dan bij de mannen. Zo slaagde in 2007/'08 bij de vrouwen van 18 tot 25 jaar 6,4 procent voor een diploma in het hbo of wo, terwijl dat percentage bij de mannen bleef steken op 4,1. In het verlengde van de studieprestaties van de jongeren onder de 18 jaar hebben bij de 18-plussers de autochtonen meer succes dan de niet-westerse allochtonen. In 2007/'08 behaalde van de autochtonen tussen de 18 en 25 jaar 15,3 procent een diploma, waarvan ruim een derde in het hoger onderwijs. Van hun niet-westers allochtone leeftijdgenoten behaalde in hetzelfde jaar 12,3 procent een diploma, waarvan een vijfde deel in het hoger onderwijs.

Mannelijke 18-plussers blijven in het onderwijs achter bij de successen van anderen

In 2007/'08 is bij bijna alle onderscheiden groepen een duidelijk hoger percentage 18- tot 25-jarigen voor een diploma geslaagd dan in 2005/'06. Alleen de mannen bleven bij deze trend achter. Van hen slaagde in 2007/'08 13,7 procent voor een opleiding in het voortgezet-, middelbaar beroeps- of hoger onderwijs. Dat is zelfs een fractie minder dan twee jaar eerder (13,8 procent). In dezelfde periode is vooral het aandeel geslaagden onder de vrouwelijke en niet-westers allochtone 18-plussers toegenomen, van respectievelijk 15,1 naar 15,7 procent en van 11,5 naar 12,3 procent. De vrouwen behaalden in vergelijking met 2005/'06 vaker een diploma in het hoger onderwijs en de niet-westers allochtonen met name vaker een diploma in het middelbaar beroepsonderwijs.

3.7 Aandeel jongeren (18 tot 25 jaar) dat een diploma ¹⁾ heeft behaald

¹⁾ Exclusief behaalde diploma's in het volwassenenonderwijs.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

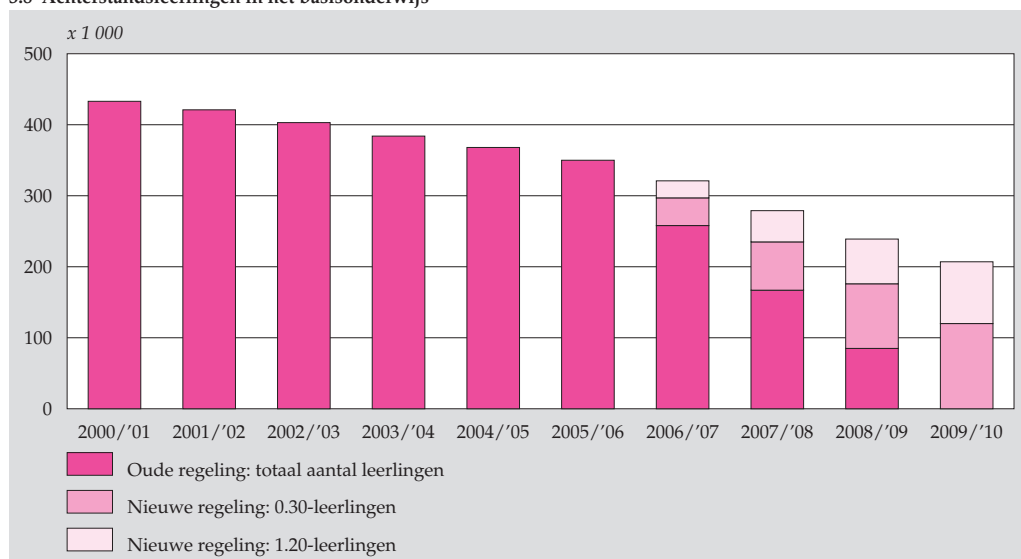
3.3 Achterstandsleerlingen

Het basisonderwijs telt 207 duizend achterstandsleerlingen

In het schooljaar 2009/'10 waren er onder de jongeren tot 25 jaar 207 duizend achterstandsleerlingen, dat wil zeggen basisschoolleerlingen die tot een achterstandscategorie behoren. Dat komt neer op een aandeel van ruim 13 procent van het totaal aantal leerlingen in het basisonderwijs. Zij vielen allen onder de nieuwe regeling voor achterstandsleerlingen van het Ministerie van OCW (zie kader). Deze kinderen zijn te verdelen in 0.30- en 1.20-leerlingen. Van de bijna 120 duizend 0.30-leerlingen hebben beide ouders een laag opleidingsniveau. Van de ruim 87 duizend 1.20-leerlingen hebben beide ouders een zeer laag opleidingsniveau of de ene ouder een laag en de andere ouder een zeer laag opleidingsniveau. Dat laatste wil zeggen hooguit basisonderwijs of (voortgezet) speciaal onderwijs aan zeer moeilijk lerende kinderen. Zowel bij de 0.30- als 1.20-leerlingen zijn er vrijwel evenveel jongens als meisjes.

In vergelijking met het schooljaar 2000/'01 is in het basisonderwijs het aantal achterstandsleerlingen dat onder de oude of nieuwe regeling viel meer dan gehalveerd. In 2000/'01 waren er namelijk nog 433 duizend achterstandsleerlingen, 28 procent van het totaal. De daling is onder meer een gevolg van de invoering van de nieuwe regeling voor achterstandsleerlingen. Daarnaast speelt een rol dat het opleidingsniveau van de ouders is gestegen.

3.8 Achterstandsleerlingen in het basisonderwijs

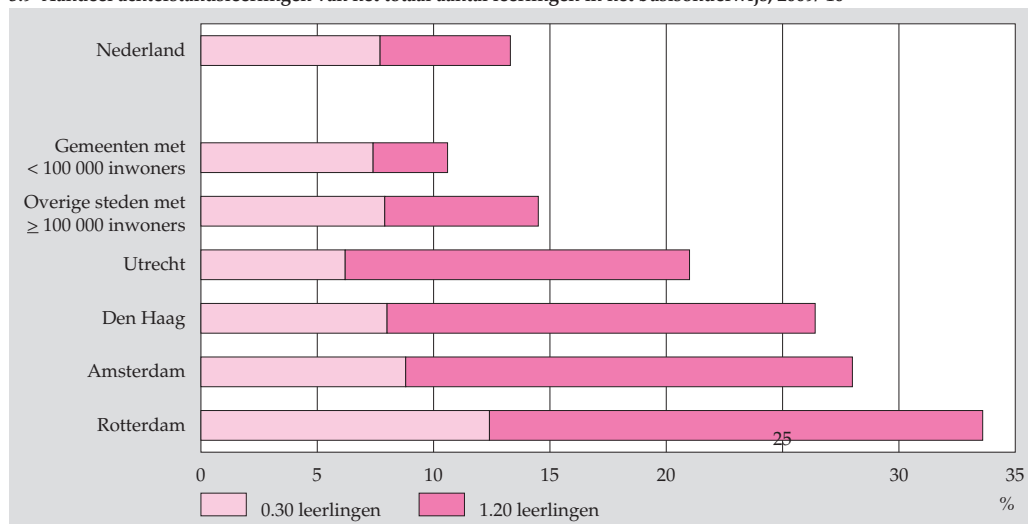
Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

Vooral veel achterstandsleerlingen in de vier grote steden

In 2009/'10 maakten de achterstandsleerlingen ruim 13 procent van het totaal aantal basisschoolleerlingen uit. Alleen in Noord- en Zuid-Holland is dit percentage hoger (respectievelijk 13,7 en 17,6 procent). In het basisonderwijs in Friesland (8,2 procent) zit relatief het kleinste aantal achterstandsleerlingen. In deze provincie komen vooral weinig leerlingen met zeer laag opgeleide ouders voor.

Naarmate een gebied meer verstedelijkt is, neemt niet alleen het percentage achterstandsleerlingen toe, maar zijn er verhoudingsgewijs ook meer 1.20- dan 0.30-leerlingen. Deels zal dit het gevolg zijn van een sterke concentratie van de dikwijls laag opgeleide allochtone bevolking in de grote steden. Zo is op de basisscholen in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht tezamen ruim 28 procent een achterstandsleerling. Van deze kinderen is tweederde een leerling met zeer laag opgeleide ouders. Van deze vier grote steden heeft Rotterdam het hoogste aandeel achterstandsleerlingen. In de overige steden met meer dan honderdduizend inwoners is bijna 15 procent van de kinderen in het basisonderwijs een achterstandsleerling. Daarvan behoort 45 procent tot de 1.20-leerlingen. In de kleinere gemeenten kan daarentegen nog geen 11 procent van de kinderen in het basisonderwijs als een achterstandsleerling worden aangemerkt, waarvan 'slechts' 30 procent vanwege zeer laag opgeleide ouders.

3.9 Aandeel achterstandsleerlingen van het totaal aantal leerlingen in het basisonderwijs, 2009/'10

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

Achterstandsleerlingen in het basisonderwijs

Achterstandsleerlingen zijn leerlingen die volgens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) tot een achterstandscategorie horen en voor wie de scholen extra financiële middelen kunnen krijgen. Scholen ontvangen alleen extra financiële middelen als het percentage achterstandsleerlingen boven een zekere drempelwaarde komt.

Tot en met het schooljaar 2005/'06 werden op basis van etniciteit en het opleidingsniveau van de ouders vier categorieën achterstandsleerlingen onderscheiden. Vanaf het schooljaar 2009/'10 worden uitsluitend op basis van het opleidingsniveau van de ouders twee andere categorieën achterstandsleerlingen onderscheiden. In de tussenliggende schooljaren (2006/'07–2008/'09) was er een overgangssituatie, waarbij afhankelijk van de leeftijd van de leerling de oude of nieuwe regeling van toepassing was.

De twee categorieën achterstandsleerlingen van de nieuwe regeling worden aangeduid met 0.30 en 1.20. Deze getallen staan voor de gewichten die de hoogte bepalen van de extra financiële middelen die de scholen krijgen.

Praktijkvernieuwing benut internationale kennisbasis onvoldoende

Een bijdrage van Prof. Drs. Dolf van Veen (Universiteit van Nottingham)¹⁾

Het verschijnen van nieuwe cijfers over de deelname aan het onderwijs en het behalen van een startkwalificatie en diploma's leidt in mijn omgeving bijna als vanzelf tot geanimeerde discussies. Groeit het aantal zorgleerlingen (kinderen met speciale onderwijsbehoeften) en in het bijzonder leerlingen met een indicatie voor speciaal onderwijs nog steeds? Zijn er indicaties dat de zorgbreedte van het regulier onderwijs toeneemt? Hoe zit het met de schooluitval in het voortgezet en vooral ook het middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs? Hoe zit het met de groei van de arbeidsongeschiktheid onder jongeren? En hoe is het beeld als we uitsplitsen naar sexe en andere kenmerken? Zien we positieve effecten van de kwalificatieplicht? In een aantal gevallen wijzen de cijfers op het bestaan van hardnekkige (beleids)problemen, bijvoorbeeld bij de toename van jeugdigen in de Wajong en in bepaalde typen van speciaal onderwijs of bij het onderwijs aan migranten. In andere gevallen wordt er vooruitgang gerapporteerd, zoals bij het tegengaan van voortijdig schoolverlaten. De gebruikswaarde van deze cijfers en de discussies daarover voor het beleid en de praktijk in scholen is natuurlijk een ander verhaal. Dan gaat het om het verhaal achter de cijfers, om verklaringen voor het boeken van resultaten of juist het achterwege blijven daarvan. Of over studies die greep proberen te krijgen op de theorie van het probleem of juist op de aanwijzingen die de kennisbasis levert voor de selectie van in te zetten sociale interventies, en om onderzoek naar de kwaliteit van implementatie.

Onlangs was ik aanwezig bij een conferentie in Rotterdam die werd georganiseerd naar aanleiding van de review van de OESO naar het onderwijs van leerlingen met een migrantenachtergrond in een aantal lidstaten, waaronder Nederland. Aan goede inleidingen en interessante bijdragen geen gebrek, wel aan gefundeerde perspectieven voor een betere inrichting en uitvoering van de onderwijspraktijk, aan het wegen van voorstellen van onderzoekers en praktijkmensen en aan (een gerichtheid op) het formuleren van implicaties voor het huidige beleid en de uitvoeringspraktijk. Wat weten we al, wat moeten we nog weten en welke principes en uitvoerbare handelingssuggesties kunnen we benutten om betere resultaten te boeken voor jeugdigen? Deze ontbrekende focus constateer ik ook op een aantal andere terreinen.

Zo heeft de ontwikkeling van brede scholen in Nederland lange tijd niet of nauwelijks rugdekking gekregen van de wetenschap en kennisinstituten. Het spaarzame Nederlandse onderzoek naar brede scholen gaf daar aan de ene kant ook weinig aanleiding toe aangezien in het algemeen gesproken geen

verbeteringen van leerprestaties werd aangetoond. Daar staat tegenover dat de wetenschap de uitvoerings- en beleidspraktijk niet of nauwelijks heeft geïnformeerd over de wassende stroom buitenlandse onderzoeken over vernieuwende aanpakken en kenmerken van programma's die wel impact aantoonde. De huidige uitvoeringspraktijk is bij het uitblijven van benutting van deze kennis en van programmatische sturing en beleidsregie aan te merken als suboptimaal. Dat tegen deze achtergrond de vlam van de brede-schoolontwikkeling in Nederland niet gedoofd is – volgens het jaarbericht 2009 gaat het om circa 1 200 van de ruim 7 duizend basisscholen en om 400 scholen voor voortgezet onderwijs, een derde van alle locaties – is vooral te danken aan de genereuze en aanhoudende inzet van scholen en overheden. Ook op andere terreinen waar een indrukwekkende hoeveelheid ervaringskennis en wetenschappelijke kennis beschikbaar is, zie je weloverwogen praktijkverbetering maar moeizaam op gang komen. Dit geldt bijvoorbeeld voor aanpakken in het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, en sinds kort ook, hoger onderwijs om schooluitval te voorkomen. Daarnaast geldt dit voor het verbeteren van de speciale onderwijszorg en het realiseren van passend onderwijs, juist ook voor kwetsbare en kansarme kinderen en jeugdigen. De benutting van bestaande, meestentijds buitenlandse, kennis en ervaring op het gebied van programma's en de implementatie ervan blijken grote opgaven. De goede WRR-studie uit 2009 *Vertrouwen in de school; Over de uitval van 'overbelaste' jongeren* maakte de weg vrij voor vernieuwende inhoudelijke aanpakken op het terrein van de preventie van schooluitval en het bevorderen van maatschappelijke participatie. Het is echter zeer de vraag of de huidige uitvoeringspraktijk de beschikbare kennis voldoende benut, en is aan te merken als een verbetering als we kijken naar de methodische bestanddelen van de programma's en de resultaten ervan.

Meer en meer wordt duidelijk wat de condities zijn die leren en ontwikkeling bevorderen en die bijdragen aan succes op school en in de samenleving. Geïnteresseerden verwijs ik naar het werk van Martin Blank en Amy Berg *Promoting Student Success; A rationale and results framework* (www.communityschools.org). Het biedt vele ingangen en bouwstenen waarmee pogingen kunnen worden ondersteund om de onderwijspraktijk opnieuw in te richten en te verbeteren, juist ook voor kwetsbare en kansarme kinderen en jeugdigen. Het gaat daarbij onder meer om hoogwaardige vroeg- en voorschoolse educatie en ontwikkeling, en om een goed en uitdagend curriculum, hoge verwachtingen van studenten en instructiekwaliteit, naast condities die de samenwerking van de school met ouders en de bredere gemeenschap omvatten. Hieronder vallen onder meer het benutten van naschoolse activiteiten voor het stimuleren en verrijken van leren en ontwikkeling, en een goede samenwerking van de school met sociale hulpbronnen in de omgeving om fysieke, sociaal

emotionele en economische hindernissen die leren en ontwikkeling belemmeren aan te pakken.

Wij kunnen mijns inziens in Nederland veel leren van bijbehorende programma's en aanpakken die in landen als de Verenigde Staten, Canada, Australië en meer recent ook in Engeland en Schotland zijn ingezet, als ook van de implementatiestrategieën die daarbij zijn benut. Het versterken van de leerlingenzorg en de verdere verbetering van de samenwerking tussen het (regulier en speciaal) onderwijs en de brede jeugdzorg zijn opdrachten die in het kader van passend onderwijs en het jeugd(zorg)beleid bijzondere aandacht vragen, inclusief de samenwerking tussen schoolbesturen en gemeenten en het leiderschap dat nodig is om betere resultaten te boeken voor jeugdigen. Speciale aandacht zou ook uit moeten gaan naar het verbeteren van de begeleiding van de studieloopbaan en beroepskeuze en de mogelijkheden die service learning in deze biedt, als ook voor het ontwikkelen en ondersteunen van commitments en vaardigheden om actief deel te nemen aan de samenleving. Ook in deze samenwerking van de school en de arbeidsmarkt is nog een wereld te winnen.

Noot in de tekst:

- 1) Prof. Drs. Dolf van Veen is hoogleraar grootstedelijk onderwijs en jeugdbeleid aan de universiteit van Nottingham en heeft deze bijdrage op persoonlijke titel geschreven.

4. Jeugd actief in de maatschappij

Sociale contacten

- Vrijwel alle jongeren hebben wekelijks contact met vrienden en kennissen.
- Autochtone jongeren verschillen hierin niet van allochtone jongeren.
- Jongeren hebben meer dan ouderen contacten met mensen uit andere herkomstgroepen of met een ander opleidingsniveau.

Participatie in organisaties en verenigingen

- Veel jongeren zijn lid van een vereniging en nemen deel aan activiteiten van verenigingen.
- Jongeren doen vooral vrijwilligerswerk voor sportverenigingen.
- Bezoek aan kerk, moskee, of andere religieuze instelling is onder jongeren de laatste jaren licht gedaald.

Politieke participatie

- Stemgerechtigde jongeren gaan minder vaak naar de stembus dan ouderen.
- Jonge mannen hebben meer belangstelling voor politiek dan jonge vrouwen.

Vertrouwen

- De meerderheid van de jongeren vertrouwt de medemens.
- Jonge mannen hebben meer vertrouwen in anderen dan jonge vrouwen.
- Het vertrouwen in instituties zoals de politie, de EU en rechters is juist bij jonge vrouwen wat groter dan bij jonge mannen.

Voor de sociale samenhang in een land is het van belang dat iedereen meedoet, betrokken is bij en vertrouwen heeft in anderen en in instellingen. Jongeren hebben veel sociale contacten en zien, spreken of schrijven hun vrienden wekelijks. Bovendien zijn zij vaak lid van verenigingen en doen zij vaker dan ouderen minstens eens per maand mee aan activiteiten in verenigingsverband. Ook doen veel jongeren aan vrijwilligerswerk of geven zij informele hulp. Net als andere Nederlanders zijn jongeren vaak niet gelovig en is het aandeel dat een godsdienst of levensbeschouwing aanhangt de afgelopen jaren verder afgenomen. Hun belangstelling voor politiek is lager dan onder de ouderen en dat is eigenlijk altijd zo geweest. Het vertrouwen in anderen is onder jongeren ongeveer gelijk gebleven.

Kerncijfers Jeugd actief in de maatschappij

	1999/2000	2004/2006	2007/2009	2007	2008	2009
	%					
Wekelijks contact met familie (12 tot 25 jaar) ¹⁾	73	78	78	80	78	78
man	69	77	76			
vrouw	78	86	82			
Wekelijks contact met vrienden en kennissen (12 tot 25 jaar) ¹⁾	96	97	98	97	98	98
man	97	98	98			
vrouw	95	95	97			
Minstens 1 keer in de maand deelname aan activiteiten verenigingen (12 tot 25 jaar) ¹⁾	55	56	56	56	58	54
man	57	65	60			
vrouw	52	51	52			
Vrijwilligerswerk (18 tot 25 jaar)	49	.	.	46	42	.
Informele hulp (18 tot 25 jaar)	31	.	.	25	27	.
Jongeren die tot een religie behoren (12 tot 25 jaar) ¹⁾	53	52	48	50	50	49
rooms-katholiek	26	23	21			
protestant	16	14	14			
islam	6	9	9			
anders	6	7	4			
Kerkbezoek onder jongeren (12 tot 25 jaar) ²⁾						
een keer of vaker per week	11	10	10	11	10	8
twee tot drie keer per maand	4	2	3	3	3	3
een keer per maand	4	3	3	3	3	3
minder dan een keer per maand	8	7	7	7	6	7
zelden of nooit	74	77	78	77	77	79

Bron: Landelijke Jeugdmonitor.

¹⁾ De verdeling naar geslacht of religie kan alleen gegeven worden door enkele verslagjaren samen te voegen.

²⁾ Onder kerkbezoek wordt ook het bezoeken van bijvoorbeeld een moskee verstaan.

4.1 Sociale contacten

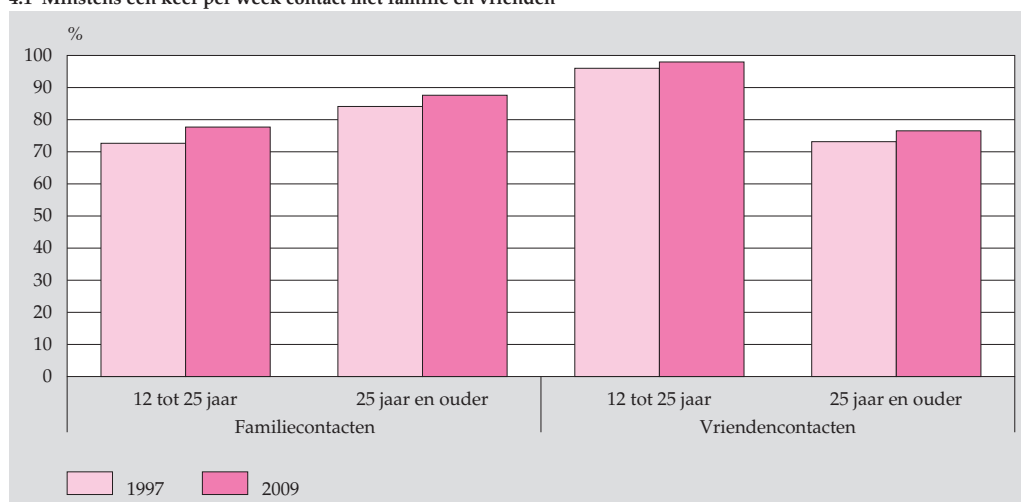
Merendeel jongeren heeft wekelijks contact met familie en vrienden

Sociale contacten zeggen iets over de betrokkenheid bij anderen. Ze zijn belangrijk omdat mensen met veel contacten doorgaans tevredener zijn met hun leven. Bovendien helpen deze contacten hen om doelen te bereiken, zoals succes op de arbeidsmarkt, sociale waardering of een goede gezondheid (Cohen & Ashby Wills, 1985; Stansfeld, 2006). Jongeren hebben veel sociale contacten. Ze hebben vooral vaker ontmoetingen, telefonisch of schriftelijk contact met vrienden en kennissen dan mensen in de oudere leeftijdsgroepen. Bijna alle jongeren van 12 tot 25 jaar

hadden in 2009 wekelijks contact met vrienden of kennissen, tegenover ruim driekwart van de 25-plussers. Hierin is vanaf 1997 weinig veranderd.

Ruim driekwart van de jongeren van 12 tot 25 jaar had in 2009 ook minimaal een keer per week contact met familieleden die niet tot het eigen gezin behoren. Dit is juist minder dan bij de 25-plussers. Het verschil tussen jongeren en ouderen in het contact met familie is echter kleiner dan het verschil in het contact met vrienden. Tussen 1997 en 2009 steeg het aandeel jongeren dat regelmatig contact heeft met de familie van 73 naar 78 procent. Voor de mensen van 25 jaar en ouder stijgt dit percentage minder.

4.1 Minstens een keer per week contact met familie en vrienden

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

Binnen de groep jongeren blijken de 18- tot 25-jarigen in 2009 vaker contact met familie buitenshuis te hebben dan de jongeren van 12 tot 18 jaar, die vaak nog thuis wonen. Zowel jongens als meisjes hebben vaak contacten met vrienden. Ook is hierin vrijwel geen verschil tussen allochtone en autochtone jongeren. Zij hebben bijna allemaal wekelijks contact met vrienden.

De mate van contact met familie is eveneens vergelijkbaar voor jongeren van verschillende herkomst. Jonge mannen en vrouwen verschillen hierin echter wel van elkaar: net als in de oudere leeftijdsgroepen hebben vrouwen onder de 25 meer contact met familie dan mannen. Van de jonge mannen heeft gemiddeld 76 procent minimaal een keer per week contact tegenover 82 procent van de jonge vrouwen in de periode 2007–2009. In de periode 1997–1999 ging het nog om 69 procent van de mannen tegenover 76 procent van de vrouwen.

Jongeren meer diverse contacten dan ouderen

Jongeren hebben een meer diverse vriendengroep dan ouderen in termen van herkomst en opleidingsniveau. Zij komen dus vaker in contact met mensen uit andere culturen en sociaal-economische klassen. Zo heeft 43 procent van de 15- tot 25-jarigen vrienden van een andere herkomst in de vriendenkring. Bij 25-plussers gaat het om 25 procent. Het aandeel allochtonen onder de jongeren is hoger dan onder ouderen en allochtonen hebben vaker een diverse vriendenkring dan autochtonen. Ook als hiermee rekening wordt gehouden, blijft het verschil in diversiteit naar herkomst in de vriendenkring tussen jongeren en ouderen vrijwel hetzelfde. Vriendenkringen van jongeren zijn nog meer divers naar opleidingsniveau: 66 procent heeft vrienden met een ander opleidingsniveau. Onder de ouderen heeft 58 procent vrienden met een ander opleidingsniveau. Dit verschil tussen jongeren en ouderen is wel kleiner dan bij de diversiteit naar herkomst. Jonge mannen hebben vaker vrienden met een andere opleiding (71 procent) dan jonge vrouwen (61 procent).

Jongeren hebben minder contact met burens dan 25-plussers

Behalve met familie en vrienden kunnen ook contacten met burens waardevol en nuttig zijn. Jongeren hebben echter minder vaak contact met burens dan ouderen. In 2009 heeft ruim de helft van de jongeren van 12 tot 25 jaar minstens een keer per week burenscontact, tegenover zeven op de tien 25-plussers. Er zijn geen verschillen tussen mannen en vrouwen of tussen autochtone en allochtone jongeren. Jongeren voelen zich over het algemeen verbonden met de buurt waarin ze wonen. Tweederde van de 18- tot 25-jarigen is het (helemaal) eens met de stelling 'Ik voel mij thuis in deze buurt'. Iets meer dan een derde is ook gehecht aan de buurt. Jongeren die zich thuis voelen in de buurt en gehecht zijn aan de buurt hebben vaker contacten met burens of andere buurtgenoten. Zo is het aandeel dat veel contact heeft met de burens onder jongeren die zeer gehecht zijn aan de buurt bijna anderhalf keer zo hoog als bij jongeren die niet aan de buurt gehecht zijn.

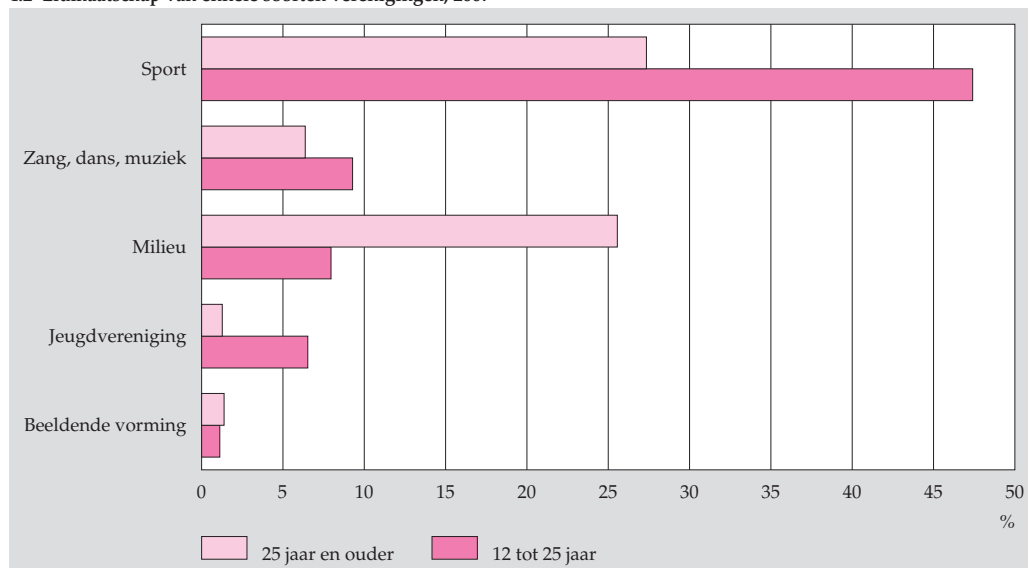
4.2 Participatie in organisaties en verenigingen

Jongeren actief in verenigingen

Lid zijn van een vereniging kan goed zijn voor de gezondheid en algemene ontwikkeling van de jeugd (Jehoel-Gijsbers, 2009). Jongeren van 18 tot 25 jaar zijn even vaak lid van verenigingen als ouderen, namelijk 50 procent in 2007. Jongeren van 12 tot 18 jaar zijn met 63 procent vaker lid. Bij jongeren gaat het vooral om sportverenigingen. Zo is 47 procent van de jongeren lid van een sportvereniging tegenover 27 procent van de 25-plussers. De mensen van 25 jaar of ouder zijn juist vaker lid van een politieke partij of maatschappelijke organisatie dan jongeren. Zo is 2 procent van de 18- tot 25-jarigen lid van een politieke partij, tegenover 5 procent in de oudere leeftijdsgroepen. Voor maatschappelijke organisaties liggen deze

aandelen op respectievelijk 6 en 9 procent. Tussen 2003 en 2007 is er nauwelijks iets veranderd in het aandeel jongeren dat lid is van een vereniging.

4.2 Lidmaatschap van enkele soorten verenigingen, 2007¹⁾

¹⁾ Hierbij zijn alleen verenigingen meegenomen waarvoor de groep jongeren van 12 tot 25 jaar bekeken is.

Bron: CBS/SCP-Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (AVO) 2007.

Jongeren doen vaak mee aan activiteiten in clubverband. Tussen 1997 en 2009 schommelt het percentage jongeren dat minstens een keer per maand deelneemt aan verenigingsactiviteiten tussen de 54 en 58 procent. Vooral de jongsten zijn in dit opzicht actief. In 2009 is ruim twee derde van de jongeren van 12 tot 18 jaar actief tegenover 42 procent van de 18- tot 25-jarigen. Deze laatste groep onderscheidt zich daarmee nauwelijks van de mensen van 25 jaar en ouder. Kinderen onder de 12 doen even vaak mee aan activiteiten in clubverband als de 12- tot 18-jarigen. Ook is er geen verschil tussen jongens en meisjes. Niet-westerse allochtonen daarentegen nemen minder vaak deel aan activiteiten van verenigingen.

Jongeren doen even vaak vrijwilligerswerk als ouderen

Jongeren van 18 tot 25 jaar zijn ongeveer net zo vaak als 25-plussers actief als vrijwilliger. Van beide groepen heeft 42 procent zich in een jaar tijd wel eens ingezet voor een vereniging of organisatie in 2008. Gemiddeld over de jaren van 1997 tot en met 2008 ging het bij jongeren om 43 procent. Zij doen dit vooral voor sportverenigingen. Jonge mannen van 18 tot 25 jaar doen in een jaar tijd vaker vrijwilligerswerk dan jonge vrouwen, respectievelijk gemiddeld 47 tegenover

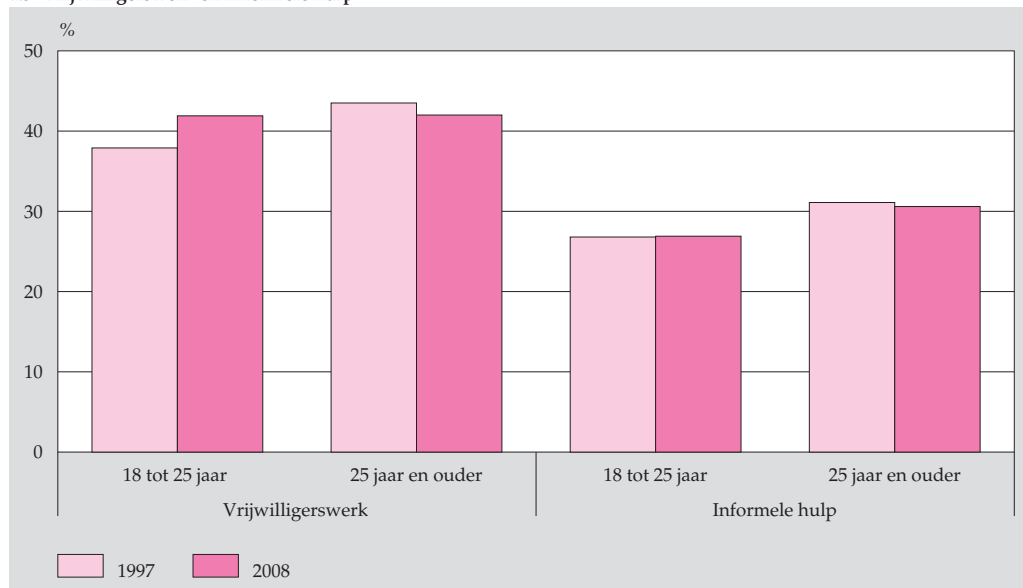
41 procent in de periode 2007–2008. Daarnaast blijkt dat niet-westerse allochtonen ook als vrijwilliger minder actief zijn voor organisaties en verenigingen dan autochtonen, met een kwart tegenover de helft.

Wanneer in 2009 gevraagd wordt of mensen nu, op het moment van het vraaggesprek, vrijwilligerswerk doen, dan ligt het percentage vrijwilligers onder jongeren echter wel lager dan onder ouderen. Dan zegt 15 procent van de jongeren van 18 tot 25 jaar dat zij vrijwilliger zijn, tegenover 27 procent van de 25-plussers. Hiermee lijken jongeren minder vaak op een meer structurele basis actief vrijwilligerswerk te doen.

Jongeren geven wel wat minder vaak informele hulp dan ouderen

Jongeren geven ook informele hulp aan anderen. In 2008 heeft 27 procent van de 18- tot 25-jarigen informele hulp gegeven aan bijvoorbeeld zieken, buren, vrienden of familie buiten het eigen gezin. Hierbij kan worden gedacht aan anderen helpen met boodschappen doen, met klusjes in en om het huis, of met computerproblemen. Dit is minder vaak dan ouderen, van wie 31 procent dergelijke hulp in de maand voorafgaand aan het onderzoek heeft gegeven. Het verschil tussen jongeren en ouderen is over de jaren ongeveer hetzelfde gebleven.

4.3 Vrijwilligerswerk en informele hulp

¹⁾ Hierbij gaat het om minimaal 1 keer per week contact.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

Vrijwilligerswerk

Het CBS meet sinds 1997 in het Permanent Onderzoek Leefsituatie (POLS) hoeveel mensen vrijwilligerswerk doen. In aansluiting op de definitie die is vastgesteld door de Interdepartementale Commissie Vrijwilligersbeleid (1982) wordt onder vrijwilligerswerk verstaan: 'werk dat in enig georganiseerd verband onverplicht en onbetaald wordt verricht ten behoeve van anderen of de samenleving.'

In het POLS-onderzoek is tot en met 2008 aan de respondent een lijst met diverse soorten organisaties voorgelegd, waarbij deze telkens aangeeft of hij of zij voor deze organisaties wel of geen vrijwilligerswerk heeft gedaan. Iemand wordt gezien als vrijwilliger als hij of zij het afgelopen jaar voor minstens een soort organisatie enig vrijwilligerswerk heeft verricht.

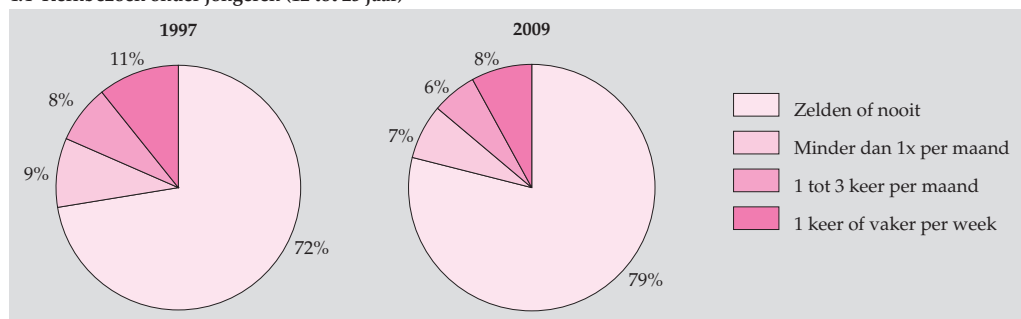
Vrijwilligerswerk is ook in de Enquête Beroepsbevolking van het CBS gevraagd. Daarin wordt gevraagd of de respondent op het moment van het vraaggesprek vrijwilligerswerk doet.

Jongeren tegenwoordig minder vaak gelovig

Ook het lidmaatschap van een religieuze groepering is een manier om te participeren en contacten op te doen. Iets minder van de helft van de jongeren van 12 tot 25 jaar geeft in 2009 aan tot een kerkelijke gezindte te behoren. In 1997 lag dat aandeel nog op 55 procent. Deze afname volgt op de sterke daling in de jaren '70 en '80 (Arts, 2009). Ook in de oudere leeftijdsgroepen is de kerkelijkheid gedaald, maar dit ligt met 57 procent wel hoger dan onder jongeren. Dit verschil komt vooral door het hoge percentage niet-kerkelijken onder de jongeren van 18 tot 25 jaar.

De meeste jongeren gaan zelden of nooit naar de kerk, moskee of andere religieuze instelling. Een op de vijf van hen ging in 2009 wel eens naar een godsdienstige bijeenkomst, de rest zelden of nooit. Van de 25-plussers bezocht 28 procent wel eens zo'n bijeenkomst. Het kerkbezoek onder jongeren is bovendien afgenomen; in 1997 ging nog 28 procent van de 12- tot 25-jarigen wel eens voor een bijeenkomst naar de kerk, moskee of andere religieuze instelling.

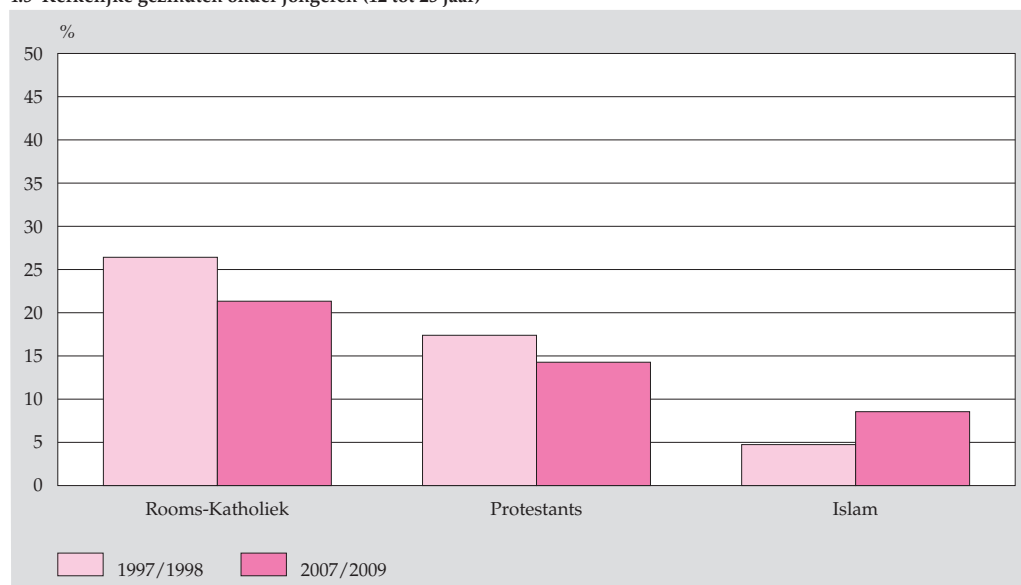
4.4 Kerkbezoek onder jongeren (12 tot 25 jaar)

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

In de verdeling van de gezindten onder jongeren hebben ook verschuivingen plaatsgevonden. Over de jaren heen is het percentage rooms-katholieke jongeren licht gedaald van gemiddeld 26 procent in de periode 1997–1998 naar 21 procent in de periode 2007–2009. Het percentage islamitische jongeren is daarentegen juist licht gestegen, van 5 procent naar 9 procent. De groei van het aandeel moslims onder jongeren van 12 tot 25 jaar heeft onder andere te maken met de toename van het aantal niet-westerse allochtonen onder de bevolking (Arts, 2009). Vergeleken met de 25-plussers zijn jongeren vooral minder vaak rooms-katholiek en vaker islamitisch. Zo is 29 procent van de mensen van 25 jaar of ouder rooms-katholiek en hangt 4 procent van hen het islamitisch geloof aan in de periode 2007–2009.

4.5 Kerkelijke gezindten onder jongeren (12 tot 25 jaar)

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

Jonge mannen en vrouwen hangen gemiddeld even vaak een geloof aan en ook de verdeling over de verschillende gezindten is tussen hen vergelijkbaar in de periode 2007–2009. De daling sinds de periode 1997–1998 in geloofsaanhang was echter iets sterker voor vrouwen dan voor mannen. Jonge mannen en vrouwen gaan ook ongeveer even vaak naar godsdienstige bijeenkomsten: 22 procent gaat eens per maand of vaker. Dit is zowel voor jonge mannen als vrouwen licht gedaald ten opzichte van de periode 1997–1998 toen dit percentage 26 procent voor mannen en 29 procent voor vrouwen was.

De meerderheid van de autochtonen en westerse allochtonen is niet gelovig, over de periode 2007–2009 ging het gemiddeld om respectievelijk 56 en 51 procent.

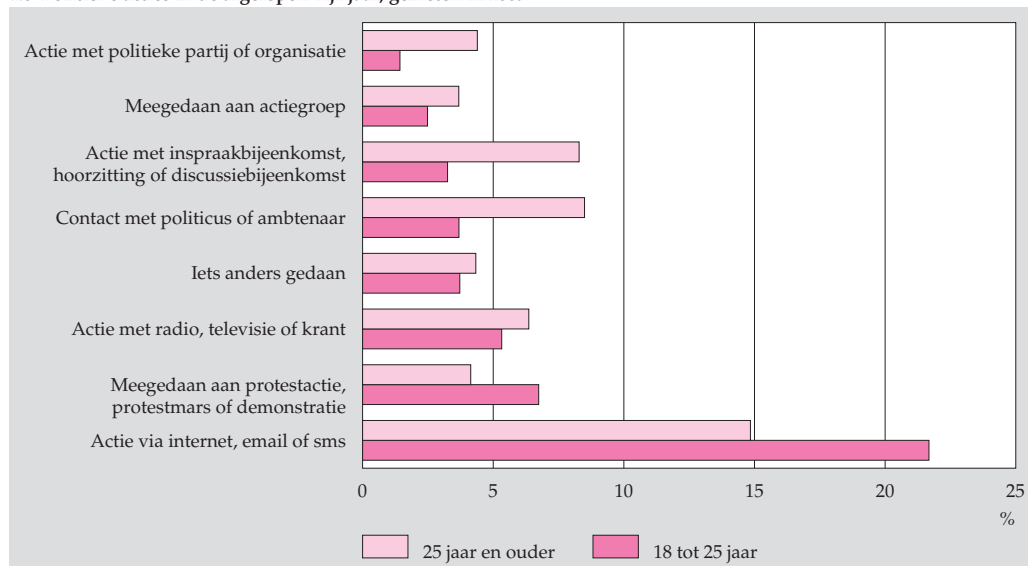
Onder niet-westerse allochtonen is maar 17 procent niet gelovig. Zij gaan ook vaker naar godsdienstige bijeenkomsten. Dit verschil is de afgelopen jaren stabiel gebleven.

4.3 Politieke participatie

Jongeren minder belangstelling voor politiek dan 25-plussers

Naast sociale contacten, het geven van informele hulp en de betrokkenheid als vrijwilliger, is ook de deelname aan politieke activiteiten een belangrijke indicator voor participatie in de samenleving. Een aspect dat hier sterk mee samenhangt is de belangstelling voor de politiek. Dit hebben jongeren doorgaans minder dan ouderen. In 2009 is bijna de helft van de jongeren tussen de 18 en 25 jaar tamelijk of zeer geïnteresseerd in de politiek, de rest is weinig of niet geïnteresseerd. Van de 25-plussers is 61 procent tamelijk tot zeer geïnteresseerd, waarmee de sterke belangstelling voor de politiek bij de ouderen 13 procentpunten hoger is dan onder de 18- tot 25-jarigen. Ook in het verleden was de belangstelling voor de politiek bij de jongste kiezers van 18 tot 25 jaar beduidend lager dan die van de ouderen (CBS, 1994). Jongens en jonge mannen van 18 tot 25 jaar hebben over het algemeen meer interesse in de politiek (53 procent) dan vrouwen in deze leeftijdscategorie (42 procent).

4.6 Politieke acties in de afgelopen vijf jaar, gemeten in 2009

Bron: CBS-Permanent Onderzoek LeefSituatie (POLS).

Van de jongeren onder de 25 die in 2006 al mochten stemmen en dus in 2009 tussen de 21 en 24 jaar zijn, hebben ongeveer zeven op de tien gestemd bij de Tweede Kamerverkiezingen van 22 november 2006. Dit is minder vaak dan bij de groep van 25 jaar en ouder, van wie rond de 80 procent heeft gestemd. Minder verschil is er in de mate waarin jongeren van 18 tot 25 jaar in de vijf jaar voor het vraaggesprek actie hebben ondernomen om invloed uit te oefenen op de politiek of overheid. In 2009 heeft ruim een derde dit gedaan. Dit aandeel stemt overeen met de bevindingen uit 2006 en is even hoog als de actiebereidheid van de 25-plussers, van wie 31 procent actie heeft ondernomen. Wel is de wijze van actievoeren verschillend. Jongeren voeren vaker dan 25-plussers actie via internet (21 procent tegenover 15 procent), maar minder vaak via politieke partijen, discussiebijeenkomsten en contacten met politici en ambtenaren.

4.4 *Vertrouwen*

Naast participatie is het vertrouwen een belangrijke pijler van sociale samenhang. Vertrouwen in andere mensen wordt vaak gezien als het cement van de samenleving. Het is een belangrijke voorwaarde voor mensen om met elkaar in contact te komen en om te handelen in het belang van de groep of gemeenschap (Putnam et al., 1993). Omgekeerd kunnen sociale contacten ook vertrouwen genereren (Woolcock, 1998). Enerzijds gaat het hier om het vertrouwen in de medemens, het sociaal vertrouwen. Anderzijds gaat het om het vertrouwen in nationale en internationale instituties, het institutioneel vertrouwen. In 2009 vindt 62 procent van de jongeren tussen de 15 en 25 jaar dat de meeste mensen wel te vertrouwen zijn, terwijl de overige 38 procent vindt dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn in de omgang met anderen. Het sociaal vertrouwen van jongeren is iets hoger dan dat van de 25-plussers, van wie 57 procent vertrouwen in de medemens heeft. Hoewel het sociaal vertrouwen van de gehele bevolking met enkele procentpunten is toegenomen in de periode 2002–2008 (Kloosterman & Schmeets, 2010), is dat bij de jongeren de laatste jaren vooral stabiel gebleven. In 2009 heeft een duidelijke meerderheid van de jongeren vertrouwen in het leger, de rechters, de politie, ambtenaren, grote bedrijven, de EU en de NAVO. Daar staat tegenover dat een minderheid van hen vertrouwen heeft in de kerken en de pers. Iets meer dan de helft heeft vertrouwen in de Tweede Kamer. De mensen van 25 jaar of ouder hebben over het algemeen minder vertrouwen in instituties dan de jongeren.

Mannen onder de 25 jaar hebben meer vertrouwen in anderen dan vrouwen in deze groep. Bij het institutioneel vertrouwen is het beeld andersom. Jonge vrouwen hebben vooral meer vertrouwen in politie en de EU, met verschillen van respectievelijk 9 en 8 procentpunten vergeleken met de jonge mannen. Hierna volgen vertrouwen in ambtenaren en rechters met respectievelijk 7 en 6 procentpunten verschil.

Literatuur en geraadpleegde websites

- Arts, K. (2009). Ontwikkelingen in kerkelijkheid en kerkbezoek (1999–2008), In: H. Schmeets. & R. van der Bie (eds.). *Religie aan het begin van de 21ste eeuw*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek, 41–46.
- CBS (1994). Sociaal-culturele berichten 1994-4: nationaal kiezersonderzoek 1971–1989 politieke verschuivingen. Voorburg/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Cohen, S. & Ashby Wills, T. (1985). Stress, Social Support, and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98 (September), 310–357.
- Jehoel-Gijsbers G. (2009). *Kunnen alle kinderen meedoen? Onderzoek naar de maatschappelijke participatie van arme kinderen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kloosterman, R. & Schmeets, H. (2010). Vertrouwen in medemens en instituties tegenomen aan het begin van de 21e eeuw. *Bevolkingstrends* (2), 43–49.
- Ministerie van Algemene Zaken (2007). Regeerakkoord: Pijler IV Sociale Samenhang. <http://www.rijksoverheid.nl/regering/regeerakkoord/pijler-iv-sociale-samenhang>.
- Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2010). Strategische Kennisagenda. Den Haag: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
- Putnam, R., Leonardi, R. & Nanetti, R.Y. (1993). *Making democracy work. Civic traditions in modern Italy*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Stansfeld, S.A. (2006). Social Support and Social Cohesion. In: Marmot, M. en R. G. Wilkinson (red.), *Social Determinants of Health* (2e ed.). New York: Oxford University Press, 148–171.
- Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development. *Theory and Society*, 27 (2), 151–208.

Je bent jong en je wilt wat, maar hoeveel toekomst krijg je?

Een bijdrage van Prof. Dr. Wout Ultee (Radboud Universiteit Nijmegen)¹⁾

De Nederlandse volwassenen vormen geen eenheid, laat staan de Nederlandse jeugd. Wegens de verschuivende getalsverhoudingen wint het onderscheid tussen allochtonen en autochtonen aan belang. Verder zullen door lagere studiebeurzen verschillen in onderwijsdeelname tussen jongeren met laag en hoog opgeleide ouders groter worden. Daarnaast heeft het toenemende gemak waarmee volwassenen kunnen scheiden als onbedoeld gevolg dat meer jongeren op school achterstand oplopen. Ten slotte zal, door de nadrukkelijke aanwezigheid van allerlei goederen, het percentage jongeren met riskante gewoonten niet dalen.

Jongeren en hun land van herkomst

Steeds meer Nederlandse jongeren hebben een of meer ouders die buiten Nederland zijn geboren. Dat wordt duidelijk bij een vergelijking van het percentage allochtonen onder de tien jaar in 2000 met het percentage allochtonen onder die leeftijd in 2010. Wanneer het binnenkomen van Nederland zo moeilijk blijft als nu, daalt het percentage allochtonen onder de tien natuurlijk op een gegeven ogenblik. Binnen de gemeente Amsterdam is echter eens gepleit voor de vastlegging van het aantal allochtonen van de derde generatie. Het vermoeden was dat ook zij het op school slechter doen dan autochtonen.

Jongeren en hun opleiding

Daarmee ben ik uitgekomen bij verschillen tussen jongeren in opleiding. Allerlei instellingen zijn bezorgd over de grootte van het schoolverzuim en het percentage 18-jarigen zonder startkwalificatie. De overheid schiep echter zelf die verschijnselen door de leerplicht te verlengen. Natuurlijk, het zijn leerlingen die verzuimen en voor een examen zakken, maar dacht de verantwoordelijke minister echt dat alle leerlingen blij zouden zijn langer naar school te kunnen en hun examens altijd zouden halen? Mede door het omvallen van de zuilen wordt van jongeren meer zelfstandigheid verlangd, en jongeren zijn ook mondiger. Maar ze moeten wel langer op school zitten. Als hun ouders weinig opleiding hebben en zo geen voorbeeld vormen, zijn scholen minder bij machte jongeren aan boord te houden. De kwestie is ook wat het aanscherpen van de leerplicht uithaalt. Ook zonder startkwalificatie kunnen jongeren beginnen, er is vraag naar 'ongeschoolde arbeid'. Vanzelfsprekend vinden mensen zonder diploma moeilijker werk, maar als iedereen een diploma heeft, dan krijgen ook gediplomeerden geen baan. Onderwijs is in bepaalde mate een 'positioneel goed'. De kwestie is eigenlijk in hoeverre spijbelaars het bij het verkeerde eind hebben. De lesinhoud is gewijzigd, en of die interessanter en nuttiger werd is twijfelachtig. Docenten

geven trouwens misschien minder goed onderwijs. Behalve op het percentage schoolverzuim onder jongeren, moet ook gelet worden op het percentage onbevoegde docenten.

De bezuinigingen op het beurzenstelsel zullen als onbedoeld gevolg hebben dat het behalen van hogere diploma's sterker dan nu voorbehouden blijft aan kinderen met ouders die zo'n diploma hebben. Met hoeveel schuld gaan studenten trouwens het grote leven in? Met een diploma heb je meer toekomst, Nederland is een 'diplomamaatschappij', maar met een diploma hebben degenen met studieschulden minder toekomst. Van de onbekende meerwaarde van het (overigens niet altijd behaalde) diploma moet immers de aflossing van de studieschuld worden afgetrokken. De uitbreiding van het onderwijs leidde tot meer sociale stijging, maar door de bezuinigingen wordt voor jongeren uit een lager milieu de stap naar een hoger milieu moeilijker.

Jongeren en hun ouders

Nu stap ik over van de toenemende gevolgen van het opleidingspeil van de ouders die jongeren hebben, naar de vraag in hoeverre jongeren thuis elke dag beide natuurlijke ouders treffen en welke gevolgen dat heeft. Het is gebleken dat kinderen van gescheiden ouders het op school slechter doen, wat ook strookt met algemene theorieën over binding en over leren door imiteren en volgen van voorbeelden. (Voor wie niet huis is in de sociologische literatuur: Tamar Fischer toonde dat in 2004 aan met mooie Nederlandse gegevens in een Nijmeegs proefschrift getiteld *Parental divorce, conflict, and resources*.) Als het uit elkaar gaan van ongehuwd of gehuwd samenwonende stellen met kinderen toeneemt (ik verwacht in elk geval niet dat dit sterk zal dalen), stijgt het percentage kinderen met een achterstand in het onderwijs. De Jeugdmonitor presenteert het percentage kinderen dat in elk jaar een echtscheiding meemaakt. Ik wil echter gegevens zien die een langere tijd in iemands leven bestrijken. Ga uit van alle 18-jarigen in 2010. Hoeveel procent van hen heeft tot dan meegemaakt dat hun ouders uit elkaar gingen, wat bedroeg dit percentage tien jaar geleden, en hoe hoog zal het over tien jaar zijn?

Jongeren en allerlei wetgeving

Over de bezuinigingen op het beurzenstelsel zeggen studenten op de universiteit dat hun ontplooiing in de knel komt en dat ze niet meer aan het verenigingsleven toekomen. Beurzen zijn er echter niet om te bewerkstelligen dat jongeren uit hogere milieus blijven roeien met andere jongeren uit hogere milieus. Het behoort een overheid ook niet te gaan om het percentage jongeren (of ouderen) dat lid is van een vereniging. Van belang is het percentage jongeren dat in hun vrije tijd jongeren uit een ander milieu tegenkomt, met inbegrip van een ander land van herkomst. 'Bowling alone' draagt weinig bij tot de maatschappelijke samenhang en 'bowling apart' versterkt de cohesie van Nederland evenmin.

De bevrijding van volwassenen sinds de jaren zestig van strikte wetgeving aangaande echtscheiding en andere zaken, heeft ook gevolgen voor de vrijetijdsbesteding van jongeren nu. De openingstijden van cafés zijn verruimd, cannabis is te koop in coffeeshops, en mensen mogen hun geluk in casino's beproeven. Volwassenen zouden oud en wijs genoeg zijn om zelf over deze dingen te beslissen. Ik vind het gek om cijfers te lezen over roken, alcohol en drugs onder jongeren, zonder cijfers te zien over volwassenen, en vooral hun eigen ouders. De vraag naar de mate waarin deze zaken van ouders op kinderen wordt overgedragen is bepaald belangwekkend. De liberalisering van Nederlandse wetten voor volwassenen maakt het onbedoeld jongeren moeilijker zonder kleerscheuren volwassen te worden.

Jongeren als klanten

Tot die liberale Nederlandse wetgeving reken ik ook allerlei verkooppraktijken. Nederland is een consumptiemaatschappij, of liever een overconsumptiemaatschappij, en de mate waarin er op jongeren gerichte reclame is toegestaan, is groter dan in sommige andere landen. Een aantal jaren geleden werd de fabrikant van Mars, Bounty en Twix, toen deze conciërges inschakelde bij een wedstrijd tussen scholen in het inleveren van de meeste wikkels, teruggefloten en Ronald McDonald bestaat nog steeds. De wet kan ook de telefoonschulden van jongeren terugdringen. Als er een accijns voor alcohol en tabak voor volwassenen is, kan er ook een zijn op snoepgoed en heavy fris voor jongeren. Er zijn al lang geen sigarettenautomaten op het station, de snoepautomaten kunnen eveneens verdwijnen.

De bestrijding van overgewicht, een sleutel tot de verbetering van de volksgezondheid, moet bij jongeren beginnen. Voorlichting haalt echter onvoldoende uit; nodig zijn tevens belastingmaatregelen en verboden. Als ouders ongezond eten, doen jongeren dat ook. Beroemde voorbeeldfiguren pakken trouwens verkeerd uit: Naomi Campbell is te slank, en jongens weten dat Elvis onder de pillen zat toen hij ze opriep geen drugs te gebruiken.

Het gaat behalve om het terugdringen van riskante gewoonten, ook om het bijbrengen van gezonde gebruiken. Een Nijmeegse student vond in zijn afstudeerscriptie dat als ouders sporten, hun kinderen dat met grotere kans ook doen (onafhankelijk van de opleiding en het inkomen van de ouders). Maar in de tijd nam de sportoverdracht af.

Jongeren en werkloosheid

Nederland behoort tot de landen van Europa met de laagste jeugdwerkloosheid. De economische crisis van het midden van de jaren tachtig bewerkstelligde veranderingen in de banden tussen scholen en bedrijven, waardoor jongeren sneller en beter worden ingepast. De vraag is in hoeverre dit zo blijft. Als het bedrijfsleven weinig winst maakt en de overheid tekorten heeft, staan deze

zaken onder druk. In bepaalde zin is het gunstig voor jongeren dat ouderen, door het optrekken van de pensioengerechtigde leeftijd, langer werken. Jongeren krijgen zo later meer pensioen. Maar als ouderen langer werken, komen er minder banen voor jongeren vrij. Ook als de pensioengerechtigde leeftijd langzaam wordt opgetrokken, neemt het aantal uiteindelijk per jaar vrijkomende banen af. Ik vrees dat dit tot meer werkloosheid onder jongeren leidt. Ouderen zijn gevestigd, jongeren blijven buitenstaanders.

Tot slot

Ik wil op de jeugdmonitor meer kunnen zien over personen die een deel van hun handelen op jongeren richten: hun ouders, hun docenten en verkopers die jongeren bewerken. Mijn monitor voor de toekomst van Nederlandse jongeren geeft 'pessimistisch' aan.

Noot in de tekst

- 1) Prof. Dr. Wout Ultee is hoogleraar sociologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen en heeft deze bijdrage op persoonlijke titel geschreven.

5. Jeugd op de arbeidsmarkt

Voortijdig van school

- Het aandeel voortijdig schoolverlaters is sinds 2005/'06 licht gedaald.
- Jongens verlaten vaker dan meisjes voortijdig het onderwijs.
- Meer voortijdige schooluitval op het mbo dan in het voorgezet onderwijs.

Werkzaam en werkloos

- Van de 15- tot 23-jarigen die geen onderwijs meer volgen, heeft 72 procent een baan in 2009.
- Door de economische crisis nam de jeugdwerkloosheid sterk toe in 2009, vooral onder jongeren zonder startkwalificatie.
- Dankzij het economisch herstel daalde de werkloosheid onder jongeren in 2010 weer flink.
- Het aantal inschrijvingen van niet-werkende werkzoekenden bij het UWV WERKbedrijf nam in 2009 ook toe.

Uitkeringen

- Het aantal WW- en bijstandsuitkeringen verstrekt aan jongeren van 18 tot 25 jaar hangt in sterke mate samen met de stand van de economie.
- Dit aantal schommelt echter meer bij jonge mannen dan bij jonge vrouwen.
- Gemiddeld ontvangen anderhalf keer zoveel jonge vrouwen als jonge mannen een bijstandsuitkering.
- Aantal jongeren dat een Wajong-uitkering ontvangt is sinds 2000 meer dan verdubbeld.

Jongeren die een startkwalificatie hebben staan sterker op de arbeidsmarkt dan jongeren die dat niet hebben. Toch blijven alle jongeren kwetsbaar op de arbeidsmarkt in economisch mindere tijden. De werkloosheid onder hen neemt dan snel toe en er raken meer jongeren afhankelijk van een uitkering. Toch komen ze vaak wel weer aan het werk zodra de economie weer gunstig is. Lastiger is het voor het deel van de jongeren dat niet makkelijk actief kan zijn op de arbeidsmarkt, zoals de alleenstaande jonge moeders in de bijstand en de arbeidsongeschikte jongeren die afhankelijk zijn van een Wajong-uitkering.

Kerncijfers Jeugd op de arbeidsmarkt

	Einheid	2000	2006	2007	2008	2009
Voortijdig schoolverlaters (12 tot 23 jaar) ¹⁾	1 000	.	52	48	43	.
man	1 000	.	31	29	26	.
vrouw	1 000	.	21	20	17	.
autochtoon	1 000	.	35	32	29	.
Westerse allochtoon	1 000	.	4	4	3	.
niet-westerse allochtoon	1 000	.	13	13	11	.
Onderwijsvolgend of met een startkwalificatie (18 tot 25 jaar)	%	.	84,7	85,5	86,1	86,0
man	%	.	82,2	83,1	83,5	84,0
vrouw	%	.	87,1	87,9	88,7	88,4
autochtoon	%	.	85,8	86,6	87,4	87,3
Westerse allochtoon	%	.	82,2	84,5	84,1	83,6
niet-westerse allochtoon	%	.	80,1	81,0	81,4	83,0
Werkzame jongeren (15 tot 23 jaar)	1 000	.	224	231	231	212
man	1 000	.	120	125	125	112
vrouw	1 000	.	104	106	105	100
autochtoon	1 000	.	185	192	194	176
Westerse allochtoon	1 000	.	15	16	15	16
niet-westerse allochtoon	1 000	.	23	23	20	19
met startkwalificatie	1 000	.	128	135	140	130
zonder startkwalificatie	1 000	.	89	91	85	75
Werkloze jongeren (15 tot 23 jaar)	1 000	.	28	23	21	31
man	1 000	.	15	12	11	19
vrouw	1 000	.	13	11	10	12
autochtoon	1 000	.	19	17	15	21
Westerse allochtoon	1 000	.	3	2	2	3
niet-westerse allochtoon	1 000	.	6	4	4	7
met startkwalificatie	1 000	.	10	9	9	13
zonder startkwalificatie	1 000	.	16	13	11	16
Jongeren in de niet-beroepsbevolking (15 tot 23 jaar)	1 000	.	51	47	47	52
man	1 000	.	24	21	20	23
vrouw	1 000	.	28	26	27	29
autochtoon	1 000	.	32	31	31	33
Westerse allochtoon	1 000	.	6	5	5	6
niet-westerse allochtoon	1 000	.	13	10	11	12
met startkwalificatie	1 000	.	18	15	15	17
zonder startkwalificatie	1 000	.	31	30	30	32
Niet-werkende werkzoekenden (15 tot 23 jaar)	1 000	.	37	24	17	18
man	1 000	.	18	11	8	9
vrouw	1 000	.	19	12	9	8
autochtoon	1 000	.	23	14	10	10
Westerse allochtoon	1 000	.	3	2	1	2
niet-westerse allochtoon	1 000	.	12	7	6	5
Jongeren met een Wajong-uitkering (18 tot 25 jaar) ²⁾	1 000	24	38	44	49	54
man	1 000	14	22	25	28	31
vrouw	1 000	11	16	19	21	23
Jongeren met een werkloosheidsuitkering (18 tot 25 jaar) ³⁾	1 000	8	7	4	6	13
man	1 000	4	3	2	3	7
vrouw	1 000	4	4	2	3	5
Jongeren met een bijstandsuitkering (18 tot 25 jaar) ³⁾	1 000	26	20	15	14	18
man	1 000	16	12	10	9	10
vrouw	1 000	10	7	5	5	8

Bron: Landelijke Jeugdmonitor.

¹⁾ Jaren betreffen schooljaren. Bij het jaar 2006 bijvoorbeeld gaat het om het schooljaar 2006/'07.

²⁾ Cijfers voor het jaar 2009 zijn voorlopig.

³⁾ In de jeugddatabase zijn gegevens opgenomen voor de jongeren van 18 tot 23 jaar. Die voor 18 tot 25 jaar volgen nog.

5.1 Voortijdig van school

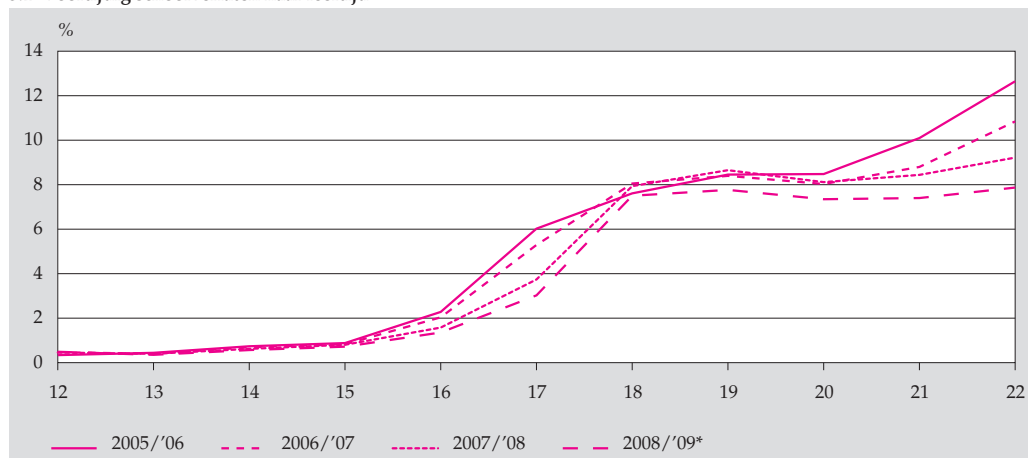
Voortijdig schoolverlaten afgenomen

De meeste jongeren in Nederland verlaten hun school met een startkwalificatie op zak. Dat is belangrijk bij het vinden van een eerste baan en de verdere carrière. Het aandeel jongeren dat niet zo'n startkwalificatie op zak heeft en het onderwijs dus voortijdig heeft verlaten, is gedaald. In het schooljaar 2005/'06 was dit aandeel nog 4,1 procent, in 2008/'09 lag dit op 3,3 procent. De daling is bij jongens iets groter dan bij meisjes. Wel verlaten nog steeds meer jongens dan meisjes voortijdig het onderwijs. Zo gold dit voor 3,9 procent van de jongens en voor 2,7 procent van de meisjes in 2008/'09.

Daling het sterkst bij oudere leerlingen

De afname in het aandeel voortijdig schoolverlaters komt vooral voor rekening van de leerlingen die 21 of 22 jaar zijn. Dit aandeel bij de 22-jarigen bijvoorbeeld daalde van 12,6 procent in 2005/'06 naar 7,9 procent in 2008/'09. Onder 18- en 19-jarigen en onder de 16-jarigen en jonger is de daling bescheiden. Bij de 17-jarigen daalde het aandeel juist wel. Dit is voor een kwart toe te schrijven aan de zeer sterke daling onder leerlingen die een vmbo basisberoepsopleiding volgen. Daarnaast liep de voortijdige schooluitval met een derde terug bij de 17-jarige leerlingen in de beroepsopleidende leerwegen van de assistentenopleidingen (niveau 1) en basisberoepsopleidingen (niveau 2) van het mbo. Het is mogelijk dat het overheidsbeleid dat gericht is op verbetering van zowel voorlichting over mbo-opleidingen aan vmbo-leerlingen, alsook de aansluiting tussen vmbo en mbo hier succes heeft afgeworpen.

5.1 Voortijdig schoolverlaten naar leeftijd ¹⁾

¹⁾ Hierbij gaat het om de leeftijd op de laatste vrijdag in september van het jaar volgend op het jaar van schoolverlaten.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

Definitie: Voortijdig schoolverlaters

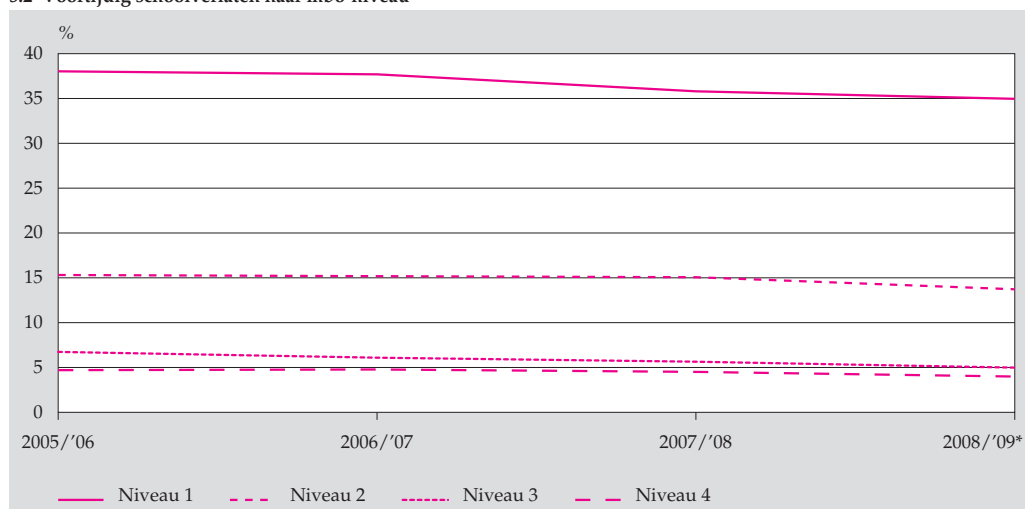
Voortijdig schoolverlaters zijn leerlingen uit het voortgezet onderwijs, het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs die op 1 oktober van het volgende schooljaar het (bekostigd) onderwijs hebben verlaten en niet in het bezit zijn van een startkwalificatie; dat wil zeggen op zijn minst een havo- of vwo-diploma, of een diploma op mbo-2 niveau (basisberoeps-beoefenaars).

De resultaten in deze paragrafen over voortijdig schoolverlaters geven inzicht in de ontwikkelingen over de afgelopen vier schooljaren voor voortijdig schoolverlaters met diverse achtergrondkenmerken. Het gaat hierbij om de voortijdig schoolverlaters met een leeftijd van 12 tot 23 jaar, en die staan ingeschreven in de Gemeentelijke Basisadministratie. De uitkomsten hebben niet het doel het totaal aantal voortijdig schoolverlaters in Nederland weer te geven. Cijfers hierover zijn berekend door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

Uitval vooral hoog vanuit het laagste mbo-niveau

In 2008/'09 verliet 7,7 procent van de mbo-leerlingen het onderwijs voortijdig. Dat is ruim 1,5 procentpunt minder dan vier jaar eerder. Het mbo heeft vier niveaus en op elk niveau daalde het aandeel voortijdig schoolverlaters. Niveau 1 heeft met 35 procent verreweg het hoogste aandeel. Er zijn echter relatief weinig leerlingen die een mbo-opleiding op niveau 1 volgen. Vanuit het hoogste niveau van het mbo is de voortijdige schooluitval het laagst, 4 procent in 2008/'09.

5.2 Voortijdig schoolverlaten naar mbo-niveau

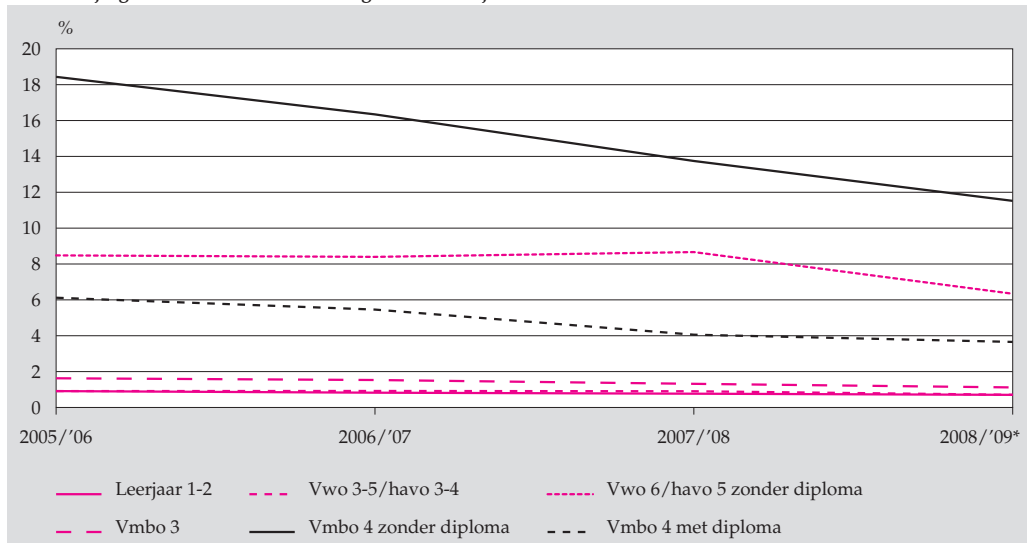

Bron: CBS-Onderwijsstatistieken.

Vanuit voortgezet onderwijs minder uitval dan vanuit mbo

Vanuit het voortgezet onderwijs is de voortijdige schooluitval veel lager dan vanuit het mbo. In het voortgezet onderwijs daalde het aandeel voortijdige schoolverlaters van 1,8 procent in 2005/'06 naar 1,2 procent in 2008/'09. Bij alle onderwijssoorten binnen het voortgezet onderwijs nam dit aandeel af, maar de grootste afname vond plaats bij de leerlingen die zonder diploma van vmbo-4 komen. Het is echter nog wel steeds de groep binnen het voortgezet onderwijs waar de voortijdige schooluitval het hoogst is, 11,5 procent in 2008/'09. Van de leerlingen die niet geslaagd zijn voor het havo- of vwo-diploma in 2007/'08, keerde 6,3 procent niet meer terug in het onderwijs in 2008/'09.

5.3 Voortijdig schoolverlaten in het voortgezet onderwijs

Bron: CBS-Onderwijsstatistieken.

Meer voortijdige schooluitval bij eenoudergezinnen

Voor leerlingen in eenoudergezinnen ligt het aandeel dat voortijdig het onderwijs verlaat ongeveer 2 keer zo hoog als voor kinderen die in een gezin met twee ouders opgroeien. Dit verschil is sinds 2005/'06 niet veranderd. Een kleine groep leerlingen voert al een eigen huishouden. Van de leerlingen die een eigen huishouden voeren is het aandeel voortijdig schoolverlaten ongeveer vier keer groter dan van leerlingen uit twee-oudergezinnen. Voor alle soorten huishoudens geldt dat het aandeel is gedaald tussen 2005/'06 en 2008/'09.

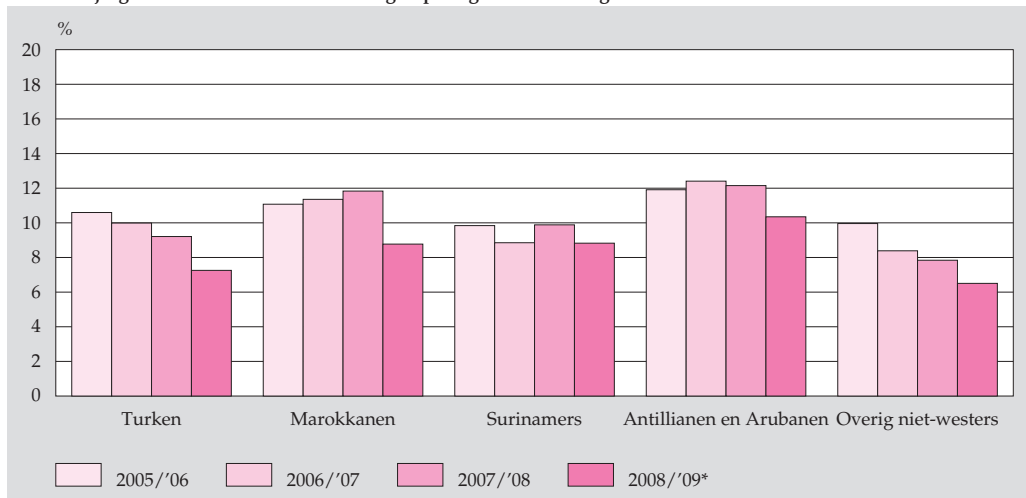
Sterkere afname onder allochtonen dan onder autochtonen

Van de niet-westerse allochtone jongeren verliet 5,4 procent voortijdig het onderwijs. Dat is meer dan bij de autochtonen, waar dit aandeel op 2,8 procent lag in 2008/'09. Bij beide groepen daalde het aandeel voortijdig schoolverlaters. Bij de niet-westerse allochtonen met 1,5 procentpunt vergeleken met 2005/'06 en bij de autochtonen met 0,7 procentpunt. De afname is hiermee bij de allochtonen groter dan bij de autochtonen.

Binnen de groep niet-westerse allochtonen van de eerste generatie daalde vooral onder de Turkse leerlingen en de overig niet-westerse leerlingen het aandeel jongeren dat het onderwijs zonder startkwalificatie verliet. Die daling zat bovendien bij hen in elk van de vier onderzochte schooljaren. Bij de Marokkanen, Surinamers, Antillianen en Arubanen daalde het aandeel nagenoeg alleen in 2008/'09. Uiteindelijk is het aandeel voortijdig schoolverlaters het laagst bij de overig niet-westerse allochtonen (6,5 procent), en het hoogst bij de Antillianen en Arubanen (10,3 procent).

De tweede generatie niet-westerse allochtonen, die zelf in Nederland zijn geboren, blijken zich veel beter te kunnen vinden in onderwijs in Nederland dan leerlingen met dezelfde herkomst, die geboren zijn in het buitenland (eerste generatie). De tweede generatie verschilt veel minder in het aandeel voortijdig schoolverlaten van de autochtonen dan de eerste generatie niet-westerse allochtonen.

5.4 Voortijdig schoolverlaten naar herkomstgroepering van de eerste generatie

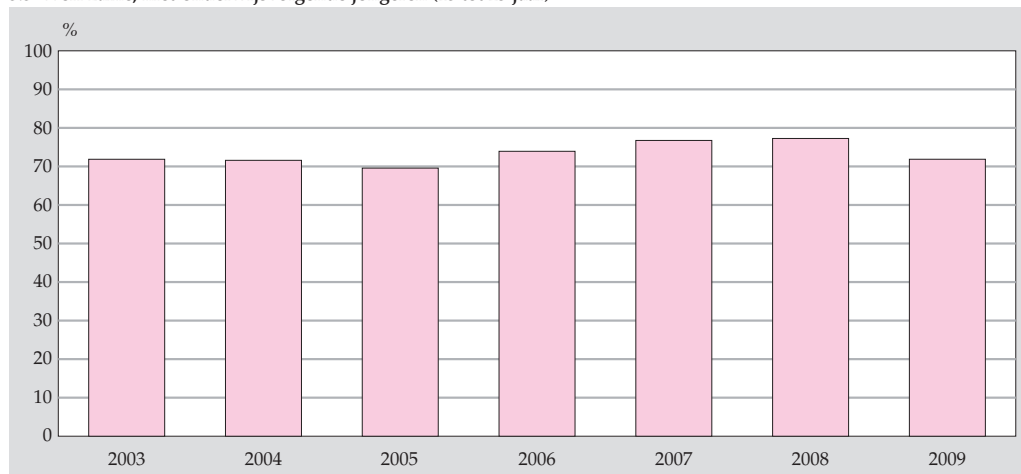
Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Onderwijsstatistieken.

5.2 *Werkend en werkloos*

Meeste Nederlandse jongeren vinden na verlaten onderwijs een baan

De meeste jongeren in Nederland gaan naar school en worden daar voorbereid op toekomstige participatie op de arbeidsmarkt. In 2009 nam 82 procent van de jeugd van 15 tot 23 jaar deel aan het onderwijs. Dit aandeel stijgt geleidelijk sinds 2003. Naast deze groep volgden 295 duizend jongeren geen onderwijs meer in 2009. Dit is 18 procent van alle jongeren van 15 tot 23 jaar. Binnen deze groep was 72 procent (212 duizend jongeren) werkzaam. Dat is minder dan in 2008, toen 77 procent (231 duizend) een baan van 12 uur of meer per week had. Tussen 2003 tot 2005 daalde het aandeel werkzame jongeren eveneens. Daarna volgde tot 2008 een toename. Dit wisselende verloop door de jaren heen is onder meer het gevolg van veranderingen in het groeitempo van de economie. Door een verslechtering van de conjunctuur in 2001 daalde het aandeel werkzame jongeren onder de niet-onderwijsvolgende jongeren in de eerste jaren van deze eeuw tot bijna 70 procent in 2005. Vanaf 2006 bloeide de economie weer op en steeg het aandeel werkzame jongeren tot 77 procent in 2008. In het derde kwartaal van 2008 zakte de economie opnieuw in, waardoor het aandeel in 2009 weer lager lag.

5.5 Werkzame, niet-onderwijsvolgende jongeren (15 tot 23 jaar)

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Enquête Beroepsbevolking (EBB).

Deel van niet-onderwijsvolgende jongens is niet actief op de arbeidsmarkt

Van de jongeren die geen onderwijs meer volgden had 28 procent (83 duizend jongeren) geen baan in 2009. Van deze jongeren zonder werk was 37 procent actief op zoek naar een baan. De overige 63 procent was niet actief op de arbeidsmarkt. Deze laatste groep jongeren werkt of leert dus niet en is daarnaast ook niet op zoek

naar een baan. Zij worden ook wel aangeduid als de niet actieve jongeren, omdat ze niet tot de beroepsbevolking behoren. Dit komt onder andere doordat ze arbeidsongeschikt kunnen zijn. Ook kunnen het verrichten van zorgtaken of het volgen van een niet-reguliere opleiding redenen zijn om geen baan te zoeken.

In 2003 was binnen de groep jongeren die geen onderwijs meer volgden ongeveer 19 procent niet actief op de arbeidsmarkt (74 duizend jongeren). Dit percentage fluctueerde in de jaren erna tussen ruim 19 procent in 2005 en 15,6 procent in 2007. Tijdens de recente economische crisis nam dit percentage toe van 17 procent in het tweede kwartaal van 2009 tot ruim 18 procent in het tweede kwartaal van 2010. Het gaat in dit laatste kwartaal om 49 duizend jongeren die geen onderwijs volgen en niet actief zijn op de arbeidsmarkt.

Aandeel niet-actieve jongens neemt meer toe dan meisjes

De zorg voor een gezin of huishouden is de belangrijkste reden dat het aandeel niet-onderwijsvolgende meisjes dat niet actief is doorgaans hoger is dan bij de jongens. Hoewel dit in de eerste helft van 2010 nog steeds geldt, zijn het vooral de jongens die bijdroegen aan de toename (absoluut en relatief) in die periode. In het tweede kwartaal van 2009 behoorde 14 procent van de niet-onderwijsvolgende jongens tot de niet-beroepsbevolking. In het tweede kwartaal van 2010 was dit opgelopen naar 15,9 procent. In diezelfde periode nam dit percentage onder de 15- tot 23-jarige niet-onderwijsvolgende meisjes slechts toe van 20,4 naar 20,8 procent. Jongens geven in de huidige economisch mindere tijd vaker aan dat ze later in het jaar een opleiding gaan volgen en daarom geen werk meer zoeken.

Werkloosheid meisjes minder conjunctuurgevoelig dan bij jongens

In de eerste helft van het decennium nam de werkloosheid zowel onder niet-onderwijsvolgende 15- tot 23-jarige jongens als meisjes toe. Jongens waren iets vaker werkloos dan meisjes. Zo was 15,2 procent van de jongens werkloos in 2004 en 12,9 procent van de meisjes. Het ging toen om 25 duizend jongens en 18 duizend meisjes. In de jaren daarna tot 2008 daalde de werkloosheid. Toen was 8,1 procent van de jongens werkloos (11 duizend) en 8,7 procent van de meisjes (10 duizend). Door het inzakken van de economie in het derde kwartaal van 2008 steeg de werkloosheid weer, vooral bij de jongens. In 2009 was 14,5 procent van de niet-onderwijsvolgende jongens werkloos, tegenover 10,7 procent van de meisjes. Bij meisjes lijkt het effect van de economische neergang langzamer door te dringen. Uit de eerste resultaten van 2010 blijkt dat de werkloosheid onder 15- tot 23-jarige niet-onderwijsvolgende meisjes in het eerste kwartaal is gestegen naar 14,3 procent; een toename van ruim 4 procentpunt ten opzichte van een jaar eerder. Het werkloosheidspercentage onder 15- tot 23-jarige niet-onderwijsvolgende jongens nam maar met 2,1 procentpunt toe, tot 16,3 procent in het eerste kwartaal van 2010. Dit verschil in ontwikkeling komt waarschijnlijk doordat jongens vaker binnen conjunctuurgevoelige sectoren werkzaam zijn, zoals de ICT, de bouw, de industrie en het transport. Meisjes zijn vaker werkzaam binnen sectoren die minder gevoelig

zijn voor conjuncturele schommelingen, zoals de overheid, het onderwijs en de zorg (Kösters et al, 2009). Zij ondervinden eveneens last van de economische crisis maar later en in minder sterke mate. Dankzij het inmiddels ingezette economisch herstel is in het tweede kwartaal van 2010 de werkloosheid onder zowel meisjes als jongens gedaald, vergeleken met een jaar eerder. Bij de meisjes met 0,9 procentpunt tot 9,7 procent en bij de jongens met 0,3 procentpunt tot 15,3 procent.

5.6 Werkloosheid niet-onderwijsvolgende jongeren (15 tot 23 jaar) naar geslacht

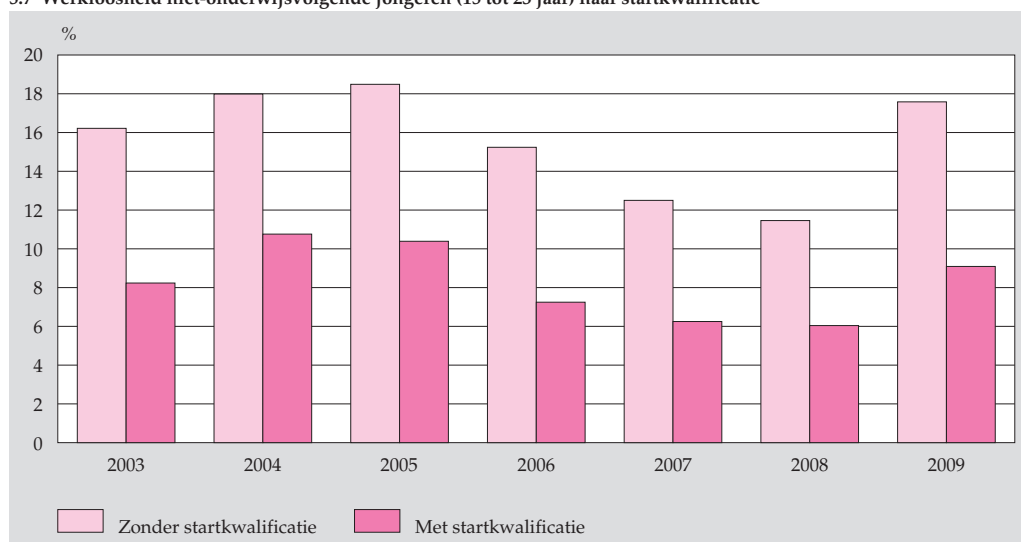
Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Enquête Beroepsbevolking (EBB).

Met startkwalificatie minder conjunctuurgevoelig dan zonder startkwalificatie

Jongeren met een startkwalificatie vinden vaker een baan, in vergelijking met jongeren zonder een startkwalificatie. Deze laatste groep, de voortijdige schoolverlaters, hebben meestal geen opleiding gevolgd die goed aansluit bij beschikbare banen op de arbeidsmarkt. In 2005 was de werkloosheid onder jongeren zonder startkwalificatie 18,5 procent (22 duizend) en onder jongeren met startkwalificatie 10,4 procent (16 duizend). In de jaren daarna daalde dit in beide groepen, tot een relatief lage stand in 2008: 11,5 procent voor jongeren zonder (11 duizend) en 6,0 procent voor jongeren met startkwalificatie (9 duizend). In 2009 nam de jeugdwerkloosheid in verband met de economische crisis behoorlijk toe. Van de jongeren met startkwalificatie was toen 9,1 procent werkloos (13 duizend). Onder jongeren zonder startkwalificatie was dat 17,6 procent (16 duizend). Aan het begin van 2010 nam de jeugdwerkloosheid verder toe. Van

de jongeren van 15 tot 23 jaar zonder een startkwalificatie was in het eerste kwartaal van 2010 maar liefst 21,0 procent (17 duizend) werkloos. Dat is 4,0 procentpunt meer dan een jaar eerder. Onder jongeren met een startkwalificatie is de stijging minder groot. In het eerste kwartaal van 2010 was 12,1 procent van hen (17 duizend jongeren) werkloos, 2,8 procentpunt meer dan een jaar eerder. Jongeren zonder startkwalificatie lijken dus meer last te ondervinden van de economische crisis dan jongeren die wel voldoende gediplomeerd zijn. Toch blijven de jongeren met startkwalificatie ook niet buiten schot in deze economische recessie. In het vierde kwartaal van 2009 steeg de werkloosheid onder hen met maar liefst 4,5 procentpunt ten opzichte van het vierde kwartaal in 2008. Onder jongeren zonder een dergelijke kwalificatie steeg de werkloosheid in de eerste drie kwartalen van 2009 al flink. In het tweede kwartaal van 2010 lag de werkloosheid bij beide groepen dankzij het economisch herstel al weer lager, vergeleken met een jaar eerder. Bij jongeren met startkwalificatie 1,2 procentpunt lager en bij jongeren zonder startkwalificatie 1,0 procentpunt lager.

5.7 Werkloosheid niet-onderwijsvolgende jongeren (15 tot 23 jaar) naar startkwalificatie

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Enquête Beroepsbevolking (EBB).

Staat 5.1

Ontwikkeling werkloosheid per kwartaal, naar geslacht en startkwalificatie

	Totaal	Mannen	Vrouwen	Met startkwalificatie	Zonder startkwalificatie
	%				
1e kwartaal 2008	8,9	8,9	8,9	6,3	12,4
2e kwartaal 2008	7,9	7,5	8,3	5,0	10,5
3e kwartaal 2008	8,5	7,8	9,2	6,5	11,2
4e kwartaal 2008	8,6	8,8	7,5	5,7	12,8
1e kwartaal 2009	12,3	14,2	10,2	9,3	17,0
2e kwartaal 2009	11,9	12,4	10,6	8,5	16,3
3e kwartaal 2009	14,0	16,3	11,3	8,9	21,1
4e kwartaal 2009	13,2	14,4	11,7	10,2	17,0
1e kwartaal 2010	15,4	16,3	14,3	12,1	21,0
2e kwartaal 2010	10,6	12,1	9,7	7,3	15,3
	<i>mutatie in %-punten t.o.v. hetzelfde kwartaal een jaar eerder</i>				
1e kwartaal 2008	-1,5	0,1	-3,1	-0,3	-2,6
2e kwartaal 2008	-0,0	-0,1	-0,8	-0,3	-1,2
3e kwartaal 2008	-0,2	-0,3	-0,1	-0,3	-0,7
4e kwartaal 2008	-0,4	-0,8	-0,6	-0,1	-0,3
1e kwartaal 2009	3,4	5,3	1,2	3,0	4,7
2e kwartaal 2009	4,1	4,9	2,4	3,5	5,8
3e kwartaal 2009	5,6	8,5	2,1	2,4	9,9
4e kwartaal 2009	4,6	5,6	4,2	4,5	4,3
1e kwartaal 2010	3,0	2,1	4,1	2,9	4,0
2e kwartaal 2010	-1,4	-0,3	-0,9	-1,2	-1,0

Bron: CBS-Enquête Beroepsbevolking (EBB).

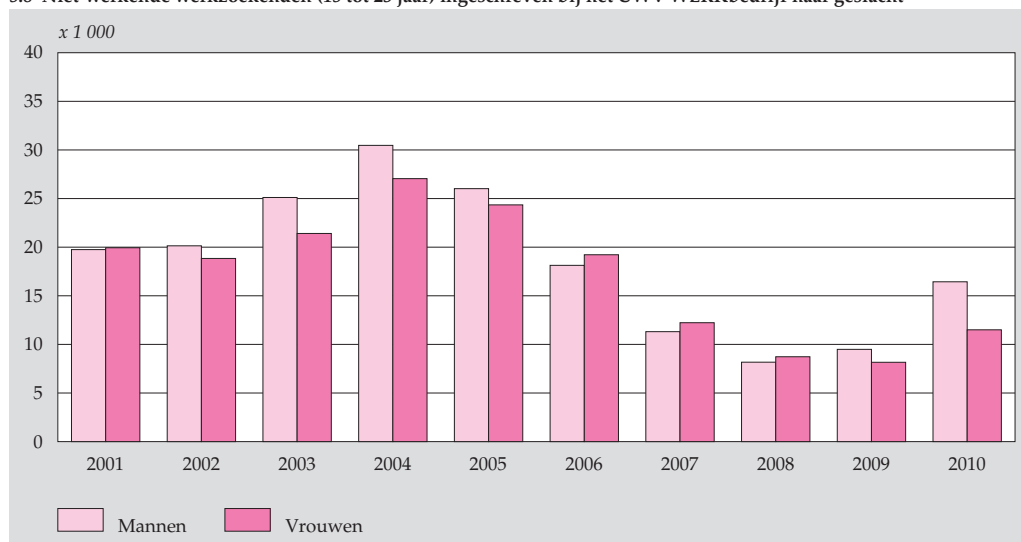
Aantal ingeschreven niet-werkende werkzoekenden bij UWV WERKbedrijf neemt weer toe sinds 2009

Werkloze jongeren kunnen hulp vragen bij het vinden van een baan of leerplek, bijvoorbeeld door zich in te schrijven bij het UWV WERKbedrijf. Inschrijven is voor werkloze jongeren echter niet verplicht. Op 15 januari 2010 stonden bijna 28 duizend jongeren van 15 tot 23 jaar ingeschreven als niet-werkende werkzoekende bij het UWV WERKbedrijf. Dat zijn er 10 duizend meer dan een jaar eerder. In de eerste helft van het decennium lag het aantal inschrijvingen veel hoger. Op 15 januari 2003 stonden er ruim 46 duizend jongeren van 15 tot 23 jaar ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf als niet-werkend werkzoekend. In 2004 was dat toegenomen tot ruim 57 duizend. In de tweede helft van het afgelopen decennium nam het aantal inschrijvingen van niet-werkende werkzoekende jongeren fors af tot 17 duizend in 2008. Dit komt deels door de gunstige economie

in die periode. De afname na 2004 heeft echter ook te maken met de invoering van de Wet werk en bijstand in 2004 (zie ook paragraaf 5.3). Sindsdien plaatsten een groeiend aantal gemeenten mensen die een bijstandsuitkering aanvroegen in een zogenaamd 'Work First'-traject. Dat wil zeggen dat ze aan het werk werden gezet waarbij hun uitkering werd omgezet in bijvoorbeeld een stagevergoeding. Ook kan het bij een dergelijk traject gaan om een gesubsidieerde baan. Op die manier werden zij verplicht een bijdrage te leveren aan de gemeenschap als tegenprestatie voor de bijstandsuitkering die zij ontvingen. Work First trajecten hebben veel jongeren afgeschrikt om zich in te schrijven bij het UWV WERKbedrijf (Van Lammeren, 2009). Vanaf 2009 steeg het aantal inschrijvingen weer. Deze ontwikkeling hangt onder meer samen met de conjunctuur. Door de economische crisis meldden meer jongeren zich bij het UWV WERKbedrijf.

Lang niet iedere werkloze meldt zich aan bij het UWV WERKbedrijf. Jongeren gaan er waarschijnlijk van uit dat ze niet al te lang werkloos zijn en vinden inschrijven daarom niet nodig. Daarnaast is per 1 oktober 2009 de Wet investeren in jongeren (WIJ) in werking getreden en krijgen jongeren in principe geen bijstandsuitkering meer als ze zich melden bij de gemeente. In plaats daarvan hebben jongeren recht op een werkleeraanbod en is de gemeente verplicht zo'n aanbod te doen. Idealiter levert het werkleeraanbod de jongere voldoende inkomen op. Als dat niet het geval is, kan de jongere in aanmerking komen voor een inkomensvoorziening in het kader van de WIJ, die even hoog is als een bijstandsuitkering. Als de jongere weigert het werkleeraanbod uit te voeren, komt de jongere ook niet in aanmerking voor een inkomensvoorziening.

5.8 Niet-werkende werkzoekenden (15 tot 23 jaar) ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf naar geslacht

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS, UWV WERKbedrijf.

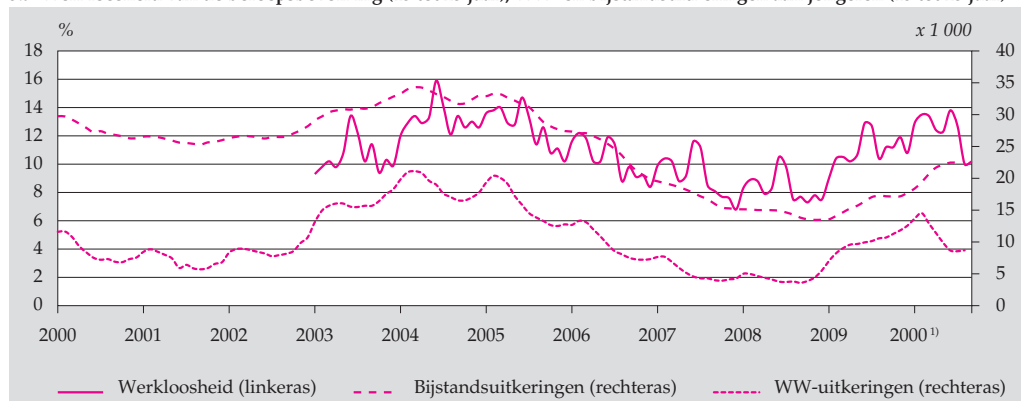
Door de jaren heen staan ongeveer evenveel jongens als meisjes ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf. Toch bestaat de groep ingeschrevenen in tijden van veel werkloosheid meer uit jongens, terwijl tijdens perioden van weinig werkloosheid iets meer meisjes staan ingeschreven. Meisjes waren in het afgelopen decennium iets langer werkloos dan jongens. Begin 2010 stonden jongens van 15 tot 23 jaar gemiddeld 124 dagen ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf, terwijl meisjes gemiddeld 144 dagen ingeschreven stonden.

5.3 Uitkeringen

Werkloosheidsuitkeringen aan jongeren ook conjunctuurgevoelig

Zoals uit de vorige paragraaf al bleek hangt de werkloosheid onder jongeren sterk samen met de economische ontwikkeling. Vanwege de directe relatie met de werkloosheid geldt dit ook voor het aantal uitkeringen in het kader van de Werkloosheidswet (WW). Tijdens de economisch magere jaren 2002–2004 liep het aantal WW-uitkeringen aan jongeren tot 25 jaar gestaag op. Het hoogtepunt sinds 2001 was in maart 2004, toen ruim 21 duizend WW-uitkeringen werden verstrekt. De daling in de jaren daarna hangt samen met de periode van hoogconjunctuur vanaf 2006. Eind september 2008 lag het aantal WW-uitkeringen aan jongeren op slechts 3,5 duizend uitkeringen. De start van de kredietcrisis in september 2008 maakte een abrupt einde aan de periode van conjuncturele voorspoed. Dit vertaalde zich bijna onmiddellijk in een stijging van het aantal WW-uitkeringen aan jongeren. Eind 2009 werden bijna 13 duizend verstrekt, meer dan drie keer zo veel als in oktober 2008. In de loop van 2010 is echter het aantal WW-uitkeringen fors gedaald, ook aan jongeren.

5.9 Werkloosheid van de beroepsbevolking (15 tot 25 jaar), WW- en bijstandsuitkeringen aan jongeren (15 tot 25 jaar)

¹⁾ De cijfers voor bijstandsuitkeringen zijn voor de maanden mei, juni en juli voorlopig.

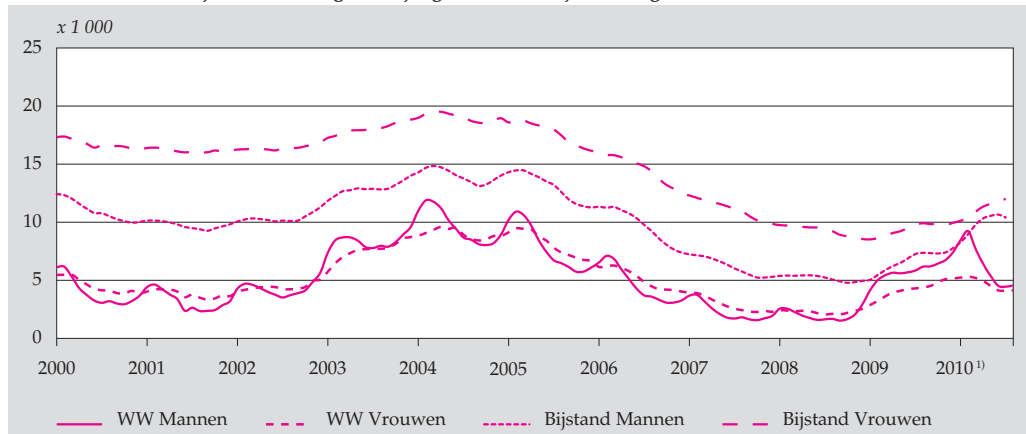
Bron: CBS-Enquête Beroepsbevolking, Sociale zekerheidsstatistieken.

Ook bijstandsuitkeringen aan jongeren afhankelijk van economie

Het aantal bijstandsuitkeringen voor jongeren tot 25 jaar fluctueert eveneens met de stand van de economie. Dit geldt overigens niet voor alle leeftijdsgroepen tezamen; dan is het aantal bijstandsuitkeringen slechts licht gerelateerd aan de economische situatie. Doordat jongeren vanwege hun geringe arbeidsverleden weinig WW-rechten hebben opgebouwd en vaak alleenstaand zijn, zijn zij naar verhouding snel op de bijstand aangewezen. Vaak ook zijn jongeren werkzaam op basis van korte contracten of op uitzendbasis waardoor zij veelal niet aan de referentie-eis¹⁾ kunnen voldoen om in aanmerking te komen voor de WW. Als een werkloze recht heeft op WW, dan heeft deze uitkering voorrang op de bijstandsuitkering. Een stijging van het aantal WW-uitkeringen gaat dan meestal ook vooraf aan een stijging van het aantal bijstandsuitkeringen.

Verder speelt de introductie van de Wet werk en bijstand (WWB) per 1 januari 2004 een rol bij de daling van het aantal bijstandsuitkeringen aan jongeren na 2005. Zo wordt er strenger aan de 'poort' getoetst en hebben gemeenten als uitvoerders van de WWB, financieel voordeel bij het zo laag mogelijk houden van het aantal bijstandsuitkeringen. Dit heeft er onder meer toe geleid dat gemeenten hun bijstandsregistraties hebben opgeschoond voor die ontvangers die eigenlijk voor een andere regeling in aanmerking komen, zoals de Wajong, de uitkering voor jonggehandicapten.

5.10 Aantal WW- en bijstandsuitkeringen aan jongeren (15 tot 25 jaar) naar geslacht

¹⁾ De cijfers voor bijstandsuitkeringen zijn voor de maanden mei, juni en juli voorlopig.

Bron: CBS-Socialezekerheidsstatistieken.

Het aantal bijstandsuitkeringen aan jongeren nam duidelijk toe gedurende de eerste vijf kwartalen van de kredietcrisis. Minder spectaculair, maar wel met hetzelfde patroon als bij de WW-uitkeringen. Opvallend was dat drie maanden na

aanvang van de kredietcrisis en twee maanden na de eerste stijging van het aantal WW-uitkeringen, het aantal bijstandsuitkeringen aan jongeren al toenam. Dit betekent dat de gevolgen van de huidige recessie bij jongeren hard zijn aangekomen. Eind 2009 lag het aantal bijstandsuitkeringen aan jongeren op bijna 18 duizend, ruim 4 duizend meer dan een jaar eerder. Dit aantal is in 2010 nog verder gestegen.

Grotere schommelingen bij jonge mannen

Tussen januari 2000 en oktober 2010 werden gemiddeld per maand 10,4 duizend WW-uitkeringen verstrekt aan jongeren tot 25 jaar. Dit aantal was voor jonge mannen en jonge vrouwen nagenoeg gelijk. De schommelingen van het aantal WW-uitkeringen per maand rond dat gemiddelde zijn echter bij de jonge mannen veel groter dan bij de jonge vrouwen. Het hoogste aantal per maand bedraagt voor jonge mannen bijna 12 duizend WW-uitkeringen, tegenover 9,5 duizend voor de vrouwen. Bovendien ligt het laagste aantal bij jonge mannen lager dan het laagste aantal voor jonge vrouwen.

Ook tijdens de kredietcrisis zijn er duidelijke verschillen tussen de ontwikkeling van het aantal WW-uitkeringen aan jonge mannen en jonge vrouwen. Eind 2009 was het aantal uitkeringen aan jonge mannen gestegen met bijna 350 procent vergeleken met oktober 2008, terwijl de toename bij jonge vrouwen bleef steken op 135 procent. Ging in oktober 2008 nog 56 procent van de WW-uitkeringen naar jonge vrouwen (2 200 van de 3 900), eind 2009 was dit geheel omgekeerd en ging 59 procent van de WW-uitkeringen naar mannen (7 400 van de 12 500).

Het aantal bijstandsuitkeringen aan jonge vrouwen ligt in de periode januari 2000–oktober 2010 gemiddeld per maand bijna anderhalf keer zo hoog als bij jonge mannen. Voor vrouwen was dit aantal ruim 14,6 duizend, bij mannen 9,9 duizend. Bij deze vrouwen gaat het relatief vaak om alleenstaande moeders, die door de zorg voor een of meer kinderen moeilijker aan het werk kunnen. Het overgrote deel van de jonge mannen met bijstand is overigens ook alleenstaand.

De stijging van het aantal bijstandsuitkeringen aan jongeren was ook in het recessiejaar 2009 het grootst bij jonge mannen. Ten opzichte van oktober 2008 was eind 2009 het aantal bijstandsuitkeringen aan jonge mannen gestegen met 63 procent. Dit was bijna vijf keer zo veel als bij de jonge vrouwen.

De grotere schommelingen bij jonge mannen met een WW- of een bijstandsuitkering hebben te maken met het feit dat mannen vaker werkzaam zijn in branches die gevoeliger zijn voor de economische ontwikkelingen dan vrouwen (zie ook paragraaf 5.2). Mannen zijn naar verhouding meer werkzaam in de industrie, de bouw of de transportsector, terwijl vrouwen relatief meer werken bij de overheid, het onderwijs of de zorg. Bij een recessie stijgt dus het aantal werkloosheids- en bijstandsuitkeringen aan jonge mannen sneller en tot een hoger niveau dan bij vrouwen. Duurt de recessie lang dan worden de verschillen kleiner. Andersom geldt ook dat bij een omslag naar een betere conjuncturele situatie het aantal uitkeringen aan jonge mannen eerder daalt dan aan jonge vrouwen. Gedurende

een periode van hoogconjunctuur zijn jonge mannen minder afhankelijk van een WW- of bijstandsuitkering dan jonge vrouwen.

Naast de relatie met de conjunctuur kent het aantal WW-uitkeringen aan mannen ook een duidelijk waarneembaar seizoenseffect.

Staat 5.2

Conjuncturele schommelingen in uitkeringen aan jongeren (15 tot 25 jaar) naar geslacht, periode januari 2000 – oktober 2010

	Totaal	Mannen	Vrouwen
WW-uitkeringen per maand			
gemiddeld	10 453	5 288	5 161
hoogste	21 110	11 880	9 590
laagste	3 590	1 530	2 060
verschil tussen hoogste en laagste	17 520	10 350	7 530
ratio hoogste/laagste	5,9	7,8	4,7
Bijstandsuitkeringen per maand			
gemiddeld	24 535	9 884	14 649
hoogste	34 290	14 840	19 510
laagste	13 470	4 780	8 520
verschil tussen hoogste en laagste	20 820	10 060	10 990
ratio hoogste/laagste	2,5	3,1	2,3

Bron: CBS-Socialezekerheidsstatistieken.

Vooraf meer uitkeringen in Oost-Nederland door kredietcrisis

Door de kredietcrisis steeg vooral het aantal WW-uitkeringen sterk bij jonge mannen in Oost-Nederland. Hun aantal lag eind 2009 ruim 400 procent hoger dan in oktober 2008. De toename is bij jonge mannen het kleinst in Zuid-Nederland. Bij de vrouwen steeg het aantal WW-uitkeringen in die periode het meest in West-Nederland (168 procent) en het minst in Noord-Nederland (94 procent).

Zoals hiervoor al aangegeven, begon het aantal bijstandsuitkeringen drie maanden na het begin van de kredietcrisis toe te nemen, in januari 2009 en steeg het gehele jaar door. Net als bij de WW vond de grootste stijging van het aantal bijstandsuitkeringen plaats bij de jonge mannen in Oost-Nederland. Hun aantal lag eind 2009 71 procent hoger dan begin 2009. Ook bij jonge vrouwen vond de grootste toename plaats in Oost-Nederland. Deze regio werd daarmee dus het sterkst getroffen door de recessie in 2009, als het gaat om jongeren tot 25 jaar. De stijging was bij jonge mannen het geringst in het zuiden van Nederland (44 procent) en bij jonge vrouwen het geringst in het westen (13 procent). Hier speelt mee dat vooral in het Westen er

veel jonge alleenstaande moeders in de bijstand zitten. Hun aantal fluctueert veel minder met de stand van de economie.

Staat 5.3

Ontwikkeling aantal WW- en bijstandsuitkeringen aan jongeren (15 tot 25 jaar) naar geslacht en landsdeel 1

	Mannen				Vrouwen			
	noord	oost	west	zuid	noord	oost	west	zuid
<i>okt 2008 = 100</i>								
WW-uitkeringen								
2008 okt	100	100	100	100	100	100	100	100
2008 nov	139	113	112	136	120	109	109	100
2008 dec	232	169	142	200	129	122	116	105
2009 jan	386	238	172	277	154	122	130	125
2009 feb	454	319	211	317	169	133	146	146
2009 mrt	436	347	249	349	163	161	165	168
2009 apr	389	369	284	366	160	185	185	181
2009 mei	346	359	304	364	157	185	197	192
2009 jun	307	363	330	370	151	193	214	194
2009 jul	293	384	354	368	134	200	222	198
2009 aug	296	428	375	385	134	202	231	200
2009 sep	314	409	386	374	140	204	228	214
2009 okt	357	425	396	379	169	215	242	227
2009 nov	382	441	425	383	186	224	269	222
2009 dec	479	509	447	396	194	237	268	219
<i>jan 2009 = 100</i>								
Bijstandsuitkeringen								
2009 jan	100	100	100	100	100	100	100	100
2009 feb	115	110	104	108	105	100	101	102
2009 mrt	126	121	110	117	109	103	101	105
2009 apr	138	136	112	123	115	106	103	110
2009 mei	135	144	119	130	115	109	104	113
2009 jun	142	154	126	138	114	112	107	120
2009 jul	149	160	135	144	120	116	110	123
2009 aug	147	160	140	146	121	118	111	123
2009 sep	146	161	141	143	118	118	112	120
2009 okt	144	159	141	143	116	117	113	121
2009 nov	146	163	146	138	115	117	112	118
2009 dec	154	171	153	144	118	123	113	119

Bron: CBS-Socialezekerheidsstatistieken.

¹⁾ Noord (Groningen, Friesland, Drenthe), Oost (Overijssel, Flevoland, Gelderland), West (Utrecht, Noord-Holland, Zuid-Holland, Zeeland) en Zuid (Noord-Brabant, Limburg).

Aantal Wajong-uitkeringen meer dan verdubbeld sinds 2000

Jongeren die op de dag dat zij 17 jaar worden arbeidsongeschikt zijn of voor hun 30-ste verjaardag arbeidsongeschikt worden en in het jaar daarvoor ten minste zes maanden studerend waren, komen in aanmerking voor een Wajong-uitkering.

In 2009 zijn ruim 54 duizend arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verstrekt in het kader van de Wajong. Daarbij ging het in meer dan 98 procent van de gevallen om volledige uitkeringen, ofwel om mensen die voor 100 procent zijn afgekeurd. Deze jongeren blijven daarmee vaak voor de rest van hun leven buiten de arbeidsmarkt. Het aantal Wajong-uitkeringen is sinds 2000 meer dan verdubbeld. Toen werden bijna 25 duizend uitkeringen verstrekt. Verandering in wetgeving betreffende arbeidsongeschiktheid en veranderingen rond de diagnostiek van beperkingen liggen onder andere ten grondslag aan de toename van het aantal Wajongers. De Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (Waz) is per 1 augustus 2004 gesloten voor nieuwe gevallen en de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) is eind 2005 opgevolgd door de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA). Hierdoor is het voor jongeren, onder meer vanwege de aanscherping van toelatingseisen moeilijker om van de andere arbeidsongeschiktheidsregelingen gebruik te maken. Andere oorzaken zijn de opschoning van de bijstandsbestanden door de gemeenten vanaf de introductie van de WWB in 2004 en een meer precieze diagnostiek van (nieuwe) ziekten.

5.11 Aantal Wajong-uitkeringen verstrekt aan jongeren (18 tot 25 jaar), 2000-2009* (ultimo)

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Socialezekerheidsstatistieken.

Literatuur en geraadpleegde websites

Jonston, M. (2010). *Jeugdwerkloosheid onderzoek 2010*. Een onderzoek in opdracht van FNV Jong. Nijmegen: De Vos & Jansen Marktonderzoek.

Kösters, L. & Boer, P. den (2009). Jeugdwerkloosheid flink opgelopen. Webmagazine, dd 26-08-2009. <http://www.cbs.nl>

Lammeren, B. van. (2009). Iedereen aan het werk voor de jeugd. *UWV Arbeidsmarktjournaal*, augustus 2009.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid: <http://www.szw.nl>

Jeugd en economische crisis

Een bijdrage van Prof. Dr. Rolf van der Velden (Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Universiteit Maastricht)²⁾

Inleiding

De huidige economische crisis heeft diepe sporen nagelaten in Nederland. De economische groei loopt terug en de werkloosheid loopt op. Nieuwkomers op de arbeidsmarkt merken als eerste wanneer het slechter gaat met de economie. Wanneer de economische groei terugloopt, zullen werkgevers een vacaturestop inlassen of snijden in het bestand van flexwerkers. Omdat schoolverlaters het vaak moeten hebben van nieuwe banen of tijdelijke banen, worden zij het meest hierdoor getroffen. Vandaar dat de werkloosheid onder schoolverlaters en afgestudeerden sterker mee beweegt met de conjunctuur dan de algemene werkloosheid. Vooral de lageropgeleiden zijn hierbij het meest kwetsbaar. Dat zien we ook terug bij de huidige crisis waarbij de werkloosheid onder laagopgeleiden snel oploopt. Het kabinet heeft in 2009 een Actieplan Jeugdwerkloosheid gepresenteerd om te voorkomen dat – net als in de jaren '80 – grote groepen jongeren aan de kant zullen blijven staan. En gemeenten, onderwijsinstellingen, sociale partners en arbeidsmarktinstellingen hebben het afgelopen jaar plannen gemaakt om jongeren aan een baan te helpen of ervoor te zorgen dat ze langer op school blijven.

Dergelijke maatregelen zijn natuurlijk van belang, maar zullen de zorg niet wegnemen dat de crisis een grote impact zal hebben op de loopbaan van de huidige generatie jongeren. Is er sprake van een 'verloren' generatie? Wat is het effect van de huidige crisis op het studie keuze gedrag van jongeren? En kunnen opleidingen hun leerlingen en studenten beter voorbereiden op een arbeidsmarkt die zo grillig is? In deze bijdrage wil ik een beeld schetsen wat hierover bekend is.

Wat zijn de mogelijke gevolgen van de huidige economische crisis voor de arbeidsmarktloopbaan van jongeren die nu op de arbeidsmarkt komen?

Het is duidelijk dat de economische crisis op korte termijn directe gevolgen heeft voor de werkgelegenheidskansen van jongeren. De vraag is echter of ze ook blijvend hinder hiervan ondervinden in hun verdere loopbaan. Is er sprake van een 'verloren generatie'?

De enige manier om hier een goede voorspelling over te maken is door te kijken naar de effecten van eerdere economische crises. De belangrijkste economische crisis in het recente verleden is de crisis van de jaren '80. De werkloosheid onder jongeren bedroeg toen 18 procent en destijds werd veelvuldig gesproken van een 'verloren' generatie. De term 'verloren' generatie suggereert op zijn minst dat de groep die in deze periode op de arbeidsmarkt is gekomen, blijvend

achterblijft op de arbeidsmarkt. Dat zou zich kunnen uiten in een blijvend lagere arbeidsparticipatie, slechtere banen of een lagere beloning. Is dat ook zo?

Uit allerlei onderzoek komt naar voren dat jongeren die in een slechte periode op de arbeidsmarkt komen, hier nog enige tijd last van ondervinden. Die effecten doven echter na 5 tot 10 jaar uit. Kijk je naar hun arbeidsmarktpositie zo'n 20 jaar na de crisis dan blijkt dat deze generatie het niet beter of slechter heeft gedaan dan degenen die vlak voor deze periode of juist vlak daarna op de arbeidsmarkt kwamen. Ze behoren even vaak tot de beroepsbevolking, zijn even vaak werkloos, en komen in vergelijkbare banen terecht. Is er dan helemaal geen lange termijn effect? Toch wel. Er is een – zij het klein – effect op het latere salarisperspectief. De generatie die in de periode 1981–1984 op de arbeidsmarkt is gekomen, blijkt 20 jaar later ongeveer 1 procent minder te verdienen dan op grond van hun leeftijd, ervaring en andere kenmerken voorspeld zou kunnen worden.

Wat zou dat kunnen betekenen voor de huidige generatie? Naar verwachting zullen de lange termijn effecten vrijwel nihil zijn. Een belangrijk verschil met de jaren '80 is dat de demografische omstandigheden sterk veranderd zijn. Destijds was sprake van vergroening: er waren relatief veel jongeren die om de schaarse arbeidsplekken moesten concurreren. De huidige generatie echter komt in een arbeidsmarkt waarbij eerder sprake is van ontgroening, en dat betekent dat hun structurele positie op de arbeidsmarkt in de komende jaren sterk zal verbeteren. Ofschoon ze in het begin van hun loopbaan de crisis aan den lijven zullen ondervinden, zal bij het aantrekken van de economie dit negatieve effect snel verdwijnen.

Wat zijn de mogelijke gevolgen voor de studiekeuze?

De economische crisis heeft natuurlijk niet alleen invloed op de intrede op de arbeidsmarkt, maar ook op de keuze van jongeren om verder te leren. Als we kijken naar het studiekeuze gedrag van jongeren in de afgelopen decennia, dan blijkt dat de keuze om door te leren in de regel meer bepaald wordt door structurele factoren dan door conjuncturele factoren. De enige sector waar een duidelijk effect bestaat van de conjuncturele ontwikkeling op de beslissing om verder te leren, betreft het mbo. Dit is op zich ook niet zo vreemd, omdat het mbo expliciet dubbel kwalificeert: namelijk voor de arbeidsmarkt en voor vervolgonderwijs. Lagere opleidingen dan het mbo richten zich vooral op de doorstroom naar vervolgonderwijs, terwijl de opleidingen in het hoger onderwijs zich vooral richten op de uitstroom naar de arbeidsmarkt. Daarom mag ook verwacht worden dat schoolverlaters van het mbo zich bij de beslissing om door te leren eerder laten leiden door de stand van de conjunctuur.

Wel is er een duidelijk effect van een economische crisis op wat er gekozen wordt. Bij de doorstroom van het vmbo naar het mbo kunnen leerlingen kiezen tussen de beroepsopleidende leerweg (bol) en de beroepsbegeleidende leerweg

(bbl). De instroom in de bbl is sterk conjunctuurgevoelig. In die zin vormen de bolen de bbl twee communicerende vaten: wanneer het aantal leerarbeidsplaatsen in de bbl afneemt, neemt de instroom in de bol toe. Daarnaast blijkt dat tijdens een economische crisis de instroom in opleidingssectoren als de techniek duidelijk afneemt ten gunste van sectoren als gezondheidszorg en onderwijs: leerlingen vermijden risicovolle opleidingen en vluchten naar opleidingen die gezien worden als minder conjunctuurgevoelig.

Dit levert uiteraard ook een probleem op. Het gevaar is dat in de huidige crisis de opleidingscapaciteit in de bbl en de technische opleidingen achteruit loopt. In de afgelopen jaren hebben werkgevers echter veel moeite moeten doen om voldoende technisch geschoolde vakmensen vinden. Voorkomen dient te worden dat na de recessie opnieuw tekorten gaan staan. Daarom is het van groot belang om in de komende jaren de opleidingscapaciteit in de bbl en de technische opleidingen te handhaven.

Wat kunnen opleidingen doen om hun leerlingen en studenten zo weerbaar mogelijk te maken voor de arbeidsmarkt?

Niet elke schoolverlater of afgestudeerde heeft evenveel last van een verslechtering van de arbeidsmarkt. Sommigen slagen erin om toch vrij gemakkelijk een baan te vinden, of om werk te vinden dat goed aansluit bij de opleiding. Dat heeft niet alleen te maken met individuele verschillen maar ook met kenmerken van de opleiding die ze hebben afgerond. Sommige opleidingen slagen er blijkbaar beter in om hun afgestudeerden goed voor te bereiden op de arbeidsmarkt dan andere opleidingen. Wat zijn nu de kenmerken van opleidingen die het goed doen?

In de regel geldt dat afgestudeerden van opleidingen die goede voorlichting geven, stages bieden en strenger selecteren aan de poort een systematisch betere positie op de arbeidsmarkt hebben dan afgestudeerden van opleidingen die dit niet doen. Opleidingen moeten daarom veel meer werk gaan maken van het geven van goede voorlichting aan de studenten over de arbeidsmarkt en beroepsmogelijkheden. Daarnaast verdient het aanbeveling om – waar nodig – bij opleidingen de stage- of werkervaringcomponent te vergroten.

Noten in de tekst

- 1) Er zijn twee referentie-eisen, de wekeneis en de jarenis. De wekeneis stelt dat iemand in de periode van 36 weken onmiddellijk voorafgaande aan werkloosheid ten minste 26 weken als werknemer heeft gewerkt. De jarenis houdt grofweg in dat de werknemer voorafgaand aan het jaar van werkloosheid gedurende ten minste vier van de vijf kalenderjaren over 52 of meer dagen per jaar loon heeft ontvangen. Iemand die voldoet aan de wekeneis heeft recht op

een basisuitkering van drie maanden. Een verzekerde die voldoet aan de wekeneis en de jareneis heeft recht op WW van minimaal vier tot maximaal 38 maanden.

- 2) Prof. Dr. Rolf van der Velden is hoogleraar onderwijs en beroepsloopbaan aan de Universiteit Maastricht en heeft deze bijdrage op persoonlijke titel geschreven.

6. Jeugd en veiligheid

Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap

- Een derde van de jongeren van 15 tot 25 jaar voelt zich wel eens onveilig.
- Twee keer zoveel jonge vrouwen als jonge mannen geven aan zich niet altijd veilig te voelen.
- Vergeleken met 25-plussers zijn jongeren relatief vaak slachtoffer van een delict.

Jongeren in aanraking met politie

- Het aantal jongeren van 12 tot 18 jaar dat een Halt-traject moet doorlopen is ten opzichte van 2008 met 6 procent gedaald.
- Bijna 4 procent van alle jongeren van 12 tot 25 jaar is in 2007 door de politie aangehouden als verdachte van een misdrijf.
- Vooral jonge mannen van 18 tot 25 jaar en niet-westers allochtone jongeren van 12 tot 25 jaar komen in aanraking met de politie.

Jongeren in aanraking met justitie

- Het aantal strafzaken tegen 12- tot 18-jarige jongens en meisjes is ten opzichte van 2008 met 5 procent gedaald.
- De meeste door het OM en de rechter afgedane strafzaken tegen minderjarigen hebben betrekking op vermogensmisdrijven.

Ondertoezichtstelling en Voogdij

- Het aantal kinderen dat door de rechter onder toezicht is gesteld, is sinds 2000 sterk toegenomen.
- Ook voor het aantal kinderen dat onder voogdij staat is sprake van een lichte toename.

Jongeren, vooral meisjes, voelen zich onveiliger als 25-plussers en zijn ook vaker slachtoffer van een delict. Een klein deel van de jongeren komt zelf als verdachte van een misdrijf in aanraking met de politie. Het aantal jongeren dat vervolgens een Halt-traject moet doorlopen is licht gedaald. Dit geldt ook voor het aantal door het OM en de rechter afgehandelde strafzaken. Kinderen kunnen ook met de rechter te maken hebben als hun ouders onvoldoende in staat zijn voor hen te zorgen en hulp in vrijwillig kader niet meer toereikend is. Het aantal door de rechter onder toezicht gestelde en onder voogdij geplaatste kinderen is sinds 2000 toegenomen.

Kerncijfers Jeugd en veiligheid

	Eenheid	2000	2006	2007	2008	2009
Onveiligheidsgevoelens (15 tot 25 jaar) ¹⁾	%	.	28,8	27,7	32,7	33,6
man	%	.	19,7	17,7	23,0	22,6
vrouw	%	.	38,2	38,0	42,7	45,0
Slachtofferschap (15 tot 25 jaar) ¹⁾	%	.	42,0	39,3	36,2	38,2
man	%	.	42,4	40,2	35,8	39,2
vrouw	%	.	41,6	38,3	36,7	37,2
Slachtoffer van een gewelddelict (15 tot 25 jaar) ¹⁾	%	.	12,4	12,9	13,2	13,4
man	%	.	13,2	15,1	14,4	15,0
vrouw	%	.	11,6	10,6	12,0	11,7
Slachtoffer van een vermogensdelict (15 tot 25 jaar) ¹⁾	%	.	24,0	20,6	22,0	23,1
man	%	.	23,7	20,5	21,0	23,0
vrouw	%	.	24,3	20,7	23,1	23,2
Slachtoffer van vandalisme (15 tot 25 jaar) ¹⁾	%	.	9,3	8,7	12,9	14,2
man	%	.	9,2	7,1	11,6	14,5
vrouw	%	.	9,3	10,3	14,2	13,9
Halt-jongeren (12 tot 18 jaar) ²⁾	1 000	.	21	23	21	20
jongen	1 000	.	16	17	16	15
meisje	1 000	.	5	5	5	5
Minderjarige jongeren in aanraking met de politie (12 tot 18 jaar) ²⁾	1 000	17	31	32	.	.
jongen	1 000	15	25	26	.	.
meisje	1 000	3	6	7	.	.
vanwege						
gewelddelict	1 000	6	10	11	.	.
vermogensdelict	1 000	8	12	12	.	.
vernieling	1 000	6	12	13	.	.
overige delicten	1 000	2	4	5	.	.
Meerderjarige jongeren in aanraking met de politie (18 tot 25 jaar) ²⁾	1 000	32	52	54	.	.
man	1 000	29	45	46	.	.
vrouw	1 000	15	25	26	.	.
vanwege						
gewelddelict	1 000	8	16	16	.	.
vermogensdelict	1 000	11	15	14	.	.
vernieling	1 000	8	14	15	.	.
overige delicten	1 000	12	20	21	.	.
Afdoeningen door het OM (12 tot 25 jaar)	1 000	40	51	52	52	48
minderjarige jongeren (12 tot 18 jaar)	1 000	17	24	25	24	21
jongen	1 000	15	19	20	20	17
meisje	1 000	2	5	5	5	4
meerderjarige jongeren (18 tot 25 jaar)	1 000	23	27	27	27	27
man	1 000	20	23	23	23	23
vrouw	1 000	2	4	4	4	4
Afdoeningen door de rechter (12 tot 25 jaar)	1 000	34	44	44	45	43
minderjarige jongeren (12 tot 18 jaar)	1 000	9	12	13	13	12
jongen	1 000	8	11	11	11	10
meisje	1 000	1	2	2	2	2
Meerderjarige jongeren (18 tot 25 jaar)	1 000	25	32	31	32	32
man	1 000	22	28	27	28	28
vrouw	1 000	2	3	4	4	4
Jongeren die onder (voorlopige) voogdij zijn geplaatst (0 tot 18 jaar) ²⁾	1 000	5	5	6	6	6
Jongeren die onder AMV-voogdij zijn geplaatst (0 tot 18 jaar) ²⁾	1 000	12	2	2	2	3
Jongeren die onder toezicht zijn gesteld (0 tot 18 jaar) ²⁾	1 000	21	26	30	32	33

Bron: Landelijke Jeugdmonitor.

¹⁾ Voor de jaren 2006 en 2007 is de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR) gebruikt, voor de jaren 2008 en 2009 de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). De resultaten van beide onderzoeken zijn niet zonder meer met elkaar te vergelijken.

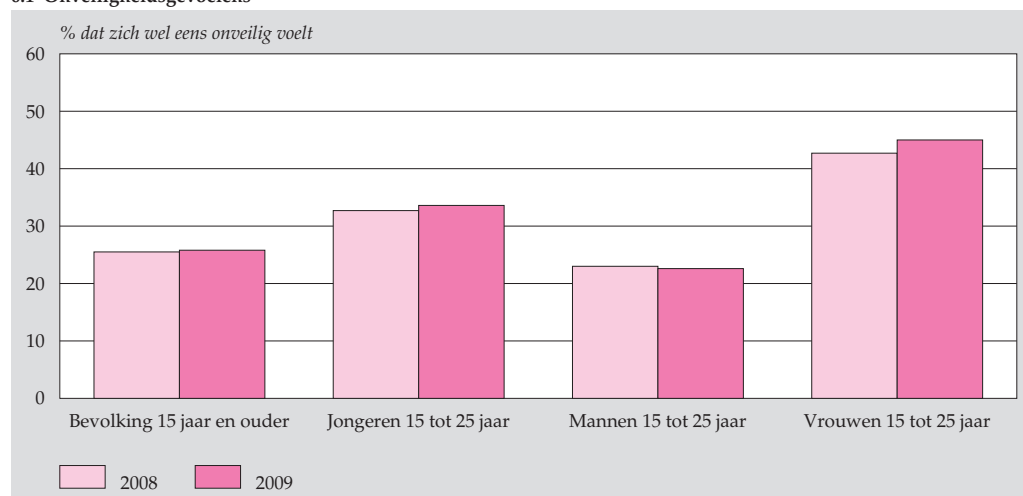
²⁾ De cijfers van het laatst beschikbare jaar zijn voorlopig.

6.1 Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap onder jongeren¹⁾

Twee keer zoveel jonge vrouwen als jonge mannen voelen zich wel eens onveilig

Het algemene gevoel van onveiligheid in Nederland is in 2009 niet veranderd. Ruim een op de vier Nederlanders gaf eind 2009 aan zich wel eens onveilig te voelen. Dit is vrijwel evenveel als eind 2008. Van de jongeren van 15 tot 25 jaar voelde een op de drie zich wel eens onveilig in 2009. Dat is meer dan bij de ouderen. Naarmate de leeftijd toeneemt daalt het gevoel van onveiligheid van de bevolking. Zo voelde 15 procent van de 75-plussers zich wel eens onveilig in 2009. Bij de jonge vrouwen ligt het aandeel dat zich niet veilig voelt twee keer zo hoog als bij jonge mannen (respectievelijk 45 en 23 procent). Vergeleken met 2008 is het aandeel jonge mannen en jonge vrouwen met onveiligheidsgevoelens nauwelijks veranderd.

6.1 Onveiligheidsgevoelens

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Integrale Veiligheidsmonitor.

Onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap

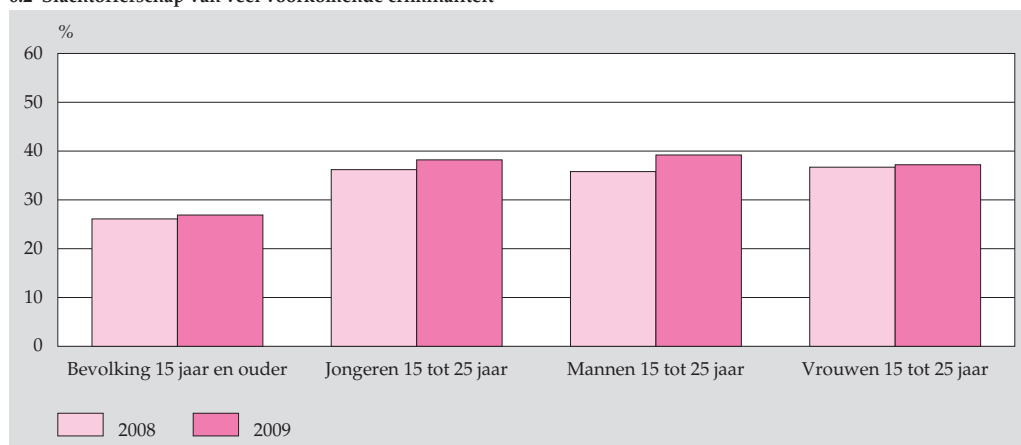
De uitkomsten in deze paragraaf hebben betrekking op de jaren 2008 en 2009. In 2008 is de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM) voor het eerst uitgevoerd, als opvolger van de Veiligheidsmonitor Rijk (VMR), die in de jaren 2005–2008 is uitgevoerd. Het onderzoeksdesign van de IVM verschilt om verschillende redenen echter sterk met dat van de VMR, waardoor trendbreuken onvermijdelijk zijn en de resultaten van beide onderzoeken niet zonder meer met elkaar te vergelijken zijn.

Ruim een derde van de jongeren slachtoffer van een delict

Ruim een derde (38 procent) van de jongeren van 15 tot 25 jaar werd in 2009 slachtoffer van een of meer delicten. Jonge mannen overkomt dit vrijwel even vaak als jonge vrouwen. Vergeleken met 2008 werd in 2009 een nagenoeg even hoog percentage jongeren slachtoffer van een delict.

Van de totale bevolking van 15 jaar en ouder gaf bijna 27 procent eind 2009 aan in de voorgaande 12 maanden slachtoffer te zijn geweest van veel voorkomende criminaliteit. Hiermee is ook dit aandeel bijna even hoog als in 2008. Ook voor de afzonderlijke delictsoorten bleef het percentage slachtoffers vrijwel gelijk aan dat van het voorgaande jaar.

6.2 Slachtofferschap van veel voorkomende criminaliteit

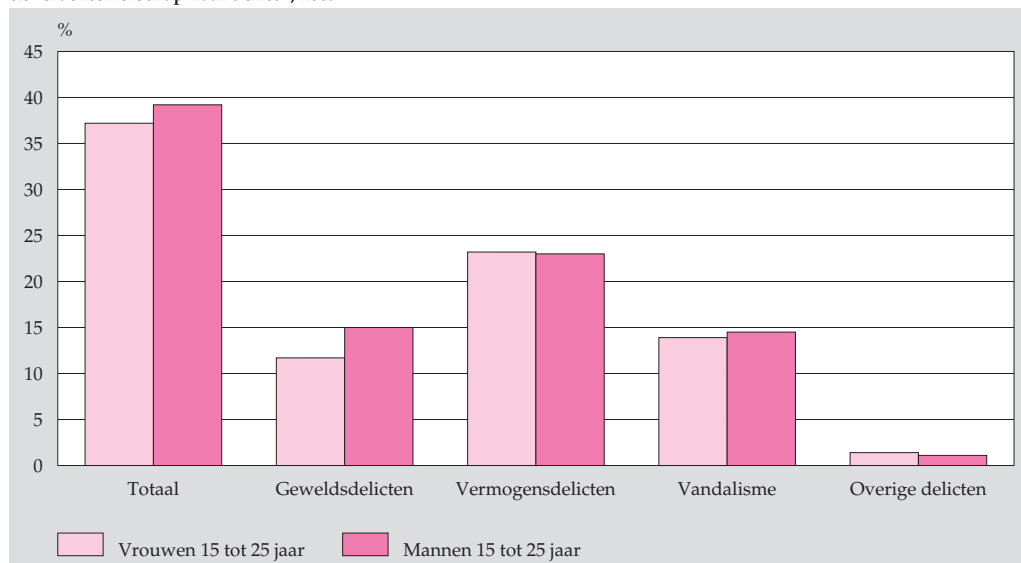

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Integrale Veiligheidsmonitor.

Bijna een kwart van de jongeren (23 procent) werd in 2009 slachtoffer van een vermogensdelict, waaronder fietsdiefstal en zakkenrollerij. Rond één op de acht jongeren (13 procent) kreeg te maken met een geweldsdelict. Daarbij kwam bedreiging het meest voor. Ongeveer een op de zeven jongeren (14 procent) werd slachtoffer van een vandalismedelict. Het percentage jonge mannen dat slachtoffer werd van vermogens- of vandalismedelicten verschilt nauwelijks van dat van jonge vrouwen. Hoewel jonge vrouwen vaker slachtoffer zijn van een seksueel geweldsdelict is een iets hoger percentage jonge mannen (15 procent) dan jonge vrouwen (12 procent) slachtoffer van geweldsdelicten in het algemeen.

Volgens de meeste jongeren is de kans dat ze daadwerkelijk slachtoffer worden van woninginbraak, mishandeling of diefstal van hun portemonnee niet hoog. Zo geeft 6 procent van de jongeren aan dat ze denken een (heel) grote kans te lopen dat hun portemonnee wordt gestolen. Jonge vrouwen achten die kans overigens hoger (8 procent) dan jonge mannen (5 procent).

6.3 Slachtofferschap naar delict¹⁾, 2009

¹⁾ De percentages van slachtofferschap naar delict tellen niet op tot het totaal omdat jongeren slachtoffer kunnen zijn van meerdere delicten.

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS-Integrale Veiligheidsmonitor.

6.2 Jongeren²⁾ in aanraking met politie

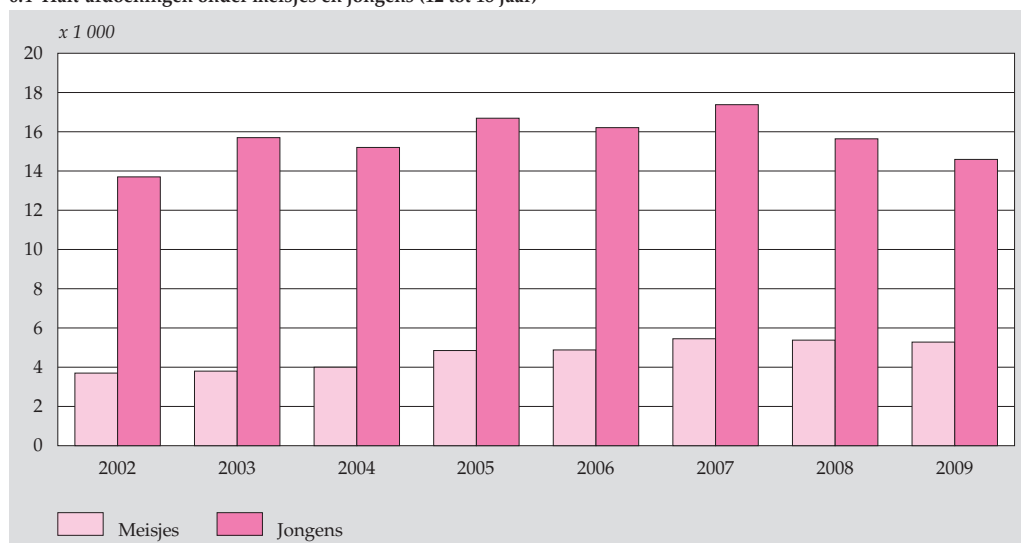
Het horen of aanhouden van een verdachte jongere leidt niet vanzelfsprekend in alle gevallen tot verdere vervolging. De politie kan besluiten om zaken zelf af te handelen door te seponeren, te transigeren (een schikking aanbieden) of te verwijzen naar een Halt-bureau (Halt-maatregel) voor een Halt-afdoening. Deze paragraaf gaat eerst in op de ontwikkeling van de afzonderlijke Halt-afdoeningen vanaf 2002. Halt-maatregelen worden genomen tegen jongeren van 12 tot 18 jaar, die voor het eerst met de politie in aanraking zijn gekomen voor het plegen van bepaalde lichte vormen van criminaliteit (zie ook het kader over strafrechtelijk minder- en meerderjarigen). Bij overtredingen is het mogelijk dat een jongere meer dan een keer een Halt-maatregel krijgt opgelegd. Ook bij misdrijven komt dit sporadisch voor. Hierdoor wijkt het aantal Halt-afdoeningen op jaarbasis iets af van het aantal Halt-maatregelen tegen jongeren.

Deze paragraaf bevat tevens gegevens van alle jongeren van 12 tot 25 jaar die in 2007 uitsluitend verdacht werden van het plegen van een misdrijf en geregistreerd werden in Halt of in het Herkenningsdienstsysteem (HKS). Deze gegevens zijn in een bestand samengebracht en geanalyseerd. Sommige verdachten werden meer dan een keer als verdachte geregistreerd. In die gevallen is uitsluitend de laatste registratie in de analyse meegenomen.

Minder Halt-afdoeningen in 2009

In 2009 zijn bijna 20 duizend Halt-afdoeningen afgedaan door de verschillende Halt-bureaus in Nederland (zie kader). Dit is 6 procent minder dan in 2008. Tussen 2001 en 2007 nam het aantal Halt-afdoeningen jaarlijks toe. Daarbij nam het aandeel meisjes (12 tot 18 jaar) in het totaal van Halt-afdoeningen geleidelijk aan ook toe. In 2002 betrof een op vijf van deze afdoeningen een meisje. In 2009 is de verhouding een op vier.

6.4 Halt-afdoeningen onder meisjes en jongens (12 tot 18 jaar)

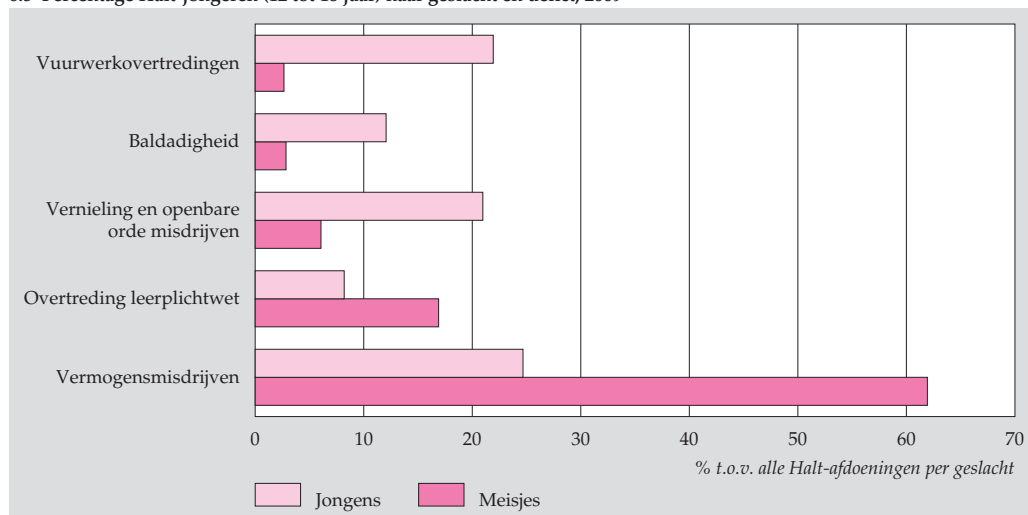

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, Halt Nederland.

Jongens vaker dan meisjes voor vernieling bij Halt

Jongens en meisjes verschillen aanzienlijk wat betreft het type delict dat ze plegen. In 2009 werd de Halt-maatregel tegen jongens in 25 procent van de gevallen toegepast voor een vermogensmisdrijf (zoals diefstal en heling), in 22 procent voor een vuurwerkovertrading en in 21 procent voor een vernieling of misdrijf tegen de openbare orde. Een Halt-maatregel tegen meisjes werd vooral opgelegd voor een vermogensmisdrijf (62 procent) of voor spijbelen (17 procent) en nauwelijks voor vuurwerkovertradingen (3 procent) of baldadigheid (3 procent).

6.5 Percentage Halt-jongeren (12 tot 18 jaar) naar geslacht en delict, 2009

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, Halt Nederland.

Bijna 7 procent van de jonge mannen (18 tot 25 jaar) in aanraking met politie

Uit de gezamenlijke cijfers van Halt en HKS (zie kader) blijkt dat 3,7 procent van de jongeren van 12 tot 25 jaar in 2007 als verdachte van een misdrijf is aangehouden. Van de jonge mannen van 18 tot 25 jaar kwam 6,7 procent voor een misdrijf in aanraking met de politie. Ook jongens van 12 tot 18 jaar werden door de politie relatief vaak aangehouden, namelijk 5,1 procent. De politie hield meer meisjes (1,6 procent) dan jonge vrouwen (1,2 procent) aan. Zowel voor mannen als vrouwen is in de leeftijdscategorie 12 tot 18 jaar en in de categorie 18 tot 25 jaar het aandeel aangehouden verdachten sinds 2005 licht gestegen.

Gegevens over verdachten

De gegevens over verdachten zijn allereerst afkomstig uit het Herkenningsdienststelsel (HKS) van de politie. Het HKS is een landelijk dekkend systeem, waarin gegevens van verdachten van misdrijven worden vastgelegd. De HKS gegevens zijn gekoppeld aan de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) gegevens uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) van het CBS. Aangehouden verdachten waarvan de persoonsgegevens niet voorkomen in de GBA blijven buiten beschouwing. Aan het HKS/SSB bestand zijn gegevens toegevoegd van jongeren op wie vanwege het plegen van een misdrijf een Halt-afdoening werd toegepast.

Bijna 11 procent van niet-westerse allochtone jongens verdachte van een misdrijf

Het percentage niet-westers allochtone jongens van 12 tot 18 jaar dat voor een misdrijf met de politie in aanraking kwam lag met 10,9 procent ruim twee en een half keer hoger dan het percentage bij hun autochtone leeftijdgenoten (3,9 procent). Vooral relatief veel Marokkaanse (bijna 17 procent) en Antilliaanse jongens (14 procent) werden in 2007 aangehouden. Vergeleken met autochtone jonge mannen van 18 tot 25 jaar, werden ook relatief veel niet-westerse allochtonen uit die leeftijdsgroep als verdachte aangehouden. In deze groep laatstgenoemde groep jonge mannen valt vooral het hoge percentage verdachten (bijna 21 procent) bij Marokkanen op. Voor niet-westers allochtone meisjes geldt dat hun aandeel (2,1 procent) minder dan twee keer zo hoog is als dat van autochtone meisjes (1,3 procent). Het aandeel verdachten onder jonge vrouwen van 18 tot 25 jaar met een niet-westerse herkomst lag in 2007 met 2,3 procent twee en een half keer hoger dan dat van hun autochtone leeftijdgenoten (0,9 procent). Zowel bij meisjes (5,1 procent) als bij jonge vrouwen (4,3 procent) is het aandeel verdachten het hoogst onder Antilliaanse vrouwen.

Staat 6.1

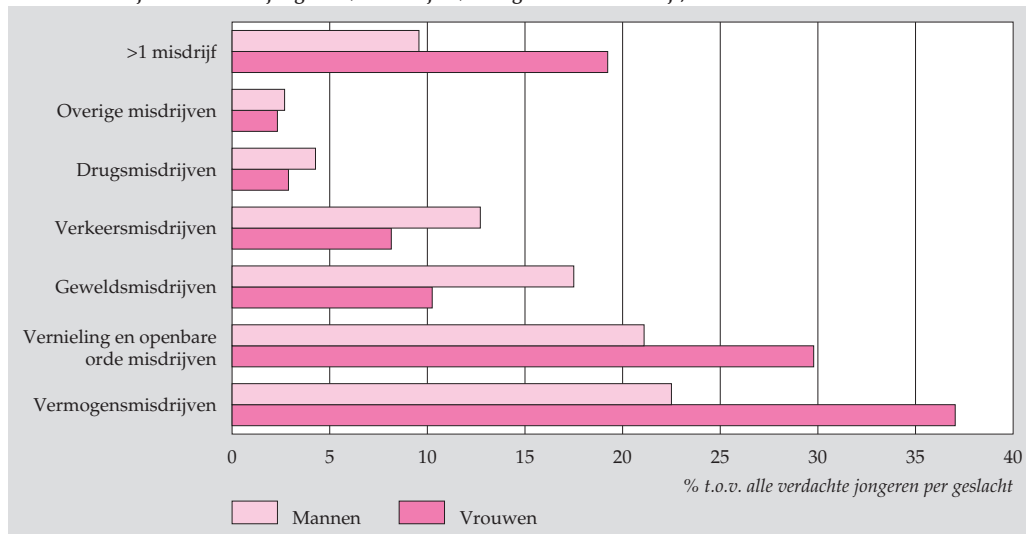
Van misdrijven verdachte jongeren (12 tot 25 jaar) naar geslacht, leeftijd en herkomst, 2007

	12 tot 25 jaar			12 tot 18 jaar			18 tot 25 jaar		
	totaal	mannen	vrouwen	totaal	jongens	meisjes	totaal	jonge mannen	jonge vrouwen
	%								
Totaal	3,7	5,9	1,4	3,4	5,1	1,6	4,0	6,7	1,2
Autochtoon	3,0	4,7	1,1	2,6	3,9	1,3	3,2	5,5	0,9
Westers allochtoon	3,8	6,0	1,6	3,9	5,7	2,1	3,6	6,2	1,3
Niet-westers allochtoon	7,3	11,8	2,7	7,1	10,9	3,2	7,5	12,6	2,3
Turks	5,6	9,7	1,4	5,4	8,7	1,9	5,8	10,7	0,9
Marokkaans	11,1	18,8	3,4	10,5	16,8	4,0	11,6	20,8	2,9
Surinaams	8,1	12,3	3,8	7,6	10,7	4,4	8,4	13,6	3,3
Antilliaans/Arubaans	9,4	14,1	4,6	9,7	14,2	5,1	9,1	14,0	4,3
Overig niet-westers	5,3	8,4	2,0	5,3	8,0	2,5	5,3	8,6	1,7

Bron: CBS, Halt Nederland en HKS politie.

Van alle in 2007 voor misdrijven aangehouden jongens en jonge mannen werd 23 procent verdacht van een vermogensmisdrijf, 21 procent van vernieling of een misdrijf tegen de openbare orde en 17 procent van een geweldsmisdrijf. Voor meisjes en jonge vrouwen geldt een andere verdeling. Van hen werd 37 procent aangehouden voor een vermogensmisdrijf, 30 procent voor vernieling of een misdrijf tegen de openbare orde en 10 procent voor een geweldsmisdrijf.

6.6 Van misdrijven verdachte jongeren (12 tot 25 jaar) naar geslacht en misdrijf, 2007

Bron: CBS, Halt Nederland en HKS politie.

Strafrechtelijk minder- en meerderjarigen

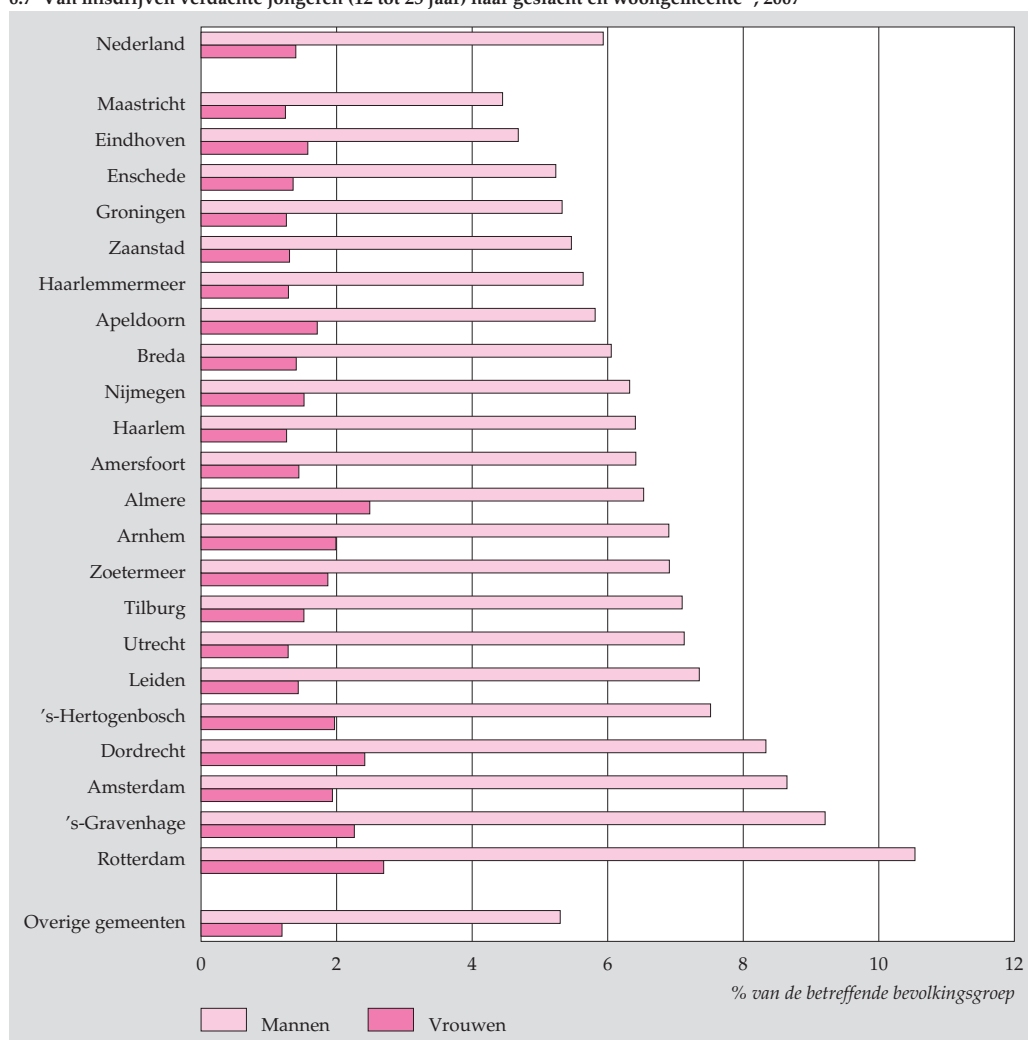
In Nederland vallen jongeren die op het moment van plegen van een delict ten minste 12 maar nog geen 18 jaar zijn onder het jeugdstrafrecht en 18-jarigen en ouder onder het volwassenenstrafrecht. Wanneer strafrechtelijk minderjarige jongeren een delict plegen kan de politie hen doorverwijzen naar Halt. De jongere komt dan niet in aanraking met justitie, maar kan door tussenkomst van het Halt-bureau een passende activiteit uitvoeren, meestal een aantal uren werken of meedoen aan een speciale leeractiviteit. De doelen van een Halt-maatregel zijn normbevestiging, vergelding, genoegdoening aan de benadeelde en gedragsverandering. Een Halt-afdoening kan alleen worden opgelegd wanneer het gaat om een strafbaar feit dat niet al te ernstig is geweest. Bovendien moet de verdachte first offender zijn (voor de eerste keer in aanraking met de politie) en het gepleegde feit hebben bekend.

Wanneer het bij strafrechtelijk minderjarigen gaat om een verdenking van een ernstig feit of wanneer de jongere niet voldoet aan andere hierboven genoemde voorwaarden voor een Halt-afdoening, dan legt de politie de zaak voor aan het Openbaar Ministerie (OM). Het OM bepaalt dan of de zaak wordt voorgelegd aan de rechter of dat het zelf de zaak afdoet. Voor strafrechtelijk meerderjarigen geldt dat de politie in minder ernstige gevallen kan kiezen voor een politietransactie, bijvoorbeeld het opleggen van een boete. Ernstigere feiten worden bij deze leeftijdsgroep voorgelegd aan het OM.

Een op tien Rotterdamse jongens en jonge mannen in 2007 verdachte van een misdrijf

Het aandeel mannelijke 12- tot 25-jarigen dat als verdachte in 2007 is aangehouden lag in Rotterdam met 10,5 procent bijna twee keer zo hoog als gemiddeld in Nederland (5,9 procent). Ook het aandeel verdachte meisjes en jonge vrouwen ligt in Rotterdam twee keer zo hoog (2,7 procent) als gemiddeld in Nederland (1,4 procent). Rotterdam telde van alle gemeenten met meer dan 100 duizend inwoners relatief de meeste aangehouden verdachte jongeren van 12 tot 25 jaar (6,6 procent). Daarna volgen 's-Gravenhage met 5,7 procent woonachtige aangehouden verdachte jongeren, Dordrecht met 5,4 procent en Amsterdam met 5,1 procent.

6.7 Van misdrijven verdachte jongeren (12 tot 25 jaar) naar geslacht en woongemeente¹⁾, 2007

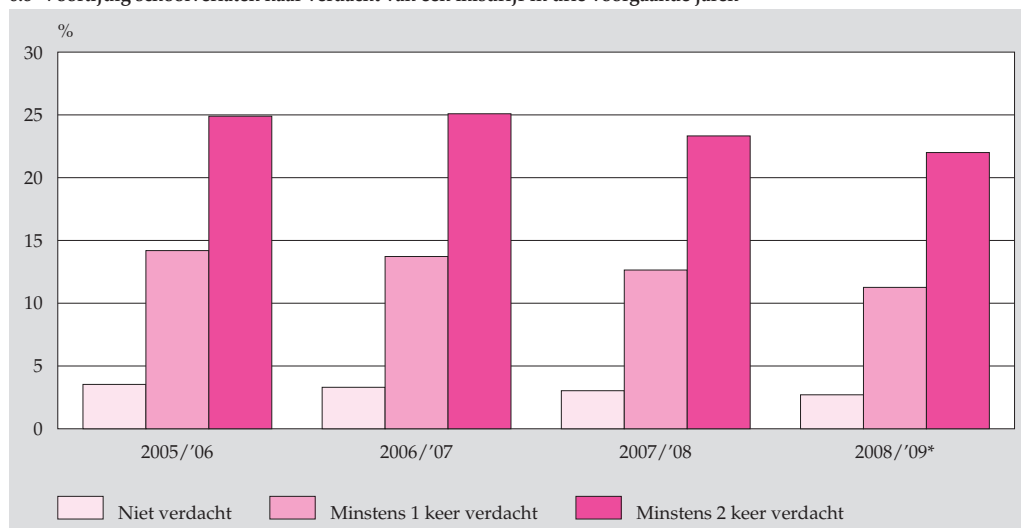
¹⁾ Gemeenten met meer dan 100 duizend inwoners.

Bron: CBS, Halt Nederland en HKS politie.

Meer voortijdig schoolverlaters onder verdachten van misdrijven

Onder jongeren die verdacht zijn geweest van een misdrijf, gemeten door het aantal keren in de drie voorgaande jaren dat leerlingen contact hebben gehad met politie waarbij proces verbaal is opgemaakt, is het aandeel voortijdig schoolverlaters hoger dan onder jongeren die niet verdacht zijn geweest. Onder leerlingen die één keer een dergelijk contact hebben gehad ligt het aandeel voortijdig schoolverlaters al ongeveer 10 procentpunt hoger dan onder leerlingen die geen contact met politie hebben gehad, en onder leerlingen die twee of meer keer contact met politie hebben gehad ligt het aandeel nog eens ongeveer 10 procentpunt hoger. Wel is het aandeel voortijdig schoolverlaters onder verdachten van een misdrijf sterker gedaald dan voor degenen die niet verdacht worden.

6.8 Voortijdig schoolverlaten naar verdacht van een misdrijf in drie voorgaande jaren

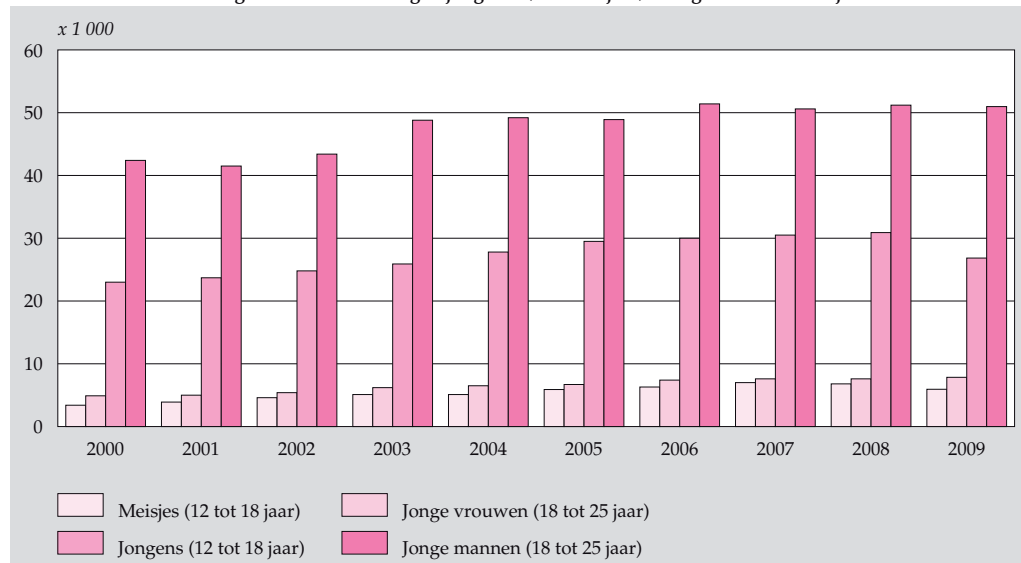
Bron: CBS-Onderwijsstatistieken.

6.3 Jongeren³⁾ in aanraking met justitie

Minder strafzaken tegen jongens en meisjes in 2009

Het aantal strafzaken tegen jongeren van 12 tot 25 jaar dat in 2009 door het OM en de rechter is afgedaan lag 5 procent lager dan in 2008 (zie kader). In 2009 waren het bijna 92 duizend zaken, bijna 5 duizend minder dan in 2008. Tussen 2000 en 2007 nam het aantal door OM en rechter afgedane strafzaken tegen jongeren jaarlijks toe. Vooral het aantal afgedane strafzaken tegen jongens en meisjes van 12 tot 18 jaar daalde in 2009. Het aantal afgedane strafzaken tegen jonge mannen van 18 tot 25 jaar bleef echter stabiel, het aantal tegen jonge vrouwen nam nog wat toe.

6.9 Door OM en rechter afgedane strafzaken tegen jongeren (12 tot 25 jaar) naar geslacht en leeftijd

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS en Parketadministratie Rechtbanken.

Voor jongeren van 12 tot 25 jaar hebben zowel bij mannen als bij vrouwen de meeste afdoeningen door het OM en de rechter betrekking op vermogensmisdrijven. Het aandeel afgedane strafzaken wegens vermogensmisdrijven ligt bij de vrouwen ruim anderhalf keer zo hoog als bij de mannen.

Strafzaken tegen jongeren

In 2009 daalde het totale aantal ingeschreven strafzaken van 260 duizend naar 231 duizend. Over deze grote daling bericht het jaarverslag OM dat de cijfers over 2009 met betrekking tot de instroom lastig vergelijkbaar zijn met die over eerdere jaren. In 2009 zijn naar verhouding meer binnengekomen zaken nog niet geregistreerd dan in voorgaande jaren. Hierdoor lijkt sprake van een grotere daling van de instroom van strafzaken dan feitelijk het geval is. De invoering van het Geïntegreerd Processysteem Strafrecht (GPS) heeft namelijk een verandering in de wijze van registreren tot gevolg. Het effect van de invoering van GPS is tweeledig. Enerzijds wordt een parketnummer pas toegekend na de beoordeling, waardoor de registratiedatum naar achteren verschuift. Anderzijds wordt bij de beoordeling een deel van de binnengekomen zaken (processen-verbaal) afgekeurd en niet geregistreerd. Bij Compas, het vorige bedrijfs-processensysteem, vindt registratie plaats voorafgaand aan de beoordeling en krijgen die zaken dus wel al een parketnummer. Van alle in 2009 geregistreerde rechtbankzaken is 19 procent in GPS vastgelegd, de rest in Compas.

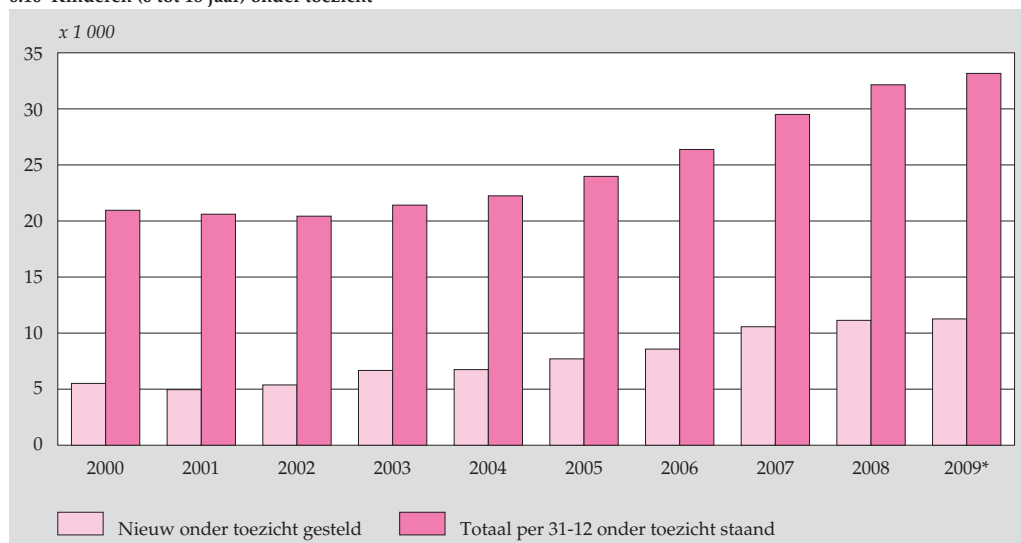
De invoering van GPS verklaart 42 procent van de instroomdaling bij rechtbankzaken. Het OM noemt als andere factoren, die mogelijk een rol hebben gespeeld bij de daling van de instroom, de vermindering van de veelvoorkomende criminaliteit, de invoering van de Basisvoorziening Handhaving bij de politie – waardoor in verband met opleidingsdruk opsporingscapaciteit tijdelijk wegviel – en de invoering van de OM-straftbeschikking.

6.4 Ondertoezichtstelling en voogdij

Aantal kinderen onder toezicht sterk gestegen

Wanneer ouders niet voor hun kinderen kunnen zorgen en jeugdzorg in een vrijwillig kader niet mogelijk is, kan de rechter een maatregel van kindbescherming opleggen. Er zijn verschillende kindbeschermingsmaatregelen, waarvan ondertoezichtstelling de meest voorkomende is. Bij ondertoezichtstelling krijgen de ouders bij de opvoeding hulp en steun van een gezinsvoogd van het bureau jeugdzorg of van een landelijk werkende instelling voor (gezins)voogdij. Het kind kan thuis blijven wonen of uit huis worden geplaatst, maar de ouders behouden het gezag over het kind. Zij zijn daarbij wel verplicht de aanwijzingen van de gezinsvoogd op te volgen.

6.10 Kinderen (0 tot 18 jaar) onder toezicht

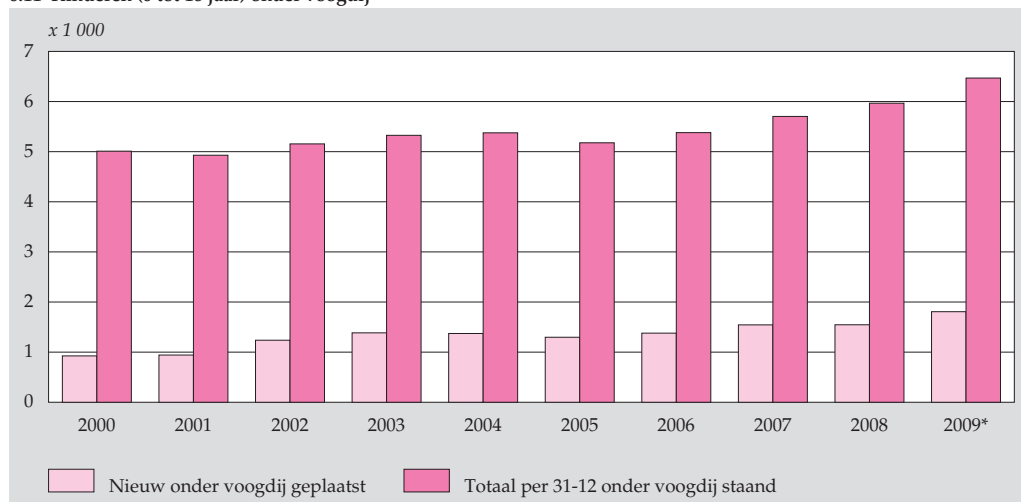
Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS Statistiek Justitiële Kinderbescherming, Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Het aantal kinderen (0 tot 18 jaar) dat onder toezicht is gesteld, is de laatste jaren sterk toegenomen. Zo werden in 2009 11,3 duizend kinderen onder toezicht geplaatst (de nieuwe pupillen), in 2000 was dat met 5,5 duizend ongeveer de helft. Hierdoor is ook het totale aantal kinderen dat onder toezicht staat in deze periode sterk toegenomen. Eind 2009 stonden 33 duizend kinderen onder toezicht. Dat zijn er 12 duizend meer dan eind 2000. Ruim de helft van de kinderen die deze maatregel opgelegd krijgen, blijft gewoon thuis wonen. Een gezinsvoogd begeleidt de ouders in dat geval. Een andere mogelijkheid is plaatsing in een pleeggezin of een tehuis.

Aantal kinderen onder voogdij licht toegenomen

Naast ondertoezichtstelling zijn ook plaatsing onder voogdij en voogdij asiel kinderbeschermingsmaatregelen. Bij voogdij raken ouders het gezag over hun kinderen voor onbepaalde tijd kwijt. Zij hebben dan officieel niets over hun kind te zeggen. Ouders kunnen uit het ouderlijk gezag worden ontheven of ontzet. Als ouders ongeschikt of onmachtig zijn om hun kind te verzorgen en op te voeden, kan de rechter de ouders uit het ouderlijk gezag ontheffen of ontzetten. Bij ontheffing werken ouders meestal mee, soms is een gedwongen ontheffing nodig. Als ouders hun kind heel ernstig verwaarlozen of hun ouderschap misbruiken, kan de rechter hen uit het ouderlijk gezag ontzetten. Ontzetting uit de ouderlijke macht is nooit vrijwillig. Het bureau jeugdzorg of een landelijk werkende instelling voor (gezins)voogdij krijgt dan de voogdij over het kind. Het kind gaat meestal voor onbepaalde tijd naar een pleeggezin of een instelling. In geval van ontheffing en ontzetting uit het ouderlijk gezag kunnen ouders na verloop van tijd de rechter vragen in hun gezag hersteld te worden.

6.11 Kinderen (0 tot 18 jaar) onder voogdij

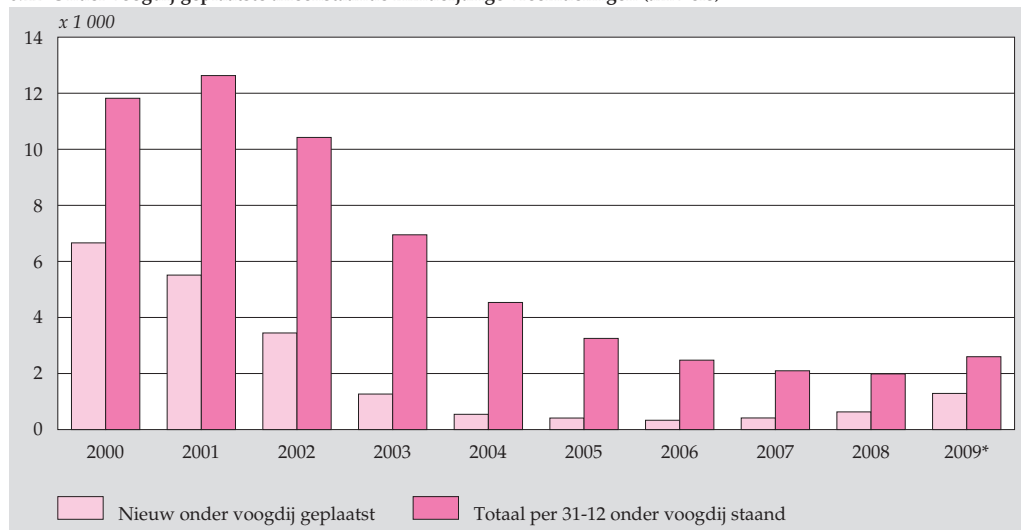
Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS Statistiek Justitiële Kinderbescherming, Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Eind 2009 stonden in totaal 6,5 duizend kinderen onder voogdij. Dit zijn er 1,5 duizend meer dan in 2000. In deze periode is het aantal kinderen dat jaarlijks nieuw onder voogdij wordt geplaatst steeds iets toegenomen. Zo werden in 2000 iets minder dan duizend kinderen nieuw onder voogdij geplaatst, in 2005 zijn dat er 1,3 duizend en in 2009 1,8 duizend.

Veel minder alleenstaande minderjarige vreemdelingen

Bij voogdij asiel gaat het om de voogdij over alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv'ers). Deze voogdij wordt toegewezen aan de stichting NIDOS, die jeugdbescherming voor amv'ers biedt. Door het verscherpte toelatingsbeleid van vluchtelingen in Nederland, is het aantal amv'ers de laatste jaren sterk gedaald. Als gevolg hiervan is ook het aantal onder voogdij staande amv'ers sterk afgenomen. Van 2000 op 2001 was nog sprake van een lichte stijging van 11,8 naar 12,6 duizend. Daarna daalde het tot minder dan 2 duizend in 2008. In 2009 is het aantal amv'ers onder voogdij weer iets toegenomen, tot 2,6 duizend. Deze trend geldt ook voor aantal nieuw onder voogdij geplaatste amv'ers. In 2008 zijn er ruim 6 honderd terwijl dat er in 2000 tien keer zo veel waren. Ten opzichte van 2008 is het aantal nieuw onder voogdij geplaatste amv'ers in 2009 ongeveer verdubbeld. Deze toename heeft te maken met een grote instroom amv'ers vanuit Somalië en het Midden-Oosten.

6.12 Onder voogdij geplaatste alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv'ers)

Bron: Landelijke Jeugdmonitor, CBS Statistiek Justitiële Kinderbescherming, Ministerie van Veiligheid en Justitie.

Jeugd en veiligheid in de toekomst

Een bijdrage van Prof. Dr. Peter van der Laan (Vrije Universiteit)⁴⁾

Zo op het eerste gezicht vallen weinig zaken op in het hoofdstuk over jeugd en veiligheid. De jeugd is – gelukkig maar – niet opeens veel crimineel geworden, maar – jammer genoeg – ook niet minder crimineel. Evenmin lijken jongeren veel vaker of juist minder vaak slachtoffer te zijn geworden van criminaliteit. Gevoelens van onveiligheid lijken ook nauwelijks te veranderen. Duidelijke trends tekenen zich dus niet af. Dat komt echter ook doordat er geen vergelijkbare gegevens over langere tijd beschikbaar zijn en vergelijkingen tussen het ene en het andere (voorgaande) jaar weinig zeggen over de ‘vastheid’ van mogelijke trends over een langere periode. Op zich is dat niet erg, maar het biedt weinig houvast voor het doen van uitspraken over toekomstige ontwikkelingen. Ook in de toekomst zal er zonder twijfel sprake zijn van criminaliteit en slachtofferschap door en van jongeren, maar meer of minder dan vroeger? Geen idee.

Valt er dan helemaal niets op? Dat toch wel. Sommige zaken zijn voor criminologen en andere deskundigen op het gebied van jeugd en veiligheid misschien gesneden koek, maar daarom niet minder interessant, intrigerend of zorgwekkend. In het navolgende lopen we de verschillende onderwerpen van het hoofdstuk over jeugd en veiligheid langs.

Onveiligheid en slachtofferschap

Allereerst onveiligheidsgevoelens. De gegevens over 2009 verschillen niet van die over 2008. Duidelijk is dat twee keer zoveel jonge vrouwen als jonge mannen zich wel eens onveilig voelen. Vooral dit hoge aandeel onder de jonge vrouwen zorgt ervoor dat meer jongeren dan ouderen zich wel eens onveilig voelen.

Bij slachtofferschap zien we min of meer het zelfde patroon. Nauwelijks verschillen tussen 2008 en 2009, maar wel meer slachtofferschap bij jongeren dan bij ouderen. Anders dan bij gevoelens van onveiligheid zien we slechts geringe verschillen tussen jonge mannen en jonge vrouwen, zij het dat de kans op slachtofferschap van geweld bij jonge mannen hoger ligt.

Over trends kunnen we niets zeggen, maar wellicht dat de opvattingen over de zogeheten slachtofferparadox moeten worden bijgesteld. Met de slachtofferparadox wordt doorgaans bedoeld op het fenomeen dat ouderen zich onveiliger voelen dan jongeren, terwijl de kans op slachtofferschap bij hen feitelijk kleiner is. Maar voelen ouderen zich werkelijk onveiliger? Het lijkt correcter te stellen dat bij ouderen én jongeren – in het bijzonder jonge vrouwen – gevoelens van onveiligheid in gelijke mate gerelateerd zijn aan de kans op slachtofferschap en niet zozeer tegengesteld.

Halt

Na jaren van stijging wordt er in 2009 een lichte daling in het aantal Halt-afdoeningen geconstateerd. Deze daling betreft echter uitsluitend jongens. Jongens worden naar Halt gestuurd voor (lichte) vermogensdelicten, vuurwerkdelicten en misdrijven tegen de openbare orde. De meisjes hoofdzakelijk voor vermogensdelicten – we vermoeden winkeldiefstal – en spijbelen, maar niet voor vuurwerk of baldadigheid. De verschillen tussen jongens en meisjes kennen we overigens al langere tijd.

Zal de daling van het aantal Halt-verwijzingen zich de komende jaren doorzetten? Dat valt om twee redenen niet uit te sluiten. Allereerst moeten we constateren dat als het gaat om recidive, Halt niet meer zo'n goede pers heeft; het imago van Halt heeft een deuk(je) opgelopen. Onderzoek van enkele jaren terug heeft laten zien dat met name bij zwaardere zaken (ernstiger delicten) de recidive na Halt niet afnam, maar soms zelfs toenam. Het onderzoek trok daarmee de effectiviteit van Halt in twijfel, althans bij een bepaalde groep jongeren. Dit heeft misschien geleid tot wat meer terughoudendheid bij de politie om jongeren naar Halt te sturen.

Daarnaast is het denkbaar dat de politie zich de laatste jaren weer meer is gaan concentreren op zwaardere zaken en lichte of bagatel zaken vaker op hun beloop laat of informeel afdoet met een standje (politiesepot). Omdat juist de lichtere zaken in aanmerking komen voor Halt, zou daarin ook een verklaring kunnen liggen voor de afname van Halt-afdoeningen.

Politie en justitie

De rapportage spreekt zich er niet echt over uit, maar aangenomen mag worden dat na een lange periode van toename het aantal door de politie aangehouden jongeren is gestabiliseerd of zelfs afgenomen. Ook hier is niet duidelijk of deze trend zich zal doorzetten, maar als de politie zich minder is gaan toeleggen op de lichtere zaken – veelal in de sfeer van misdrijven tegen openbare orde en gezag – , omdat dit een onevenredig groot beslag legt op de (schaarse) politiecapaciteit, dan mogen we dat niet uitsluiten. Gesteld dat deze ontwikkeling zich inderdaad voordoet, dan blijkt eens te meer dat ontwikkelingen in de (geregistreerde) jeugdcriminaliteit vooral samenhangen met beleid en beleidsprioriteiten en weinig zeggen over de werkelijke ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit. Deze conclusie is overigens niet nieuw en onderstreept het belang van het raadplegen van andere informatiebronnen (zelfrapportage, slachtofferstudies) om iets te zeggen over jeugdcriminaliteit en ontwikkelingen door de tijd.

De daling bij de door de politie geregistreerde criminaliteit lijkt zich ook te vertalen in het aantal strafzaken tegen jongeren en jongvolwassenen, dat voor het eerst in lange tijd is afgenomen.

Belangrijk in de rapportage over politie- en justitiecontacten is het feit dat aandacht wordt besteed aan de zogenoemde jongvolwassenen (18 tot 25 jaar). Het sluit aan bij de 'ontdekking' van jongvolwassenheid als een aparte leeftijdsfase, in de Engelstalige onderzoeksliteratuur aangeduid met 'emerging adulthood'. In het verleden is veel geschreven over strafrechtelijk minderjarigen (12 tot 18 jaar), maar niet over de jongvolwassenen. Daardoor bleef lang onderbelicht dat de betrokkenheid bij criminaliteit van jongvolwassenen minstens zo groot of zelfs groter is dan die van strafrechtelijk minderjarigen. Deze rapportage laat dat ook zien, zij het dat dit vooral geldt voor jonge mannen en niet voor jonge vrouwen.

De rapportage laat ook zien dat de grotere betrokkenheid bij criminaliteit geldt voor zowel autochtone als allochtone jongvolwassenen, met uitschieters bij jongvolwassenen van Marokkaanse en Surinaamse herkomst. Zo blijkt in 2007 20,8 procent van de jongvolwassenen van Marokkaanse herkomst en 13,6 procent van Surinaamse herkomst verdacht van een misdrijf tegenover respectievelijk 16,8 procent en 10,7 procent van de strafrechtelijk minderjarigen. Een interessante vraag is of dit verschil opgevat kan worden als een aanwijzing dat de onevenredig grote 'aanwas' van bepaalde groepen allochtone jongeren die betrokken zijn bij criminaliteit afneemt (de delinquenten worden ouder en er komen minder 'jonkies' bij). Om dat vast te stellen zijn gegevens over langere tijd nodig.

Jeugdbescherming

Ten aanzien van de jeugdbescherming is het beeld anders. Al enkele jaren neemt het aantal kinderen dat onder toezicht wordt gesteld of onder voogdij wordt geplaatst toe. Ditsuggereert een toename van problematische opvoedingssituaties die tot overheidsingrijpen (jeugdbeschermingsmaatregelen) nopen. Niet duidelijk is of die ontwikkeling zich inderdaad voordoet. Algemeen wordt aangenomen dat de stijging in belangrijke mate is veroorzaakt door ernstige incidenten in de jeugdzorg – denk bijvoorbeeld aan de dood van Savanna, het Maasmeisje. Er wordt grotere voorzichtigheid betracht en er worden minder risico's genomen als het gaat om problematische opvoedingssituaties; de jeugdzorg wil er meer bovenop zitten en minder overlaten aan de ouders. Daarmee is dus niet gezegd dat problematische opvoedingssituaties in omvang en ernst toenemen. Voor een dergelijke constatering is ander onderzoek nodig. Maar de toegenomen zorg over probleemsituaties en het gevoel dat er ingegrepen moet worden, zullen niet snel afnemen. Daarom zal het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen waarschijnlijk verder stijgen.

Een aparte groep wordt gevormd door minderjarige alleenstaande vreemdelingen die onder voogdij worden geplaatst. Dat aantal is sinds het begin van deze eeuw zeer sterk gedaald. Recentelijk is weer sprake van een geringe stijging, maar gezien het aangescherpte migratiebeleid en toelatingspraktijk valt een verdere stijging op korte termijn niet te verwachten.

Noten in de tekst

- 1) Gegevens over slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens komen uit de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). In de IVM worden gegevens verzameld over personen van 15 jaar en ouder. Met jongeren wordt daarom in deze paragraaf de groep (jonge) mannen en vrouwen van 15 tot 25 jaar bedoeld.
- 2) Gegevens over jongeren in aanraking met politie komen uit de Halt en HKS bestanden. Hierin zijn gegevens verzameld over personen van 12 jaar en ouder. Met jongeren wordt daarom in deze paragraaf de groep (jonge) mannen en vrouwen van 12 tot 25 jaar bedoeld. Hierbinnen wordt onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes (12 tot 18 jaar) en jonge mannen en vrouwen (18 tot 25 jaar).
- 3) Gegevens over jongeren in aanraking met justitie komen uit de bestanden van de rechtbanken. Hierin zijn gegevens verzameld over personen van 12 jaar en ouder. Met jongeren wordt daarom in deze paragraaf (evenals in paragraaf 6.2) de groep (jonge) mannen en vrouwen van 12 tot 25 jaar bedoeld. Hierbinnen wordt onderscheid gemaakt tussen jongens en meisjes (12 tot 18 jaar) en jonge mannen en vrouwen (18 tot 25 jaar). Het kan zijn dat een verdachte meer dan één keer in het bestand rechtbankstrafzaken voorkomt. Ontdubbelen van de gegevens is echter niet mogelijk omdat de gegevens daartoe ontbreken.
- 4) Prof. Dr. Peter van der Laan is hoogleraar reclassering aan de Vrije Universiteit en heeft deze bijdrage op persoonlijke titel geschreven.

7. De levensloop van de jeugd

Inleiding

Tijdens hun ontwikkeling naar volwassenheid maken jongeren een aantal fasen door. In de eerste fase, de babytijd, zijn kinderen nog volledig afhankelijk van hun ouders. Vervolgens doorlopen ze de (voor)schooltijd, de adolescentie en de jongvolwassenheid. Gedurende die fasen worden jongeren steeds onafhankelijker van hun ouders; ze gaan steeds meer ontdekken wie ze zelf zijn en wat ze graag willen bereiken. Bovendien gaan ze ook in meer of mindere mate grenzen opzoeken en zich afzetten tegen hun ouders. Het is belangrijk dat jongeren zich optimaal kunnen ontwikkelen en dat ze volop kansen krijgen. Hoe de ontwikkeling gedurende de adolescentiefase en hun latere levensloop er uit ziet, is niet voor alle jongeren gelijk. Zo spelen biologische factoren een rol, maar zijn omgevingsfactoren zeker ook belangrijk. Factoren die positief kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van jongeren zijn onder meer een goede mentale en fysieke gezondheid, succes op school, het hebben van vrienden en een stabiele gezinssituatie. Daarnaast zijn er ook factoren die negatief kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van jongeren, zoals opgroeien in armoede, conflicten in de thuissituatie, het meemaken van een scheiding en middelengebruik. In dit hoofdstuk staat de levensloop van Nederlandse jongeren centraal. Het begint met een korte beschrijving van hoeveel jongeren er zijn in Nederland en hoe deze groep is samengesteld. Vervolgens gaat het hoofdstuk per levensfase in op de ontwikkelingen die in de levensloop van jongeren centraal staan en op factoren die zowel in positieve als in negatieve zin deze ontwikkelingen beïnvloeden.

De staat van de jeugd in Nederland

In totaal wonen er bijna vijf miljoen 0- tot 25-jarigen in Nederland. Verwacht wordt dat dit aantal de komende jaren iets zal afnemen. Meisjes en jonge vrouwen zijn licht in de minderheid ten opzichte van jongens en jonge mannen. Een kwart van de jongeren heeft ten minste één ouder die niet in Nederland is geboren (tweedegeneratieallochtonen) of is zelf niet in Nederland geboren (eerstegeneratieallochtonen). Veel van hen hebben een Turkse of Marokkaanse herkomst. Het merendeel van de kinderen groeit op in een gezin met twee ouders. Toch is het eenoudergezin steeds meer in opmars. De verwachting is ook dat het aantal eenoudergezinnen de komende jaren nog verder zal toenemen (zie hoofdstuk 1). Dit komt vooral doordat relaties vaker stuklopen. Jaarlijks maken ongeveer 33 duizend minderjarige kinderen een echtscheiding mee. Iets meer dan de helft van deze kinderen is nog geen 10 jaar oud. Kinderen die opgroeien met een ouder zijn vaker dan jongeren in twee-oudergezinnen enig kind. Ruim 385 duizend minderjarige kinderen groeien op in een gezin met kans op armoede. Deze kans is vooral groot voor minderjarige kinderen die opgroeien in een eenoudergezin (Ewalds & Bos, 2010).

Baby en peupertijd

In 2009 werden bijna 185 duizend kinderen geboren. Sinds 2000 nam het aantal geborenen jaarlijks af, in 2008 en ook 2009 was echter sprake van een lichte stijging. Deze stijging van het aantal geborenen komt voornamelijk door uitbreiding van gezinnen met een tweede of derde kind. De verwachting is wel dat de komende jaren weer minder kinderen geboren worden (Van Duin, 2009). Dit heeft te maken met het minder gunstig economisch klimaat, dat de beslissing om een gezin te stichten of uit te breiden negatief beïnvloedt. Tegelijkertijd neemt door de daling van het aantal geborenen in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw, het aantal vrouwen van 25 tot 35 jaar af. Dat is de leeftijd waarop de meeste vrouwen hun kinderen krijgen. Als Nederlandse baby's geboren worden, hebben ze een moeder die gemiddeld 31 jaar oud is. Bij de geboorte van het eerste kind zijn moeders gemiddeld 29 jaar. Dat vrouwen op relatief late leeftijd voor het eerst moeder worden, hangt onder meer samen met het opleidingsniveau van zowel de moeder zelf als de vader en de arbeidsmarktsituatie van beiden (Lut, Van Gaalen & Latten, 2010).

Voor de huidige jongste generatie is de gemiddelde levensverwachting van meisjes ongeveer 82 jaar en voor jongens 78 jaar. Deze verwachte levensduur is in de afgelopen 50 jaar fors toegenomen. Dit komt onder andere doordat de perinatale en zuigelingensterfte in die periode juist fors zijn afgenomen. Meisjes zullen volgens verwachting dan wel iets ouder worden dan jongens, ze brengen die jaren wel minder lang in goede gezondheid door (zie hoofdstuk 2). Een goede gezondheid is belangrijk. Vandaar ook dat bijna alle kinderen als ze nog geen jaar oud zijn, worden ingeënt om hen te beschermen tegen difterie, kinkhoest, tetanus en poliomyelitis. Dat niet alle zuigelingen zijn ingeënt komt omdat een aantal ouders vaccinaties afwijzen, bijvoorbeeld vanwege godsdienstige redenen (Van Lier et al, 2010). Rond de tweede verjaardag worden kinderen ook ingeënt tegen de bof, mazelen en rode hond. Tegen deze ziekten krijgen ze, als ze negen jaar zijn, nog een keer een vaccin.

Al in deze eerste prille levensfase speelt voor veel kinderen de omgeving buiten het eigen gezin een wezenlijke rol. Zo gaat ongeveer één van de drie kinderen die nog niet naar school gaan al wel naar de dagopvang. Belangrijke reden hiervoor is dat moeders steeds vaker na de geboorte van hun kind blijven werken en hun werk met de zorg voor hun kind(eren) combineren. Omdat weinig vaders stoppen met werken, is het dus steeds gebruikelijker dat in twee-oudergezinnen beide ouders werken (Korvorst & Traag, 2010). Overigens zijn het wel veel vaker hoogopgeleide moeders die gebruik maken van dagopvang dan laagopgeleide moeders. Hier speelt meer dat er meer hoogopgeleide dan laagopgeleide vrouwen aan het werk zijn en dat zij over het algemeen ook meer uren werken. Ook participeren alleenstaande moeders minder op de arbeidsmarkt dan moeders met een partner. Kinderen van alleenstaande moeders zullen dus veel minder vaak deelnemen aan de kinderopvang. Als alleenstaande moeders echter wel aan het werk zijn, werken ze meer in voltijd (Coumans, 2008).

De start van de onderwijsloopbaan

Vanaf een jaar of vier, vijf begint voor veel kinderen hun onderwijsloopbaan. Zo zijn ze op hun vijfde verplicht om naar school te gaan, maar veel gaan al zodra ze vier zijn geworden. Het beleid van de overheid is er zoveel mogelijk op gericht om kinderen naar het basisonderwijs te laten gaan in plaats van naar het speciaal basisonderwijs. Het aantal leerlingen in het speciaal basisonderwijs is dan ook in het afgelopen decennium afgenomen. Daarentegen is het aantal leerlingen op speciale scholen juist toegenomen. Hierbij gaat het vooral om kinderen die ernstige spraakmoeilijkheden hebben, psychisch langdurig ziek zijn of zeer moeilijk opvoedbaar zijn (zie hoofdstuk 3). Sinds 1 augustus 2007 dragen basisscholen zorg voor de organisatie van buitenschoolse opvang (motie Van Aartsen/Bos). Ook voor kinderen in de basisschoolleeftijd kunnen ouders daarmee gebruik maken van opvang. Het aantal kinderen in deze vorm van opvang is, net als het aantal kinderen in de dagopvang, toegenomen. Zo gingen begin deze eeuw iets minder dan 70 duizend basisschoolleerlingen naar de buitenschoolse opvang, in 2008 zijn dat er 220 duizend.

De overgang van het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs en de keuzes die dan gemaakt worden, zijn belangrijk voor de verdere onderwijsloopbaan van jongeren. Om de ouders en jongeren te adviseren in deze keuze gebruiken veel scholen de Cito-toets. Veel kinderen maken deze toets aan het einde van de basisschool. De helft van deze kinderen behaalt een score die aangeeft dat de leerling het beste naar een school kan gaan met het vmbo met een sterke beroepsinhoud (vmbo met de basisberoepsgerichte of de kaderberoepsgerichte leerweg) of met een meer theoretische inhoud (vmbo gemengde of theoretische leerweg, vergelijkbaar met mavo). Ruim 30 procent krijgt een havo-indicatie en 19 procent een vwo-indicatie. Meisjes hebben over het algemeen een wat lagere score op de Cito-toets dan jongens.

Na een jaar in het voortgezet onderwijs zit bijna 75 procent van de jongeren op het niveau dat op basis van de Cito-toetsscore geadviseerd werd. Ongeveer 17 procent zit in een hoger niveau en 8 procent op een lager niveau dan uit de Cito-toets naar voren kwam.

Experimenteren en grenzen opzoeken

Bij de overgang naar het voortgezet onderwijs maken jongeren een nieuwe stap in hun ontwikkeling. Waar de basisschool vaak nog dichtbij was en ouders regelmatig contact hadden met de school en met vriendjes en vriendinnetjes is dat in het voortgezet onderwijs meestal anders. Niet alleen is de fysieke afstand tot de school vaak groter, kinderen krijgen ook meer hun eigen leven (zie bijvoorbeeld Keijsers, 2010; Wissink, Dekovi & Meijer, 2006). Bijvoorbeeld omdat ze vrienden hebben die ouders niet of alleen bij naam kennen. Ook zijn docenten vaak minder bekend bij ouders. Juist omdat ze meer hun eigen leven krijgen, gaan vrienden in deze periode ook een belangrijker rol spelen (zie bijvoorbeeld Overbeek, 2003; Reitz, Deković, Meijer & Engels, 2006). De meeste jongeren hebben dan ook wekelijks contact met

vrienden en kennissen. Dit zijn niet alleen ontmoetingen op school, maar ook telefonische en schriftelijke contacten, zoals via sms, e-mail of chat. Hoe die vriendengroep er uit ziet, kan sterk wisselen. Zo geeft iets minder dan de helft van de jongeren in de middelbareschoolleeftijd aan dat ze vrienden hebben met een andere herkomst en heeft twee derde vrienden met een ander opleidingsniveau (zie hoofdstuk 4).

Al dan niet onder invloed van hun vrienden gaan jongeren in deze fase van hun leven ook experimenteren en grenzen opzoeken. Zo heeft van de 12-jarigen ongeveer 10 procent wel eens sigaretten gerookt. De leeftijd waarop jongeren een joint proberen ligt zo tussen de 14 en 16 jaar. Voor een aantal blijft het bij trekjes van een joint, anderen blowen wat vaker. Zeer frequent blowen, dat wil zeggen meer dan tien keer in een maand, komt onder scholieren weinig voor (zie hoofdstuk 2). Uit onderzoek blijkt overigens dat de Nederlandse jongeren de risico's van het gebruik van cannabis laag inschatten (Monshouwer, 2008). Het gebruik van harddrugs zoals ecstasy, amfetamine, heroïne of cocaïne komt onder jongeren beperkt voor. Ook het uitproberen van alcohol is iets wat jongeren al op jonge leeftijd doen. Een derde van de jongeren heeft op de leeftijd van 12 of daarvoor al eens alcohol gedronken. Tussen hun 12e en 18e gaan jongeren meer drinken. Dat blijkt uit het aantal jongeren dat aangeeft dat ze wel eens 5 of meer glazen alcohol bij één gelegenheid drinken, het zogeheten binge drinken. Onder de 12-jarigen is dat nog geen een op de tien, onder de 17- en 18-jarigen zijn dat er zeven op de tien. Het gebruik van genotsmiddelen zoals tabak, alcohol en drugs hangt samen met het onderwijsniveau dat jongeren volgen. Onder jongeren die een vmbo-opleiding volgen, zijn meer rokers dan onder jongeren die een havo- of vwo-opleiding volgen (zie het jaarrapport 2008 van de Landelijke Jeugdmonitor). Ook drinken jongeren op het vmbo vaker en meer glazen alcohol. Het gaat dan vooral om die jongeren die een basis- of kaderberoepsgerichte leerweg volgen. Ook het gebruik van drugs wordt beïnvloed door het opleidingsniveau van jongeren: vwo-leerlingen blowen het minste, roken de minste joints en experimenteren het minste met ecstasy en cocaïne (zie het jaarrapport 2009 van de Landelijke Jeugdmonitor).

Bij het opzoeken van grenzen gaan jongeren ook regelmatig over die grenzen heen. Zo gaf in de Monitor zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit 45 procent van de strafrechtelijk minderjarige jongeren in 2005 aan dat ze in het voorgaande jaar een delict hebben begaan. Tegen minderjarige jongeren die vanwege het plegen van lichte vormen van criminaliteit voor het eerst in aanraking komen met de politie wordt een Halt-maatregel genomen. Tot 2007 steeg het aantal Halt-afdoeningen jaarlijks, de laatste twee jaren neemt het af. Jongens en meisjes verschillen aanzienlijk wat betreft het type delicten dat ze plegen. Zo zijn jongens veel vernielzuchtiger dan meisjes. Meisjes krijgen vooral een Halt-maatregel opgelegd voor een vermogensmisdrijf (zoals diefstal of heling) en voor spijbelen (zie hoofdstuk 6). Wanneer het gaat om verdenking van een ernstig feit dan legt de politie de zaak voor aan het Openbaar Ministerie (OM). Het OM bepaalt dan of die zaak aan de rechter moet worden voorgelegd of dat het OM de zaak verder zelf

afdoet. Ook het aantal door de rechter en OM afgedane strafzaken tegen minderjarige jongeren is de laatste twee jaren gedaald. De leeftijd waarop jongeren een eerste delict plegen is een belangrijke voorspeller voor het verdere verloop van hun crimineel gedrag. Zo ontwikkelen jongeren die al op zeer jeugdige leeftijd delinquent gedrag vertonen zich vaker tot ernstige delinquenten dan jongeren die op latere leeftijd delicten plegen (Van der Laan et al, 2009).

Voorbereiden op de arbeidsmarkt

Om na hun onderwijsloopbaan succesvol te kunnen zijn op de arbeidsmarkt moeten jongeren goed voorbereid worden en een zogeheten startkwalificatie halen. In Nederland is dat minimaal een diploma op havo-, vwo- of mbo-2-niveau. Alleen een vmbo-diploma is dus niet voldoende. Jongeren die een dergelijke opleiding hebben afgerond, moeten dan ook nog een vervolgopleiding kiezen. Het merendeel kiest voor een vervolgopleiding in het mbo terwijl ongeveer een op de tien geslaagde vmbo-ers verder gaat met een havo-opleiding. Niet alle jongeren die nog geen startkwalificatie hebben, leren echter verder. Zo verlieten in het schooljaar 2008/'09 iets meer dan 43 duizend jongeren voortijdig het onderwijs. Het aantal voortijdig schoolverlaters is in de afgelopen vijf jaar wel gedaald, in het schooljaar 2004/'05 waren er nog 55 duizend jongeren die zonder startkwalificatie van school gingen. Deze daling heeft mogelijk te maken met de invoering van de kwalificatieplicht in het schooljaar 2007/'08. Tieners mogen voor hun 18e pas van school als zij over een startkwalificatie beschikken (zie hoofdstuk 3). Het aandeel voortijdig schoolverlaters is ongeveer twee keer zo hoog onder jongeren die opgroeien in een eenoudergezin als onder jongeren in een twee-oudergezin. Ook jongeren die als verdachte in aanraking komen met de politie zijn relatief vaak voortijdig schoolverlater. Wel is het nog de vraag of voortijdig schoolverlaten de oorzaak of juist het gevolg is van jeugddelinquentie (Weerman & Van der Laan, 2006).

Hoewel geslaagde havisten en vwo'ers over een startkwalificatie beschikken, zien we dat ook zij vaak een vervolgopleiding kiezen. Voor de havo-gediplomeerden is het hoger beroepsonderwijs de meest gekozen vervolgopleiding en voor de vwo-gediplomeerden het wetenschappelijk onderwijs (zie het Jaarrapport 2009 van de Landelijke Jeugdmonitor). In 2007/'08 hebben ruim 185 duizend 18- tot 25-jarige jongeren een mbo-, hbo- of wo-diploma gehaald. Iets meer jonge mannen dan jonge vrouwen halen een mbo-diploma, terwijl dat in het hbo en wo andersom is. Het opleidingsniveau van jonge vrouwen ligt hiermee iets hoger dan dat van jonge mannen. Terugkijkend naar de verschillen in de scores op de Cito-toets in het basisonderwijs, is dat opvallend. Meisjes hebben een lagere score op de Cito-toets maar behalen iets hogere eindexamenresultaten dan jongens. Ook blijven ze minder vaak zitten (Stroucken, Takkenberg & Béguin, 2008).

Onder andere vanwege hun studie, maar ook omdat ze toe zijn aan zelfstandigheid, verlaten veel jongeren het ouderlijk huis als ze begin twintig zijn. Van de 18-jarigen woont 86 procent nog thuis, van de 24-jarigen is dat 32 procent. In de afgelopen tien jaar is dit patroon weinig veranderd. Opvallend is wel dat jonge vrouwen

eerder het huis verlaten dan jonge mannen. Bijna 22 procent van de 24-jarige vrouwen woont nog thuis, onder hun mannelijke leeftijdsgenoten is dat met 42 procent ongeveer het dubbele.

Een volwassen bestaan

Niet alleen verlaten jonge vrouwen eerder dan jonge mannen hun ouderlijke woning, zij wonen ook op jongere leeftijd gehuwd of ongehuwd samen. Dit heeft natuurlijk met elkaar te maken, want een van de redenen waarom jonge vrouwen uit huis gaan, is dat ze gaan samenwonen. In 2009 zijn er van de samenwonende jonge vrouwen 28 duizend moeder. Niet alle jonge moeders hebben een partner om de opvoeding van de kind(eren) mee te delen: 12 duizend jonge moeders zijn alleenstaand. Opvallend is dat het aantal alleenstaande jonge moeders is gestegen en het aantal jonge moeders dat samenwoont met een partner sterk is gedaald (zie hoofdstuk 1). Naast dat jongeren fysiek een eigen bestaan opbouwen doordat ze op zichzelf gaan wonen en een gezin stichten, worden ze ook economisch zelfstandig. Al dan niet in het bezit van een startkwalificatie betreden ze de arbeidsmarkt. Het aandeel jongeren dat een baan heeft, hangt samen met de conjunctuur. Gaat het goed met de economie dan hebben ook veel jongeren een baan. Tijdens een economische crisis zijn het echter vooral de jongeren die het eerst getroffen worden en zonder werk zitten. In 2008 was nog 77 procent van de niet-onderwijsvolgende jongeren (15 tot 23 jaar) aan het werk, in 2009 daalde dat naar 72 procent. Als het aandeel werkzame jongeren afhankelijk is van de conjunctuur dan geldt natuurlijk ook het omgekeerde en hangt ook het aandeel niet-werkende jongeren samen met de conjunctuur. Zo stijgt de werkloosheid onder jongeren als het economisch minder goed gaat. Omdat ze over het algemeen weinig ervaring en tijdelijke contracten hebben, ondervinden jongeren ook eerder de gevolgen van een economische crisis dan 25-plussers. Dit geldt zeker voor jonge mannen, omdat zij meer dan jonge vrouwen binnen conjunctuurgevoelige sectoren werkzaam zijn, zoals de ICT, de bouw, de industrie en het transport. Jonge vrouwen zijn meer werkzaam binnen sectoren die minder gevoelig zijn voor conjuncturele schommelingen, zoals de overheid, het onderwijs en de zorg (zie hoofdstuk 5). Onder jongeren zonder een startkwalificatie is de werkloosheid over het algemeen twee keer zo hoog als onder jongeren met een startkwalificatie. Jongeren zonder baan kunnen zich inschrijven bij het UWV WERKbedrijf. Begin 2010 staan er 28 duizend jongeren als niet-werkende werkzoekende ingeschreven.

Niet alle jongeren kunnen zich zelf financieel redden en zijn afhankelijk van een uitkering. In 2009 worden zo'n 30 duizend werkloosheids- en bijstandsuitkeringen verstrekt aan 18- tot 25-jarigen. Het aantal aan jonge mannen verstrekte uitkeringen zijn wat conjunctuurgevoeliger dan die aan jonge vrouwen. Gaat het minder goed met de economie dan ontvangen meer jonge mannen dan jonge vrouwen een werkloosheidsuitkering. Daarentegen zijn er meer jonge vrouwen die een bijstandsuitkering ontvangen. Deels zijn dit jonge alleenstaande moeders die de zorg dragen voor hun gezin. Ook ontvangen ruim 54 duizend jongeren in 2009 een

Wajong-uitkering. Bijna al deze jongeren zijn 100 procent afgekeurd voor werk en blijven daarmee vaak voor de rest van hun leven buiten de arbeidsmarkt. Door actief te zijn op de arbeidsmarkt participeer je ook in de maatschappij. Maatschappelijke participatie kan echter ook door het verrichten van vrijwilligerswerk, het geven van informele hulp of deelname aan politieke activiteiten. Ongeveer 40 procent van de 18- tot 25-jarige jongeren verricht wel eens vrijwilligerswerk en ruim een kwart geeft informele hulp. Bijna de helft van de jongeren is in 2009 tamelijk of zeer geïnteresseerd in de politiek terwijl de rest weinig of niet geïnteresseerd is.

Literatuur en geraadpleegde websites

Centraal Bureau voor de Statistiek: <http://www.cbs.nl>

Centraal Bureau voor de Statistiek (2008). *Jaarrapport 2008 Landelijke Jeugdmonitor*. Den Haag/Heerlen: CBS.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2009). *Jaarrapport 2009 Landelijke Jeugdmonitor*. Den Haag/Heerlen: CBS.

Coumans, M. (2008). Alleenstaande moeders op de arbeidsmarkt. *Sociaaleconomische trends* (4), 33–38.

Duin, C. van (2009). Bevolkingsprognose 2008–2050: naar 17,5 miljoen inwoners. *Bevolkingstrends*, 57 (1), 15–22.

Ewalds, D. & Bos, W. (2010). *Kinderen met kans op armoede*. Kwartaalrapportage Landelijke Jeugdmonitor (3). Den Haag/Heerlen: CBS.

Keijsers, L.G.M.T. (2010). Does your mother know. Parent-child communication about adolescent daily activities. Academisch proefschrift. Enschede: PrintPartners Ipskamp.

Korvorst, M. & Traag, T. (2010). De verdeling van arbeid en zorg tussen vaders en moeders. *Bevolkingstrends*, 58 (2), 50–54.

Laan, A.M. van der, Schans, C.A. van der, Bogaerts, S. & Doreleijers, Th.A.H. (2009). *Criminogene en beschermende factoren bij jongeren die een basisraadsonderzoek ondergaan. Een verkennende inventarisatie van de mate van zorg en van risico- en beschermende factoren gesignaleerd door raadsonderzoekers*. Den Haag: WODC.

Landelijke Jeugdmonitor: <http://www.landelijkejeugdmonitor.nl>

Lier, E.A. van, Oomen, P.J., Zwakhals, S.L.N., Drijfhout, I.H., Hoogh, P.A.A.M. de & Melker, H.E. de (2010). *Vaccinatiegraad Rijksvaccinatieprogramma Nederland: Verslagjaar 2010*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

Lut, A., Gaalen, R. van & Latten, J. (2010). Fulltime werkende nieuwe moeders: wat is de invloed van (schoon)moeders? *Sociaaleconomische trends* (nog te verschijnen).

Tweede Kamer, Brief van de ministers voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2005). Den Haag, 10 oktober 2005, Motie Van Aartsen/Bos.

Monshouwer, K. (2008). *Welcome to the house of fun. Epidemiological findings on alcohol and cannabis use among Dutch adolescents*. Academisch proefschrift. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Overbeek, G. (2003). *Internalizing and Externalizing Problem behaviors in Adolescence and Young Adulthood. Longitudinaal Studies on the Role of Co-occurrence and Intimate Bonds with Parents and Partners*. Academisch proefschrift. Enschede: PrintPartners Ipskamp.

Reitz, E., Deković, M., Meijer, A.M. & Engels, R.C.M.E. (2006). Longitudinal Relations Among Parenting, Best Friends, and Early Adolescent Problem Behavior: Testing Bidirectional Effects. *Journal of Early Adolescence* (26), 3, 272–295.

Rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl>

Stroucken, L., Takkenberg, D. & Béguin, A. (2008). Citotoets en de overgang van basisonderwijs naar voortgezet onderwijs. *Sociaaleconomische trends* (2), 7–16.

Wissink, I. B., Deković, M., & Meijer, A. M. (2006). Friendship Relations and Adolescent Functioning in Four Ethnic Group. Artikel maakt deel uit van een proefschrift. Nog uitzoeken in welke tijdschrift dit artikel is geplaatst.

Landelijke Jeugdmonitor website

Doel en achtergrond

Dit trendrapport 2010 is een publicatie bij de website Landelijke Jeugdmonitor (www.landelijkejeugdmonitor.nl). Deze website maakt zichtbaar hoe het gaat met de jeugd van 0 tot 25 jaar in Nederland. Daarbij gaat het om de gehele levensloop van de jongere en om alle aspecten van het bestaan, evenals de onderlinge verbanden tussen die aspecten. Om in de Jeugdmonitor een samenhangend beeld van de jeugd te kunnen geven, worden bestaande gegevensverzamelingen naast elkaar gepresenteerd. Op basis van de verzamelde gegevens kan bepaald worden welke belangrijke ontwikkelingen of veranderingen zich hebben voorgedaan. Gaat het beter of juist niet? Zijn de veranderingen gewenst? Zijn doelstellingen gehaald? De informatie uit de Landelijke Jeugdmonitor is dan ook vooral bedoeld als ondersteuning van politiek, beleid en bestuur, zowel op rijksniveau als op het niveau van provincies en gemeenten.

De Landelijke Jeugdmonitor laat de situatie van de jeugd zien aan de hand van indicatoren. Deze indicatoren bestrijken de domeinen bevolking, gezondheid, onderwijs, arbeid en justitie. Behalve de indicatoren bevat de Landelijke Jeugdmonitor ook de statistische gegevens waarop zij gebaseerd zijn. Deze gegevens zijn opgeslagen in de Jeugddatabase. Op de website van de Landelijke Jeugdmonitor is deze elektronische databank online te raadplegen; de bezoeker van de site kan de gewenste gegevens en detaillering selecteren en zo de tabellen naar behoefte aanpassen.

Naast dit trendrapport en de jaarrapportages die in 2008 en 2009 zijn verschenen, staan er ook kwartaalrapporten op de website, die elk kwartaal een wisselende selectie van de gegevens in de Jeugddatabase toelichten (zie: www.landelijkejeugdmonitor.nl/publicaties). In deze kwartaalrapportages komen in de vorm van artikelen de jongste ontwikkelingen aan bod en worden die ontwikkelingen in een breder context geplaatst. Verder bevat de Landelijke Jeugdmonitor verwijzingen naar organisaties die onderzoeksresultaten op het terrein van de jeugd publiceren.

Minsiterie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wil de Landelijke Jeugdmonitor nog beter laten aansluiten bij de behoeften van regionale gebruikers. Vandaar dat op de site een vergelijkingsinstrument voor gemeenten is opgenomen. Dit instrument is ontwikkeld door ABF Research.

Wie maken de Landelijke Jeugdmonitor?

De Landelijke Jeugdmonitor wordt samengesteld in opdracht van Minsiterie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De uitvoering van de Landelijke Jeugdmonitor is in handen van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

De gegevens zijn afkomstig van:

- Centraal Bureau voor de Statistiek
- Dienst Justitiële Jeugdinstellingen
- Gemeentelijke Basisadministratie
- Intomart GfK
- Korps Landelijke Politiediensten
- Ministerie van Veiligheid en Justitie
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
- Rutgers Nisso Groep
- Sociaal en Cultureel Planbureau
- STIVORO
- TNO
- Trimbos-instituut
- UWV WERKbedrijf
- Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

Onderwerpen in de Landelijke Jeugdmonitor

De Landelijke Jeugdmonitor bevat gegevens over allerlei aspecten rondom de Nederlandse jeugd vanaf het jaar 2000. Voor zover mogelijk, wordt bij de onderwerpen onderscheid gemaakt naar geslacht, leeftijd, herkomst en regio. Het meest gedetailleerde regionale niveau in de Landelijke Jeugdmonitor is de gemeente. Het streven is om voor ieder onderwerp zowel het absolute aantal als het percentage te geven. De Landelijke Jeugdmonitor wordt regelmatig aangevuld met de meest recente gegevens. Ook komen er regelmatig nieuwe onderwerpen bij.

De gegevens over de jeugd die in dit rapport staan beschreven, zijn terug te vinden op de website. Van een aantal onderwerpen staan in dit rapport extra gegevens die niet zijn opgenomen als indicator op de website. Het gaat dan meestal om verdiepingen van bestaande indicatoren. Dit is herkenbaar aan de bronvermelding onder de staten en grafieken. Als een statistische uitkomst ook terug te vinden is in de Landelijke Jeugdmonitor, dan staat de Landelijke Jeugdmonitor ook als bron vermeld onder de grafiek of staat. Indien een gegeven niet terug te vinden is op de website, dan staat de Landelijke Jeugdmonitor niet vermeld als bron, maar alleen de bron waaruit dat gegeven komt.

Begrippen

Aangehouden verdachte

Een natuurlijke persoon, die door het daartoe bevoegde gezag is aangehouden, verdacht van het plegen van een strafbaar feit.

Aanraking met de politie

Jongeren van 12 tot 25 jaar die als verdachte van een strafbaar feit zijn gehoord door de politie. Deze gegevens zijn afkomstig uit het landelijk bestand met verdachtegegevens, dat is samengesteld uit de 27 regionale Herkenningsdienstsystemen (HKS). Dit systeem wordt sinds 1986 door de politie gebruikt om gegevens over verdachten te registreren. Het bevat zowel de aangiftegegevens van misdrijven als de persoonsgegevens van de verdachten daarvan.

Aanraking met justitie

Jongeren van 12 tot 25 jaar, die verdacht zijn van een misdrijf en tegen wie het Openbaar Ministerie een strafzaak is begonnen.

Achterstandsleerling

Leerling in het reguliere basisonderwijs die volgens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap behoort tot een achterstandscategorie en waarvoor de school extra financiële middelen krijgt. Vanaf het schooljaar 2006/'07 wordt er stapsgewijs een nieuwe gewichtenregeling ingevoerd. In deze nieuwe regeling van het Ministerie van OCW wordt gewerkt met twee gewichten, 0.30 en 1.20:

- 0.30 voor leerlingen waarvan beide ouders maximaal lbo/vbo, praktijkonderwijs of de vmbo basis- of kaderberoepsgerichte leerweg hebben gedaan óf waarvan beide ouders maximaal twee jaar onderwijs in een andere schoolopleiding in het voortgezet onderwijs aansluitend op het basisonderwijs hebben gevolgd, bijvoorbeeld lts, ambachtsschool of huishoudschool.
- 1.20 voor leerlingen van wie één van de ouders maximaal basisonderwijs of (v) so-zmlk heeft gehad en de ander maximaal dezelfde opleiding heeft gevolgd óf het lbo/vbo, praktijkonderwijs of de vmbo basis- of kaderberoepsgerichte leerweg heeft doorlopen óf maximaal twee jaar onderwijs in een andere schoolopleiding in het voortgezet onderwijs aansluitend op het basisonderwijs heeft gevolgd, bijvoorbeeld lts, ambachtsschool of huishoudschool.

Advies- en Meldpunt Kindermishandeling

Het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) is voor iedereen die zich zorgen maakt over kinderen in zijn of haar omgeving en denkt aan kindermishandeling. Bij een eenmalig contact zonder dat de naam of de instantie aan het

AMK bekend wordt gemaakt, is sprake van een advies. Bij vervolcontacten na dit advies wordt van consult gesproken. Vermoedens van kindermishandeling kunnen bij het AMK gemeld worden. In de meeste gevallen stelt het AMK dan een onderzoek in.

Afgedane strafzaak door het Openbaar Ministerie

Beslissing over een bij het parket ingeschreven proces-verbaal door sepot, voeging ad informandum, voeging ter berechting, transactie of overdracht aan de afdeling rechtbankzaken van een ander parket.

Afgedane strafzaak door de rechter

Einduitspraak van een rechter in een rechtszaak in de vorm van een eindarrest, eindbeschikking of eindbeslissing.

Alcoholgebruik

Jongeren van 12 tot 19 jaar die ooit alcohol hebben gedronken. Hierbij gaat het om life-time prevalentie, ofwel om de vraag of jongeren minstens één keer in hun hele leven alcohol hebben gedronken.

Allochtoon

Persoon van wie ten minste één ouder in het buitenland is geboren. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen personen die zelf in het buitenland zijn geboren en personen die in Nederland zijn geboren. De herkomstgroepering wordt bepaald aan de hand van het geboorteland van de persoon zelf of dat van de moeder, tenzij de moeder in Nederland is geboren. In dat geval geldt het geboorteland van de vader.

Arbeidsongeschiktheidsuitkering

Uitkeringen in het kader van de wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), de wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) en de wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ),

Autochtoon

Persoon van wie beide ouders in Nederland geboren zijn.

Beroepsbevolking jongeren

De personen van 15 tot 23 jaar die ten minste 12 uur per week werken, of werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste 12 uur per week gaan werken, verklaren ten minste 12 uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste 12 uur per week te vinden.

Bijstandsgezin

Gezin dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering.

Bijstandsuitkering

De bijstandsuitkering is een maandelijkse uitkering voor de kosten van levensonderhoud in het kader van de Wet werk en bijstand (WWB). Een bijstandsuitkering is bedoeld voor mensen zonder of met een laag inkomen en geen of een laag eigen vermogen.

Binge drinken

Overmatig alcoholgebruik bij één gelegenheid. Onder overmatig alcoholgebruik wordt verstaan 5 glazen alcohol of meer achterelkaar.

Bureau jeugdzorg

Het bureau jeugdzorg is de centrale toegangspoort voor jeugdzorg. In Nederland zijn 15 bureaus jeugdzorg, in elke provincie en grootstedelijke regio één.

Het bureau jeugdzorg stelt de indicatie voor:

- Zorg gefinancierd door provincies (voorheen ‘jeugdhulpverlening’);
- Jeugd geestelijke gezondheidszorg;
- Civiele plaatsingen in justitiële jeugdinrichtingen.

Cannabisgebruik

Jongeren van 12 tot 19 jaar die in de maand voorafgaand aan het onderzoek cannabis hebben gebruikt.

Delict(en)

Zie strafbaar feit.

In het trendrapport is gebruik gemaakt van gegevens uit de Integrale Veiligheidsmonitor. Hierin worden vier hoofdtypen delicten onderscheiden: geweldsdelicten, vermogensdelicten, vandalisme en overige delicten.

Eenoudergezin

Particulier huishouden bestaande uit één ouder met thuiswonende kind(eren) (en met mogelijk ook overige leden).

Gezonde levensverwachting

Het aantal jaren dat een persoon van een bepaalde leeftijd naar verwachting (nog) in goede gezondheid zal leven. Goede gezondheid kan worden gedefinieerd als de afwezigheid van chronische ziekten danwel lichamelijke beperkingen of als goede ervaren gezondheid of in goede geestelijke gezondheid.

Groene druk

De verhouding tussen het aantal personen van 0 tot 20 jaar en het aantal personen van 20 tot 65 jaar. De groene druk geeft inzicht in de verhouding van de jeugd tot het potentieel werkende deel van de bevolking.

Halt (Het Alternatief)

'Lik-op-stuk'-benadering van jongeren van 12 tot 18 jaar, die voor het eerst met de politie in aanraking komen voor het plegen van bepaalde vormen van lichte criminaliteit. De politie stuurt het dossier niet door naar het Openbaar Ministerie als de betrokken persoon voldoet aan de voorwaarden die het Bureau Halt oplegt. Feitelijk is het een voorwaardelijk politiesepot. De strafbare feiten die voor een Halt-project in aanmerking komen zijn vastgelegd in een Algemene Maatregel van Bestuur.

Halt-afdoening

Aanbod van justitie voor jongeren van 12 tot 18 jaar. In plaats van vervolging door het Openbaar Ministerie vervullen de jongeren een taakstraf, ze betalen een boete of ze maken op een andere manier goed wat zij hadden misdaan. Zij komen daarna verder niet in aanraking met justitie. Het gaat om jongeren die door de politie zijn aangehouden voor bepaalde vormen van lichte criminaliteit, bijvoorbeeld vernieling, (winkel)diefstal, of overlast met vuurwerk. Ze krijgen de keus: naar justitie of naar Halt.

Halt-jongere

Jongere van 12 tot 18 jaar, die naar Bureau Halt is verwezen nadat deze in aanraking is gekomen met de politie voor het plegen van bepaalde vormen van lichte criminaliteit.

Haltwaardig strafbaar feit

Minder ernstige handeling, of juist nalatigheid om te handelen, die bij wet strafbaar is gesteld. Het gaat hier om vormen van lichte criminaliteit, die door jongeren zijn begaan, en die op een speciale manier kunnen worden behandeld door justitie.

Harddrugsgebruik

Jongeren van 12 tot 19 jaar die ooit één of meerdere soorten harddrugs hebben gebruikt. In deze publicatie gaat het daarbij om het gebruik van ecstasy, amfetamine, heroïne of cocaïne. Hierbij gaat het om lifetime-prevalentie, ofwel om de vraag of jongeren minstens één keer in hun hele leven harddrugs hebben gebruikt.

Indicatiebesluit

Een indicatiebesluit is de beslissing op een aanmelding bij bureau jeugdzorg. In dit besluit beschrijft bureau jeugdzorg wat de (dreigende) problemen zijn, op welke zorg de cliënt recht heeft en wat het doel van die zorg is. Voor elke nieuwe cliënt wordt een indicatiebesluit genomen. Daarnaast worden indicatiebesluiten genomen voor jongeren die al in zorg zitten. Voor deze jongeren wordt een indicatiebesluit voor dezelfde zorg of voor een ander soort zorg afgegeven. Ook vinden herindicaties plaats. Dit gebeurt als de zorg niet binnen de afgesproken termijn afdoende is.

Voor de indicatiebesluiten kan onderscheid gemaakt worden naar vrijwillig kader en gedwongen kader. Indicatiebesluiten in vrijwillig kader mogen alleen worden afgegeven als de cliënt daarvoor een aanvraag heeft gedaan en met de zorg instemt. Bij indicatiebesluiten in gedwongen kader zijn er ernstige zorgen over de gezinssituatie en accepteert de jeugdige en/of zijn ouders geen zorg. De zorg moet ook aanvaard worden na een besluit van de kinderrechter. Daarbij gaat het om een (voorlopige) ondertoezichtstelling of (voorlopige) voogdij.

Jongeren

Jongeren van 0 tot 25 jaar. De leeftijdsselectie kan per onderwerp verschillen. Dit is afhankelijk van de bron.

Levensverwachting

Het aantal jaren dat iemand naar verwachting nog te leven heeft onder de veronderstelling dat de sterftekansen zoals die bekend zijn in het verslagjaar in de toekomst niet meer zullen veranderen. In het Trendrapport gaat het om de levensverwachting bij geboorte.

Lichamelijke activiteit: licht, matig en zwaar intensief

- Bij licht intensieve lichamelijke activiteit is er vaak geen sprake van verhoogde hartslag of versnelde ademhaling.
- Matig intensieve lichamelijke activiteit zorgt ervoor dat een individu een verhoogde hartslag heeft, het wat warmer heeft en een versnelde ademhaling heeft.
- Bij zwaar intensieve lichamelijke activiteit gaat een individu zweten en raakt deze buiten adem.

Meerpleger

Minderjarige verdachte van misdrijven tegen wie 2 tot en met 5 processen-verbaal van aanhouding zijn opgemaakt, of meerderjarige verdachte van misdrijven tegen wie 2 tot en met 10 processen-verbaal van aanhouding zijn opgemaakt.

Misdrijf

Strafbaar feit van de zware soort, als zodanig aangeduid in de strafwetten. In het trendrapport is gebruik gemaakt van gegevens uit Halt, HKS en de statistiek rechtbankstrafzaken. De hierin opgenomen gegevens over misdrijven zijn ingedeeld volgens de standaardclassificatie misdrijven van het CBS. Hierin worden zes soorten misdrijven onderscheiden: vermogensmisdrijven, geweldsmisdrijven, vernieling en openbare orde misdrijven, verkeersmisdrijven, drugs misdrijven en overige misdrijven.

Niet-westers allochtoon

Allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen in de werelddelen Afrika, Latijns-Amerika en Azië (excl. Indonesië en Japan) of Turkije. Op grond van hun sociaaleconomische en sociaal-culturele positie worden allochtonen uit Indonesië en Japan tot de westers allochtonen gerekend. Het gaat vooral om mensen die in het voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.

Normen voor bewegen

In Nederland gelden drie belangrijke normen voor bewegen:

- De *Nederlandse Norm Gezond Bewegen* (NNGB) houdt in dat minimaal een half uur matig intensieve activiteit verricht moet worden op ten minste vijf dagen van de week.
- Voor de *Fitnorm* moet minstens drie keer per week 20 minuten inspannende lichaamsbeweging verricht worden.
- De *Combinorm* is een combinatie van de NNGB en de Fitnorm. Voor de Combinorm moet zomers én 's winters of de Fitnorm of de NNGB gehaald worden.

Ondertoezichtstelling

Plaatsing, door de kinderrechter, van een minderjarig kind onder toezicht van een gezinsvoogd, als een kind zodanig opgroeit dat het met zedelijke of lichamelijke ondergang wordt bedreigd.

Onveiligheidsgevoelens

Jongeren van 15 tot 25 jaar die zich in de vier weken voorafgaand aan het onderzoek wel eens onveilig voelden.

(Ernstig) Overgewicht

Om te bepalen of iemand overgewicht heeft, wordt de zogeheten Body Mass Index (BMI) gebruikt. Hiervoor wordt het gewicht (in kg) gedeeld door de lengte in het kwadraat (in meters). Voor jongeren vanaf 18 jaar en volwassenen geldt dat sprake is van overgewicht bij een BMI-waarde hoger dan 25 kg/m². Naast overgewicht wordt ook gesproken van ernstig overgewicht, ofwel obesitas. Iemand met obesitas heeft een BMI-waarde hoger dan 30 kg/m². Omdat jongeren nog groeien en langzaam volwassen worden, is één vaste waarde voor overgewicht en obesitas niet bruikbaar. Daarom zijn voor leeftijden jonger dan 18 jaar per leeftijdsjaar en apart voor jongens en meisjes afkappunten bepaald voor de Body Mass Index waarboven dan sprake is van overgewicht of obesitas.

Overtreding

Een in de Nederlandse wetgeving als zodanig aangeduid strafbaar feit van de minder ernstige soort. In het trendrapport wordt gebruik gemaakt van gegevens

uit Halt. Hierin worden drie soorten overtredingen onderscheiden: overtreding van de leerplichtwet, baldadigheid en vuurwerkovertrdingen.

Perinatale sterfte

Doodgeborenen plus de kinderen die binnen een week na de geboorte zijn overleden. Doodgeborenen: kinderen die na een zwangerschapsduur van ten minste 28 weken ter wereld zijn gekomen en na de geboorte geen enkel teken van leven hebben vertoond (ademhaling, hartactie, spieractie). Definitie van de perinatale sterfte volgens de aanbevelingen van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO).

Positief ervaren gezondheid

Jongeren van 0 tot 25 jaar die hun gezondheid als goed of zeer goed ervaren. Cijfers betreffen antwoorden op de vraag 'Hoe is over het algemeen uw gezondheidstoestand?'.
Ervaren gezondheid, ook wel subjectieve gezondheid of gezondheidsbeleving, weerspiegelt het oordeel over de eigen gezondheid. Ervaren gezondheid is een samenvattende gezondheidsmaat van alle gezondheidsaspecten die relevant zijn voor de persoon in kwestie. Voor kinderen van 0 tot 12 jaar heeft een van de ouders de gegevens voor dit onderzoek geleverd. Het kan zijn dat ouders de gezondheid van hun kind positiever inschatten dan het kind zelf.

Roken

Jongeren van 10 tot 20 jaar die in de afgelopen vier weken voorafgaand aan het onderzoek gerookt hebben.

Schoolsoorten

vmbo = voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
havo = hoger algemeen voortgezet onderwijs
vwo = voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
mbo = middelbaar beroepsonderwijs
hbo = hoger beroepsonderwijs
wo = wetenschappelijk onderwijs

Slachtofferschap

Jongeren van 15 tot 25 jaar die in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek één of meer keer slachtoffer zijn geweest van een delict.

Sociaal Statistisch Bestand (SSB)

Het doel van het SSB is het verschaffen van microdata waarmee een samenhangende, consistente beschrijving kan worden gegeven van een aantal aspecten van de bevolking van Nederland. Hiertoe zijn registers (onder andere van de belastingdienst, uitkeringsinstanties, Informatie Beheergroep) per individu gekoppeld aan de

Gemeentelijke basisadministratie (GBA). Naast deze registraties worden ook resultaten van persoonsenquêtes aan het SSB gekoppeld. Het SSB bevat daarmee individuele gegevens van alle inwoners van Nederland over onder andere demografische kenmerken, type huishouden, werk, uitkeringen en inkomen.

Startkwalificatie

Een startkwalificatie is de minimale opleiding die nodig is om succesvol de stap naar de arbeidsmarkt te kunnen maken. In Nederland is het niveau hiervan vastgesteld op een diploma op havo-, vwo- of mbo-niveau 2 of hoger.

Strafbaar feit

Handeling, of juist nalatigheid om te handelen, die bij wet strafbaar is gesteld. Strafbare feiten worden onderscheiden in overtredingen en misdrijven.

Strafzaak

Proces-verbaal dat is ingeschreven bij het Openbaar Ministerie, met als doel het voor te leggen aan de rechter. Een strafzaak is in beginsel gericht op één verdachte.

Tienermoeder

Moeder van 19 jaar of jonger per 1 januari van het referentiejaar. Hierbij gaat het om de leeftijd van de moeder op 31 december van het jaar ervoor.

Vrijwilligerswerk en/of informele hulp

Jongeren van 18 tot 25 jaar die vrijwilligerswerk in organisaties verrichten en/of informele hulp bieden. Onder vrijwilligerswerk wordt het georganiseerde vrijwilligerswerk in één of meer organisaties verstaan. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om jeugdwerk, sportverenigingen en levensbeschouwelijke organisaties. Informele hulp is het vrijwilligerswerk niet in organisaties. Daarbij gaat het om onbetaalde hulp aan anderen buiten het eigen huishouden zoals aan zieken, burens, familie, vrienden en bekenden.

Voogdij

Gezag over minderjarige en diens goederen, van rechtswege of op beslissing van de rechter aan een ouder of een derde opgedragen, wanneer het ouderlijk gezag niet over het kind wordt uitgeoefend.

Voortijdig schoolverlaters

Iemand die het (bekostigd) onderwijs heeft verlaten en niet in het bezit is van een startkwalificatie.

Het aantal voortijdig schoolverlaters in Nederland kan op twee manieren worden benaderd, namelijk vanuit het totale volume of vanuit de nieuwe aanwas.

Het totale volume is het totaal aantal personen zonder startkwalificatie in Nederland. Dit aantal is ontleend aan de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De uitkomsten van de EBB zijn gebaseerd op een steekproef van ongeveer 90 000 personen onder de Nederlandse bevolking van 15 tot 65 jaar.

De nieuwe aanwas is het aantal personen dat in een bepaald schooljaar het onderwijs verlaat zonder startkwalificatie. Dit aantal is gebaseerd op onderwijs-registraties. Aan de hand van de directe door- en uitstroom tussen twee opeenvolgende schooljaren binnen het door de overheid bekostigde onderwijs en het bezit van startkwalificerende diploma's wordt het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters (de nieuwe aanwas) bepaald.

Bij het afbakenen van de groep voortijdig schoolverlaters wordt dikwijls een leeftijdsgrens aangehouden. Bij de Europese doelstelling om het voortijdig schoolverlaten terug te dringen (m.b.t. het totale volume), wordt uitgegaan van jongeren van 18 tot 25 jaar. Bij de Nederlandse beleidsdoelstellingen (m.b.t. de nieuwe aanwas) wordt uitgegaan van de groep 12- tot 23-jarigen.

Wajong

Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten.

Werkloosheidsuitkering

Je hebt recht op een werkloosheidsuitkering in het kader van de Werkloosheidswet (WW) als

- je bent ontslagen,
- je van de afgelopen vijf jaar er vier minimaal hebt gewerkt en,
- je van de afgelopen 39 weken er minimaal 26 hebt gewerkt.

Werkloze beroepsbevolking jongeren

Niet schoolgaande jongeren van 15 tot 23 jaar zonder werk, of met werk voor minder dan twaalf uur per week, die actief op zoek zijn naar betaald werk voor twaalf uur of meer per week en die daarvoor direct beschikbaar zijn.

Westers allochtoon

Allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen van de werelddelen Europa (excl. Turkije), Noord-Amerika en Oceanië of Indonesië of Japan. Op grond van hun sociaaleconomische en sociaal-culturele positie worden allochtonen uit Indonesië en Japan tot de westers allochtonen gerekend. Het gaat vooral om mensen die in het voormalig Nederlands-Indië zijn geboren en werknemers van Japanse bedrijven met hun gezin.

Zuigelingensterfte

Levendgeborenen die vóór de eerste verjaardag zijn overleden.

Levendgeborenen: kinderen die na de geboorte enig teken van leven hebben vertoond, ongeacht de zwangerschapsduur.

Medewerkers aan deze publicatie

Auteurs

1. Jeugd en gezin

Arie de Graaf (CBS): jongeren, jonge moeders, gezinnen, contact van kinderen met ouders.

Doreen Ewalds (CBS): kinderen in een bijstandsgezin.

Jan Latten (UvA): Liefdeslessen?

2. Jeugd en gezondheid

Kim Knoops (CBS): perinatale sterfte, zuigelingensterfte, (gezonde) levensverwachting en gezondheidstoestand.

Alies van Lier (RIVM): vaccinaties.

Francis van der Mooren (CBS): gezond en ongezond gedrag, jeugdzorg en kindermishandeling.

Wilma Vollebergh (UU): Kinderen van de welvaart.

3. Jeugd op school

Theo van Miltenburg (CBS): deelname onderwijs, geslaagden, achterstandsleerlingen.

Dolf van Veen (Universiteit van Nottingham): Praktijkvernieuwing benut internationale kennisbasis onvoldoende.

4. Jeugd actief in de maatschappij

Jacqueline van Beuningen (CBS) sociale contacten, participatie in organisaties en verenigingen, politieke participatie en vertrouwen.

Wout Ultee (Radboud Universiteit): Je bent jong en je wilt wat, maar hoeveel toekomst krijg je?

5. Jeugd op de arbeidsmarkt

Frank Pijpers (CBS): voortijdige schooluitval.

Astrid Pleijers (CBS): werkzame en niet werkzame jongeren.

Ton van Maanen (CBS): uitkeringen.

Rolf van der Velden (UM): Jeugd en economische crisis.

6. Jeugd en veiligheid

Harry Eggen (CBS): slachtofferschap, onveiligheidsgevoelens, jongeren in aanraking met politie en jongeren in aanraking met justitie.

Francis van der Mooren (CBS): voogdij en ondertoezichtstelling.

Peter van der Laan (VU): Jeugd en veiligheid in de toekomst.

Redactie

Francis van der Mooren (CBS)

Astrid Pleijers (CBS)

Jos Schiepers (CBS)

Eindredactie

Annelies Boerdam (CBS)

